תלמוד בבלי · אחרונים · קרן אורה · סדר מועד

קרן אורה על שבת

רבי יצחק מינקובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרן אורה על שבת

רבי יצחק מינקובסקי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרן-אורה-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק יציאות השבת 5
דף ב. 5
דף יג. 6
דף טו: 8
דף יח. 8
פרק במה מדליקין 12
דף כב. 12
דף כג. 17
דף כג: 20
פרק כירה 28
דף מ: 28
דף מד. 35
פרק במה בהמה 45
דף נא: 45
דף נב: 45
פרק כלל גדול 48
דף עג. 48
דף עג: 50
דף עד. 53
פרק שמונה שרצים 54
דף קז. 54
דף קז: 56
דף קיא. 60
פרק ואלו קשרים 60
דף קיג. 60
פרק כל כתבי 61
דף קטו: 61
דף קטז. 62
דף קיז. 63
דף קיז: 63
דף קכ: 64
דף קכב. 64
פרק כל הכלים 65
דף קכב: 65
דף קכג. 66
דף קכג: 66
דף קכד. 68
דף קכד: 68
דף קכו. 69
דף קכו: 69
פרק מפנין 69
דף קכז. 69
פרק ר"א דמילה 70
דף קל: 70
דף קלא. 71
דף קלא: 73
דף קלב. 74
דף קלג. 74
דף קלג: 76
דף קלד: 76
דף קלה. 77
דף קלה: 77
דף קלז. 79
פרק תולין 85
דף קלז: 85
דף קלח. 88
דף קלט. 88
דף קמ: 88
דף קמא: 88
פרק נוטל 89
דף קמב. 89
דף קמג. 91

פרק חבית 91
דף קמג: 91
דף קמד: 93
פרק השואל 95
דף קמח: 95
דף קמט: 95

מסכת שבת בעזרת הנותן לנו דת נפש משיבת. אתחיל לפרש מסכת שבת.

פרק יציאות השבת

דף ב.

התוס' ז"ל חקרו כאן על מה שנא' ב' פסוקים בהוצאה ויכלא העם מהביא ואל יצא איש ממקומו קרי' בי' אל יוציא וכתבו בזה דחד לעני וחד לעשיר אבל אין שום סברא לחלק ביניהם כי ידו בתר גופו גרירא שייך בשניהם. והיה נראה לומר דתרוייהו צריכא דמאל יוציא לחוד לא שמעינן אלא לאו לחוד איצטריך קרא דויכלא העם ללמד דמיקריא מלאכה וכמו שפי' התוס' ז"ל ברישׁ הזורק אלא דאכתי תיקשי איפכא ל"ל קרא דאל יוציא כיון דשמעינן מויכלא דהוי מלאכה א"כ הוא בכלל לא תעשה מלאכה ועוד אמאי לא מצינו בזה פלוגתא אי ללאו יצא או לחלק ולכאורה היה אפשר לומר ע"פ מאי דפליגי בפ' במה טומנין במלאכת שבת אי סמכום על עבודת המשכן או כנגד מלאכה מלאכתו שכתוב בתורה ועיין בתוס' שם שנראה מדבריהם דלמ"ד כנגד מלאכה שכתוב בתורה לא ילפינן ממשכן כלל וא"כ ר' יונתן דדרישׁ לאל יוצא אל יוציא בספ"ק דעירובין לטעמיה דאיהו ס"ל בירושלמי פ' כלל גדול דהם כנגד מלאכה שכתוב בתורה ולא ילפינן ממשכן כלל ע"כ איצטריך אל יוציא אבל לפי האמת לא נראה כן דפשטא דתלמודא בכולי' דוכתא דמלאכת שבת ממשכן גמרינן וא"כ ע"כ אל יצא בתחומין איירי ואנן קיימא לן דתחומין דרבנן אם לא שנאמר כדעת הרמב"ם ז"ל די"ב מיל מה"ת וגם התוס' בעירובין הוכיחו מהא דהמוציא בשר פסח מחבורה לחבורה דכ"ע מודים דאל יצא איירי נמי בהוצאה ע"כ נראה בפשיטות דקרא דאל יצא נאמר בשעת ירידת המן ועדיין לא נאמר להם לא תעשה כל מלאכה וכי תימא הא במרה איפקדו לרבא אהוצאה כדאיתא בפ' ר"ע י"ל דאיצטריך ללאו והנה התוס' לקמן דף פ"ז הקשו למ"ד אהוצאה לא איפקידו במרה וששי למסען הא כבר נצטוו על ההוצאה בפרשת המן ותירצו דקרא דאל יצא נאמר אחר מתן תורה אלא דמשה כתבו בפ' המן והוא נגד פשטא דקרא דבאותו שבת שיצאו ללקוט ע"ז אמר ה' לישראל שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו וכתבו עוד ולמ"ד איפקד אע"פ שבמרה נאמר כתבי' התם כדפי' עכ"ל משמע מד' דהך אזהרה דאל יצא נאמרה במרה וא"כ פשיטא דלא קשיא תרי קראי למה לי כיון דקרא דאל יצא במרה נאמר אבל באמת היה נראה לפרש שם דדוקא בתחומין פליגי אי אפקדי במרה אבל הוצאה ודאי איפקדו בכלל שאר מלאכות וכן ראיתי בפני יהושע ומוכח מזה דאל יצא איירי בהוצאה דאי בתחומין א"כ כבר נצטוו בירידת המן ותיקשי מזה לשיטת הרי"ף

והרמב"ם ז"ל דעל י"ב מיל לוקה מה"ת מקרא דאל יצא כמבואר בד' הרמב"ם ז"ל להדיא. וצ"ל דהם תפשו עיקר סוגיין דעירובין דמסיק התם רב אשי מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב ועוד דקשיא להו למאי דדרשינן כאשר צוך במרה א"כ ל"ל קרא דאל יצא להוצאה אלא ש"מ דאתחומין נאמר ואתחומין לא איפקידו במרה וה"ה דהוי מצי למימר הכי הש"ס בפרק ר"ע ובירושלמי אפכוה דר' יוחנן אמרה להא דלוקין על ע"ת ור' חייא הוא דפריך וכי לוקין על לאו שבאל ומסיק התם מר קאים בדעתי' ומר קאים בדעתיה. ונראה לשיטת הירושלמי דאל יצא לא איירי כלל בהוצאה כשיטת הרמב"ם ז"ל ואי תיקשי מה שהוכיחו התוס' מהא דמוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה דילפינן מהוצאה דשבת והיכן כתיב הוצאה בשבת אם לא אל יצא. וי"ל דבאמת לא ילפותא היא אלא ר' אמי קאמר לה מסברא כי היכא דבהוצאת שבת בעינן הנחה ובלא"ה לא מיקרי הוצאה לחיובי ה"נ לענין הוצאה מחבורה לחבורה ועוד אפ"ל דר' אמי דריש ליה לקרא דאל יצא להוצאה ע"כ נאמר הוצאה כתיב בי' בשבת אבל לדידן מסברא ילפינן מהדדי. ובזה יש ליישב קצת מה שלא כתב הרמב"ם ז"ל גבי פרים הנשרפים דאיירי בנגררים כדמוקי לה ר' אמי ולפי הנ"ל ניחא דר' אמי לשיטתיה דהוצאה כתיבה בשבת א"כ ילפינן הוצאה הוצאה מש"ה פריך מפרים הנשרפים אף דלא דמיין להדדי דהני לחיוב מלקות והוצאה דפרים הוא לענין טומאה מ"מ ילפינן מהדדי ע"כ מפרק לה בנגררים אבל למאן דדריש אל יצא לתחומין ובשבת מסברא ידעינן דאינו חייב אלא ע"י עקירה והנחה א"כ אין לנו לדמות אלא הוצאת בשר הפסח מחבורה לחבורה דאיירי ג"כ לחיוב מלקות אבל לא פרים הנשרפים דאיירי לענין טומאת המוציאין. ועדיין צ"ע בזה יותר. ומה שחילקו התוס' בין תולדה דהוצאה לשאר תולדות משום דמלאכה גרועה היא לענ"ד בלא"ה לא דמי לשאר תולדות דשאר תולדות הם מעין האב אבל ד' אמות ברה"ר אין זה מעין הוצאה מרשות לרשות. ומה שהקשו מהכנסה דבפ' הזורק אמרינן בה סברא ובפ' במה טומנין אמרינן דהוי במשכן נראה דר' יוחנן בהזורק לא ס"ל האי ברייתא דבעי למילף דמיקרייא מלאכה ומהא דהכניסו קרשים לא שמעינן דמיקרייא מלאכה. והך ברייתא ס"ל כמ"ד דנגד מלאכתו שבתורה אמרו ותרוייהו איצטריך כמש"כ התוס' ועדיין צ"ע בזה ובירושלמי יליף גם הכנסה מנדבת המשכן וקרי להכנסה והושטה אב:

דף יג.

גמרא איבעי' להו נדה מהו שתישן עם בעלה הוא בבגדו כו'. נראה דעיקר האיבעי' הוא מהא דתנן לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה ומיבעי ליה כי היכא דעבדו הרחקה באכילה אי עשו כמו כן הרחקה בשינה ובקירוב בשר ודאי אסור כמו בכל

העריות משום לא תקרב וכדאיתא בספרא וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בה' א"ב וכי קמיבעי ליה בהוא בבגדו והיא בבגדה ובשאר עריות ודאי לא קא מיבעי לי' דאסור כמו שפי' רש"י ז"ל כיון דאסרה תורה אפילו יחוד בעלמא כש"כ קריבות כזו אפילו ע"י הפסקת בגדים אבל בנדה דקירוב בשר אסור בה ויחוד מותר מיבעי' ליה ע"י שינוי בגדים אי אסרו חכמים משום סייג או לא כיון דיש שינוי ע"י הבגדים ופשיט רב יוסף מהא דהעוף אינו עולה עם הגבינה על השולחן אלמא דעבדו הרחקה בכל האיסורין וה"נ עבדו הרחקה וקאמר שאני התם דליכא דיעות אבל היכא דאיכא דיעות אפשר לא עבדו הרחקה כ"כ והא דלא קאמר שאני התם דליכא שינוי אבל היכא דאיכא שינוי משום דאי ס"ל דצריך למעבד הרחקה אף באיכא דעות שינוי לא מהני הכא כיון דבקירוב בשר אסור מה"ת צריך לעשות סייג אף בהפסקת בגדים אלא צ"ל דבדיעות א"צ סייג וקאמר ה"נ מסתברא מהא דשני אכסנאין אלמא היכא דאיכא דעות לא גזרו ופריך מהא דבעינן דוקא אין מכירין זא"ז אבל מכירין אסור אלמא דאפילו בדיעות עבדינן הרחקה ומסיק דדיעות המקורבות לאו דיעות הם ועבדינן הרחקה אבל הכא ע"י שינוי אף דמכירין זא"ז הוי כדיעות מרוחקות ולא עבדינן הרחקה כמו באכסנאים ובעי מיפשט לאיסורא מלא יאכל הזב עם הזבה אלמא דעבדינן הרחקה אפילו באכילה משום הרגל עבירה א"כ פשיטא דיש לאסור שינה אפילו בבגדים ומסיק דשינוי בגדים עדיף ואכילה יחד מרגיל יותר לעבירה ומסקנא מקרא דיחזקאל דאיתקיש אשה נדה לא"א לענין קריבות וכל קריבות שאסור בא"א אסורה נמי בנדה ולפ"ז שינוי לאו כלום הוא בדיעות מקורבות וא"כ באכילה ג"כ לא מהני שינוי ודעת הראשונים דמהני שינוי באכילה וילפינן לה מבשר וחלב דמותר ע"י שינוי לחד פירושא בחפיסה אחת עיין בחולין בד' התוס' שם ולפי דבריהם צ"ל דדווקא הכא בשינה אסרינן הוא בבגדו כו' משום דהוי בכלל לא תקרבו כדמקשינן לאשת איש אבל באכילה שפיר מהני שינוי וקאמר הש"ס ופליגא דר' פדת כו' עיין בתוס' ז"ל שצידדו לומר דלר' פדת אפילו בא"א מותר הוא בבגדו כו' והוא פלאי דממתני' דקדושין דאיתמר התירא דהוא בכסותו בבתו גדולה דווקא משמע דבכל עריות וודאי אסור אפילו הוא בכסותו. וכן בדין דלא גרע מיחוד בעלמא דאסור בעריות ולישן במטה אחת וודאי פריצותא יותר מיחוד אפילו בפתח לר"ה ונראה פשוט דהכי פירושא בשלמא אי נימא דקריבות ערוה אפילו שאינה של גילוי עריות אסרה רחמנא בין בנדה בין בשאר עריות מש"ה שפיר מצינן לאקושי נדה לא"א לענין הוא בבגדו דגם זה בכלל לא תקרבו אבל לר' פדת דקריבות שאינה של גילוי עריות לא אסרה תורה ולדידיה יחוד חמיר וא"כ היכי מצינן למילף נדה מא"א דילמא א"א שאני דיחוד אסור

בה ע"כ אסור בה כל קריבות אבל נדה דמותרת ביחוד מותר נמי לישן הוא בבגדו כו' כמו האב עם בתו ועיין תוס' בע"ז דף י"ז שכתבו שם וכי לית ליה לר' פדת דנדה אסורה היא בבגדו כו' הא תנן לא יאכל הזב עם הזבה ואין זה מובן הא משנינן הכא שאני התם דליכא שינוי ובעובדא דעולא יש להסתפק אי דווקא באחותו וס"ל דמותר להתייחד עם אחותו או משום דס"ל כר' פדת דלא אסרה תורה שאר קריבות ואין אסור אלא מדרבנן למי שלבו נוקפו ונ"מ למעשה פלטי בן ליש דמשום אימת מלכות עשה זאת ואיסורא לא עביד אבל מד' הרמב"ם נראה דדוקא באחותו והדומה לה איתמר הא דעולא וגם ע"ז סיים דדרך טפשים הוא ואין להאריך בזה. ובירושלמי איתא דמצורע עם מצורעת ג"כ אסורין באכילה יחד ותמה הק"ע על הרמב"ם ז"ל למה השמיט לזה ונראה דדעתו דלא החמירו בזה דאין איסורו חמיר כ"כ אלא עשה בלבד מפני שהוא כמנודה ע"כ לא החמירו בזה ודו"ק היטב. ויש לדקדק לפי מאי דמשמע מסוגיא זו דאכילת הזב עם הזבה חמיר מלישן הוא בבגדו וא"כ אמאי לא גזרו לאכול הזב עם הזבה אלא ע"ד י"ח דבר והוא בבגדו כו' אסור מימי יחזקאל עכ"פ ועוד מ"ש דגבי עוף וגבינה ב"ש לקולא וב"ה לחומרא וגבי אכילת זב וזבה הוא איפכא כמו בכל י"ח דבר:

דף טו:

גמרא אתו אינהו גזור כו' נראה דלישנא דגזרו טומאה משמע דגזרו טומאה מחדש ע"כ לא מסתבר לומר דלא הוסיפו אלא לשרוף בלבד אלא צריך לומר דגזרו טומאה על אוירא ובזה יתיישב כמה קושיות המפרשים ז"ל עיין עליהם:

עוד שם שלא דנו דיני נפשות עיין תוס' ועיין פני יהושע ז"ל מ"ש בזה ויפלא בעיני כי בע"ז איתא בהדיא שני הטעמים ביחד עיי"ש:

דף יח.

סוגיא דאין שורין דיו דף יח תוס' בד"ה ולימא מר משום שבית' כלים עי' שיטת התוס' בזה ולענד"נ דרבה ורב יוסף בהא נחלקו רבה מוקים להא דפורסין מצודות אפילו באלו דעביד מעשה וע"כ ברייתא דשביתת כלים ב"ש היא ע"כ מוקי לברייתא דרחיים כב"ה ומשום השמעת קול וטעמא דב"ש בהנך דעביד מעשה משום שביתת כלים ובהנך דלא עביד מעשה טעמייהו משום גזירה ולרב יוסף משמע דכל הני דמתני' חד טעמא להו והכל משום גזירה ואי איירי מתניתין במצודות דעבדי מעשה א"כ פליגי בדאורייתא ועוד מאי איריא דפליגי בע"ש סמוך לחשיכה דלא מוכח מזה דב"ש ס"ל שביתת כלים דהא בלא"ה אסור משום גזירה ליפליגי בעלמא לשאולי כליו לעכו"ם אלא ש"מ דמתניתין איירי במצודות דלא עבדי מעשה ומשום גזירה ובריייתא דשביתת כלים אתיא לכ"ע

בהנך דעביד מעשה והשתא דאמר הש"ס מ"ת שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ומנ"ל הא אלא ע"כ משום דמפרש לטעמא דמתניתין משום שביתת כלים א"כ לב"ש בין דעביד מעשה בין דלא עביד מעשה אסור משום שביתת כלים ולב"ה הכל שרי תדע דלרב יוסף ג"כ טעמא משום גזירה דהא רב יוסף אמר לעיל מ"ת נתינת מים לדיו זהו גידולו רבי דאי ריבר"י הא אמר עד שיגבל ואי טעמא משום שביתת כלים עכ"פ הכלי עביד מלאכה דבו נשרה הדיו ועוד דילמא אפילו בדרבנן אסרו משום שביתת כלים כנראה מד' התוס' דלא ניחא להו אליבא דרב יוסף הא דאמרי' לקמן הנך דאי עביד להו בשבת חייב חטאת כו' ועיין בר"ן ז"ל ועוד ראיה גדולה מהא דאמר ליה לעיל אביי לרב יוסף אלו תנן וקאי אאין שורין דיו או ואלו תנן ואי לרב יוסף טעמייהו דב"ש הוא משום שביתת כלים א"כ איך אפשר למנותן בכלל י"ח דבר שהם גזירות דרבנן כמשאז"ל וי"ח דבר גזרו ב"ב ושביתת כלים דאורייתא היא ולכאורה קושיא גדולה היא לשיטת התוס' ז"ל אם לא שנאמר דהא דאסרינן לב"ש כלים דלא עבדי מעשה הוא רק מדרבנן גזירה משום כלים דעבדי מעשה עכ"פ לענ"ד נראה דרב יוסף ס"ל דבשביתת כלים דעבדי מעשה כ"ע מודים דאסור ומתניתין איירי בכלים דלא עבדי מעשה ומשום גזירה ואפשר עוד לדון בזה דלרבה ורב יוסף זה הדרש בכל אשר אמרתי לכם תשמרו לרבות שביתת כלים אינו אלא אסמכתא ומדרבנן ורבה מפרש לרבות שביתת כלים היינו דעת ב"ש דאוסר להניח לגמור המלאכה בכלי משום גזירה ורב יוסף מפרש שביתת כלים היינו שישבתו הכלים מצד עצמן וע"כ היינו בכלים דעבדי מעשה ולכ"ע ורב אושעיא הוא דקאמר דשביתת כלים דאורייתא אליבא דב"ש מדאסרי אפילו בכלים דלא עבדי מעשה ש"מ דבכלים דעבדי מעשה מה"ת אסורין במלאכה. והנה יש לי לדקדק מהא דאיתא בתוספתא ובירושלמי דב"ש השיבו לב"ה אי אתם מודים לנו דאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום משמע דבהאי שניהם שוין וא"כ תיקשי לרב אסי דאמר לקמן דשיעור כדי שיצולו הוא כמאכל בן דרוסאי ולדידיה הא לב"ש אכתי אסור עד שיצולו לגמרי כיון דאחר מאכל בן דרוסאי ג"כ חייב משום מבשל הא יש בו משום שביתת כלים נמצא דפליגי ב"ש וב"ה גם בהא דאין צולין וצריך אני בשביל זה להביא שיטת הירושלמי בטעמייהו דב"ש וב"ה בכל הני מילי דב"ש דרשי כל מלאכתך שתהא כל מלאכתך עשוי' קודם שבת אבל אסור להתחיל עם השמש והמלאכה תגמר בשבת אפילו מאליו וב"ה דרשי ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי וקאמר התם דב"ש מקיימין קרא דב"ה פותקין מים לגינה ומוגמר וגפרית וקילורית ורטי' דמודו ב"ש בזה דמותר דלא אסרי ב"ש אלא להתחיל מלאכה וגמרה יהי' בשבת משום שנא' ועשית כל מלאכתך אבל בכל אלו כבר נגמר כל המלאכה מבעוד

יום כמו במוגמר וגפרית מלאכת ההבערה או אפשר במוגמר וגפרית לא חיישינן כלל להבערתן דההבערה היתה מבעוד יום הרבה. ובזה יש ליישב קצת מה שהקשו על המ"א במש"כ בד' התוס' ד"ה ולימא וקאמר עוד התם אבל אין נותנין חטים לרחיים של מים אמר ר' חגי מפני שמשמעת קול משמע דאפי' לב"ש איצטריך טעמא דמשמעת קול וזה משום דכבר התחיל לטחון מבעוד יום כדמסיים התם כר' יהודא דשפופרת ע"ש ומכאן משמע דבשבת איכא איסורא דאורייתא ליתן לתוך הרחיים דומיא דשמן שבשפופרת ומביא התם דב"ה השיבו לב"ש מקירות בית הבד דמודו בזה דמותר ומשני משום דכבר נעקרה כל טיפה ע"י הטעינה ואין עוד מלאכה בזה וב"ש השיבו לב"ה מהא דמודו דאין צולין בשר בצל כו' והשיבו ב"ה תמן דרכו להתהפך אמר ר' יודן נצלו כמאכל בן דרוסאי אסרו דדבר שדרכו להתהפך עד שיצלה כל צרכו אמר ר' מנא לא מסתברא דלא מותר דאינון יכלין למימר להון היאך אתם משיבין לנו מדבר שדרכו לצלות כל צרכו מבע"י לדבר שאין דרכו לשרות כל צרכו ונראה הכוונה דאי נימא דעד שיצולו היינו כל צרכו דווקא א"כ ע"כ לב"ש נמי טעמא משום דדרכו להתהפך דאי משום ועשית כל מלאכתך כמאכל בן דרוסאי סגי כדאיתא להדיא שם הלכה יו"ד דנצלה כמאכל ב"ד מותר להחזירו על גבי כירה קטומה ואין בו משום בישול עוד מאי השיבו לב"ה אלא ש"מ דכדי שיצולו היינו כמאכל ב"ד ועיין בק"ע. בזה יש לדקדק לשיטת הירושלמי תיקשי מגיגית נר וקדירה ושפוד לב"ש מאי איכא למימר וצ"ל דגיגית כבר נעשית מלאכתו בימי החול ואין זה בכלל ועשית כל מלאכתך וכן נר וקדירה פירש"י ז"ל שאי אפשר שלא תצטמק וזה לשיטתו דיש בישול אחר בישול אבל לפי מה שהוכחתי לשיטת הירושלמי דאחר מאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום בישול א"כ אין קושיא מקדירה ושפוד פירש"י ז"ל מדלא פליג ב"ש אהא דמשלשלין את הפסח ולכאורה אמאי לא פריך מתנור שהפסח נצלה בו וי"ל דהתנור הוא בשל קדירה אבל לשיטת הירושלמי קשה אמאי מודו ב"ש בפסח אם לא שנאמר דקרא דועשית כל מלאכתך אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא ועיין בהלכה דמשלשלין את הפסח בירושלמי שם ועפ"ז היה נראה לפרש גם שיטת הש"ס דילן לרבה דהגזירה היא שלא לגמור המלאכה בשבת ולא משום דילמא אתי למיעבד משחשיכה וירווח לן בזה קושיית הרשב"א ז"ל לרבה נמי תיקשי גיגית וקדירה וכן משמע לי מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג הלכה א' שלא נאסר לנו מלאכה אלא בעצומו של יום ויצמח לנו מזה ישוב נכון לשיטת הרי"ף ז"ל דבהא דאין צולין פסק דדי כמאכל ב"ד ולענין לשהות אוסר אפילו מצטמק ויפה לו והוא כנ"ל דע"כ ב"ש וב"ה שוין בהא דאין צולין כמש"כ לעיל ולפמ"ש לכולהו טעמי דב"ש בין לרבה בין לרב יוסף אינו אסור אלא עד שיצולו

כמאכל ב"ד דיותר אין בו משום מלאכה וע"כ לב"ה נמי די בהאי שיעורא והשתא תיקשי דב"ש אב"ש דגבי שהי' אסרי תבשיל שבשל כל צרכו לכ"ע אלא ע"כ צריך לחלק בין בשר בצל וביצה לתבשיל דבשר בצל מצטמק ורע לו וכדאיתא להדיא בירושלמי בהלכה יו"ד ולפי שבש"ס דילן אמרו דביצים הוי מצטמק ויפה לו ע"כ צריך לומר דלא שייך בהו חיתוי מחמת שיתקלקל וכמש"כ הרמב"ם ז"ל ועיין פני יהושע בכירה שכתב דהך דאין צולין איירי בגרוף וקטום לשיטת הירושלמי ותמיהני שלא הביא דברי הירושלמי גופא בהלכה יו"ד שמחלק כנ"ל וכ"ז אפשר לומר לדעת הרי"ף ז"ל אבל לפי מה שכ' הרמב"ם ז"ל דשייך בישול אפילו אחר מאכל ב"ד כמו שפירש"י דבריו ז"ל כל הראשונים הדק"ל דאדרבה מדב"ש נשמע לב"ה דהא לב"ש ע"כ עד שיצולו היינו כל צרכו וא"כ ה"ה לב"ה בעינן כל צרכו. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דמה שכתב הרמב"ם ז"ל גבי בשר בצל וביצה עד שיהיו ראויים לאכילה היינו באמת כל צרכו אלא דלא חיישינן למצטמק ויפה לו אבל מה אעשה שהראשונים פירשו דבריו כשיטת הרי"ף רבו וצריך לעיין בד' הראשונים בזה ואכתי תיקשי על דבריו מהא דבפת סגי עד שיקרמו פני' בתנור ומשמע דאפילו לב"ש סגי בהכי דהא ר' אליעזר מתלמידי ב"ש הוא והוא מיקל עוד אלא דלפי שיטת הירושלמי דר"א לא אמר אלא לענין שבת אבל לענין לחם הפנים בעינן שיקרמו עליון ותחתון אלמא דלא מיקרי לחם עד שיקרום כל פניו ואפ"ה סגי לענין שבת בפנים המדובקים בתנור לפ"ז ע"כ צ"ל דל"ל לר"א טעמייהו דב"ש אלא שמא יחתה לבד והרמב"ם ז"ל פסק דבחד פנים סגי ועיין בפי' המשניות שלו ובט"ז סי' רנ"ד וכן פסק הטור ונחלקו בזה המפרשים אי כת"ק וכפי' רש"י או כר"א וכפי' התוס'. והנה מיבעי לי לפירושו דקרמו פניה משמע חד פנים כלחם תודה ולחה"פ מאי שאמרו במשנה קרמו פניה אי סגי בחד פנים או בעינן כל הפנים ומלשון התוס' במנחות דף נ"ז משמע דבכל הני פליגי ר"א וחכמים והכא הביאו התוס' ד' הירושלמי דבלחה"פ מודה ר"א דבעינן כל פני' ואפשר לומר דלכאורה לשיטת רש"י ז"ל אדרבה איפכא דבכל הני אפילו ר"א מודה דסגי בחד דבכולהו תני קרמו פני' סתמא כמו הכא בד' ת"ק וא"כ הא דאמרינן בד' ע"ח במנחות דקרימת פנים חד שיעורא הוא עם כל שפירסה ואין חוטין נמשכין היינו לענין לחמי תודה ולחה"פ אבל לענין שבת לא סגי בהכי לר"א ולשיטת התוס' הוי איפכא דת"ק מצריך כל פנים ור"א אומר דסגי בפנים המדובקים בתנור ואיתמר בירושלמי דבלחה"פ ר"א מודה וא"כ לענין שבת לא בעינן האי שיעורא דכל שפירסה דזה נאמר דווקא גבי לחמי תודה ועיין בהג"מ פ"ג מהל' שבת ובמחבר ורמ"א סי' רנ"ג ותראה שיש קצת עיון שם. עוד יש להעיר בזה במאי דמשמע שם במנחות דמצה נא היינו

שיעור קרימת פנים וכל שפורסה ואין חוטין נמשכין והוא ראוי לאכילה מדיוצא בו ידי חובת מצה ובשיעור נא דפסח כתב הרמב"ם ז"ל דלא חזי לאכילת אדם כלל משמע הא חזיא לאכילה וכשיעור מאכל ב"ד שיקרא ראוי לאכילה לפי דעת המפרשים לא הוי נא ומנ"ל הא ומירושלמי דמכילתין משמע דבעינן דווקא נצלה כל צרכו. נחזור לראשית דבר דעתי נוטה דלרבה נמי טעמייהו דב"ש מפני שהמלאכה נעשית בשבת ולא משום דילמא אתי למיעבד משחשיכה וארוח לן בזה הא דתנן ושוין שטעונין קורת בית הבד דהוצרך רש"י לפרש דמרסקין אותן קודם הטעינה וזה לא מצינו בש"ס אבל לפי הנ"ל ניחא דאנן לא חיישינן אלא אמה שנעשה בשבת וע"ז קאמר מ"ת דכל מידי דאתי ממילא ש"ד וזה הוא שאמרו בירושלמי כבר נעקרה כל טיפה וטיפה וכיון דאתי ממילא בטעינת הקורה פ"ר תו לית בה משום מלאכה אפילו אם הקורה ממהרת סחיטתה כל השבת כיון דבלא"ה אתי ממילא וקאמר ר' ישמעאל הוא דמתיר לגמור ביד משתחשך בשום ובוסר שרסקן ומודה ר' יוסי ב"ח דשום ובוסר אינו מתיר ר' ישמעאל לגמור ביד אלא במחוסר שחיקה ולא דיכה משום דהתם בלא דיכה אינו נעקר כל המים שבתוכן אבל בזיתים וענבים דהמשקה כנוס בתוכן כבר נעקר כל המשקה בטעינה ראשונה ושפיר חשיב אתי ממילא ור"א לא מוקי לה כר' ישמעאל משום דהני כמחוסרין דיכה דמו דאפשר עדיין לא נעקרו הטיפות בטעינה ראשונה ע"כ מוקי לה כר' אלעזר דחלות דבש שרסקן ויצאו מעצמן מותרין וכן בזיתים וענבים ובזיתים וענבים אין בהם אלא ריחוק בלבד ואפ"ה לא גזרינן שמא יסחוט כיון דבלא"ה אתי ממילא אבל בידים לא שרינן אלא בשום אחר דיכה ועיין במלחמות ובר"ן בזה ובד' הרמב"ם ז"ל ונושאי כליו. עוד ראיתי לדבר לפי מש"כ לעיל דרב יוסף ס"ל דכלים דעבדי מעשה אפילו לב"ה מצווה על שביתתן א"כ הא דתנן בביצה מצודות חיה ועוף ודגים לא יטול מהם אלא א"כ יודע שניצוד מערב יו"ט משמע דהמצודה מותר לפרוס אפילו אם אפשר שיצודו ביו"ט ולא חיישינן לשביתת כלים וי"ל דמיירי בלחי וקוקרי או אפשר אינו מצווה על שביתת כלים ביו"ט כדעת י"א בשביתת בהמה או לפרש"י ז"ל דצידה גופא אינה אסורה ביו"ט אלא מדרבנן א"כ בכלים לא גזרו וצ"ע יותר בכל הנ"ל:

פרק במה מדליקין

דף כב.

גמרא אמר רב יהודא אסור לרצות מעות כנגד נר חנוכה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר וכי נר קדושה יש בה? מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בה? בעי מיני' מריב"ל נוי

סוכה מהו להסתפק מהם כל שבעה אמר להו הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אמר רב יוסף תלי תניא כו' אלא אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם. הנה התוס' ז"ל הקשו הכא משמע דטעמא דנויי סוכה הוא מחמת ביזוי מצוה ובפ' כירה משמע דהטעם הוא משום דהוקצה למצותו ותירצו דהוקצה למצותו לא שייך אלא בי"ט ושבת ע"כ צריך לטעמא דביזוי וקשה לי הא אנן קי"ל הפריש שבעה אתרוגים לז' יום אסור כל היום אלמא דאית לן מוקצה אפילו בחול דאחר שיצא לא שייך ביזוי ועוד הקשו התוס' ז"ל הא דמשמע הכא דנויי סוכה אסורין מחמת מוקצה וביזוי א"כ מאי פריך בביצה מעצי סוכה אנויי סוכה לענין תנאי דילמא שאני עצי סוכה דנאמר בהם קרא חג הסוכות ז' ימים לה' ע"כ לא מהני בהו תנאה. ותירץ ר"ת דזה הוא שהשיב לו התרצן שם עיין בדבריהם ז"ל. וגם ע"ז קשיא לי א"כ מאי פריך התם מאתרוג אעצי סוכה ומאי קושיא דילמא עצי סוכה שאני דגזה"כ הוא ועיין בתוס' ביצה דמפרשי דפריך מותרים מכדי הכשר סוכה ועיין במהרש"ל ומהר"מ ומהרש"א ז"ל בביצה שהאריכו שם בזה. ולענ"ד היה נראה דעיקר הדבר מה דאמרינן הוקצה למצותו לענין הנאה הכל ילפינן מעצי סוכה דגלי בה רחמנא דחל שם שמים על הסוכה וה"ה לכל מצוה ע"כ פריך התם למימרא דמהני בי' תנאה היינו תנאה שבדעתו ליהנות מהם בתוך החג והא אמר ריב"ב מנין שכשם כו' וכיון דחל ש"ש עליהם א"כ מאי מהני אם הוא אינו מקצה דעתו מהם כיון דממילא חל עליהם ש"ש ומשני סיפא אתאן לסוכה דעלמא דהוי מוקצה מדעתו ע"כ מהני ביה תנאה אבל מוקצה לשמים לא מהני בי' תנאה ופריך ומוקצה לשמים לא מהני ביה תנאה והרי נויי סוכה דבטילי לגבי סוכה וחל עלייהו ג"כ שם שמים ואפ"ה מהני בהו תנאה ומשני באומר איני בודל מהם כל ביה"ש דלא חל עלייהו קדושה כלל ולא בטילי אבל עצי סוכה ע"כ חיילי עלייהו קדושה כמש"נ חג הסוכות לה' ע"כ איתקצאי לכולי שבעה ופריך מ"ש מהפריש ז' אתרוגים דאינן אסורין אלא ביום אלמא דמהני ביה תנאה כמו שפירש הר"ן ז"ל בביצה ומשני התם מפסקי לילות מימים ומשמע דאי לא הוי מפסקי לילות היה אסור כל ז' אפילו בתנאי ומנ"ל הא אלא ש"מ דהכל ילפינן מסוכה אלא דאכתי יש לחלק בין אתרוג לסוכה דסוכה כל יומא זמניה ואתרוג אחר נטילה אין בו משום מוקצה וא"כ מנ"ל למימר דאיתקצי לכל ז' ואפ"ל דזה תלוי בפלוגתא דרב ורב אסי דלמ"ד למצותה איתקצאי מצ"ל דבאמת מהני ביה תנאה אפילו אי לא מפסקי לילות מימים. והנה התוס' בסוכה דף מ"ו הקשו מהא דר' חנינא מטבל בה ונפיק בה דזה דלא כמאן ע"ש שהאריכו בזה ולי נראה דבאתרוג לאו ביה"ש תליא מילתא אלא בלקיחתו וקודם לקיחתו יכול לעשות בו מה שירצה דאטו אסור בהנאת כל האתרוגים בחג. ונראה לי עוד קצת ראיה דמוקצה

דאתרוג וסוכה חדא הוא מהא דפרכינן לר' יוחנן מ"ש סוכה אסורה בשמיני ואתרוג מותר ומאי קושיא דילמא סוכה שאני דאסורה מה"ת וא"כ אמרי' בה מיגו דאיתקצאי ביה"ש כו' אבל אתרוג דאיסורו מדרבנן לא אמרינן בי' מיגו וי"ל דמנויי סוכה פריך דנמי אסורים בשמיני וצריך לחקור אי מהני בי' תנאה באתרוג ליומא. ונראה דאתרוג דומה לעצי סוכה דממילא חל עלי' ש"ש כיון דלקחו למצוה ואתרוג ליומא הוי דומיא דסוכה לז' יומי אלא דבהא דאיתקצאי ליומא איכא למימר תרי טעמי אי משום דמיגו דאיתקצאי למקצת היום איתקצאי לכולי יומא או משום דכל היום חזי הוא למצוה והכי אמרינן להדיא בירושלמי האי טעמא. וא"כ להאי טעמא מהני ביה תנאה אפילו ליומא אלא דשיטת הש"ס דילן לא ס"ל האי טעמא מדאמרינן אתרוג שנפסל כל שבעה ולשיטת הירושלמי אם נפסל מותר אפילו ביומא. ובזה יש ליישב קצת דברי הט"ז בסי' תרס"ה ממה שהשיג עליו הק"ע בירושלמי אבל מש"כ הט"ז דאתרוג שנפסל מותר בשמיני הוא תמוה דהא בש"ס דילן לא מחלקינן בין כשר לפסול ואדרבה מהא דאמר ר' זירא אתרוג שנפסל אסור כל ז' מוכחינן דקם ר' זירא כו' בשיטתי' דאבוה דשמואל דאתרוג בשמיני מותר וכן הקשה בק"ע. וצ"ל דקאי אהא דבני גילו מחמירים באתרוג בשמיני אלא דבזה לא הוי הטעם גזירה משום סוכה והיה נראה דלוי ואבוה דשמואל פליגי נמי בהא לוי דאוסר אתרוג בשמיני ס"ל דאיסורו בז' הוא מחמת דכל היום ראוי שיצאו בו אחרים וא"כ אמרינן בזה מיגו דאיתקצאי ביה"ש של שמיני ואבוה דשמואל ס"ל דאינו אסור בשביעי אלא משום דלכולי יומא איתקצאי ותו לא אמרי' בזה מיגו דאיתקצאי ביה"ש של שמיני איתקצאי לכולי יומא כמו שדקדקו התוס' מהא דהפריש ז' אתרוגים לז' ימים דמותרים למחר והן אמת דלפי מה שכ' הר"ן ז"ל דהפריש ז' אתרוגים הוי כמתנה בפירוש שאינו מקצה אלא למצותו אין ראיה מזה עכ"פ סברא זו מוכרחת מטעמים אחרים כמו שהאריכו התוס' בסוכה יו"ד ובלא"ה אני מסתפק אי אמרינן מיגו דאיתקצאי לביה"ש כו' בשאר הימים חוץ משבת וי"ט ועיין במ"א סי' תרס"ה בזה ובב"י שם וקאמר הש"ס דר' זירא דאמר אתרוג שנפסל אסור כל ז' ש"מ דס"ל דאיסורו הוא משום דלכל היום איתקצאי ש"מ דס"ל כאבוה דשמואל דללוי אתרוג שנפסל מותר מיד אחר שנפסל כיון דתו לא חזי למצוה וכשיטת הירושלמי אלא דהר"ן ז"ל כתב דבאתרוג אין בו משום מצוה ביה"ש של שמיני כיון דהוי ספיקא דרבנן וזה דלא כמו שכתב אליבא דלוי וצריך עוד להעמיק בזה ולעיין בד' הראשונים ז"ל:

והנה שיטת הרי"ף ז"ל בזה בביצה פ' המביא, דבעצי סוכה נמי מהני תנאי דאינו בודל כו' ע"ש במלחמות ובר"ן ז"ל ולפ"ז באתרוג נמי מהני האי תנאה אפילו ליומא דהאי

יומא דאתרוג וז' ימים דסוכה הכל אחד הם אבל לשאר הימים מהני סתם תנאי. נחזור לראשית דבר מה שנ"ל דאתרוג וסוכה הכל אחד לענין מוקצה ומסוכה ילפינן לאתרוג וכן משמע לי מלשון הרמב"ם ז"ל בהל' סוכה ולולב וא"כ קשיא קושיית התוס' ז"ל ל"ל טעמא בנויי סוכה משום ביזוי מצוה י"ל דאי לאו ביזוי מצוה לא הוי חייל אנויי סוכה שום קדושה ומשום ביזוי הסוכה אם יסתפק מהם ע"כ חל עלייהו ג"כ קדושת הסוכה וזה שפשיט ריב"ל הרי אמרו אסור להרצות מעות כו' אלמא דחיישינן לביזוי מצוה א"כ אסור ליטול ג"כ נויי הסוכה מן הסוכה דהוי ביזוי לסוכה וע"ז קאמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם דחיישינן לביזוי מצוה אפילו בדבר שאין בו קדושה כמו דם ונר חנוכה. ובאמת צריך להבין במאי פליגי שמואל ורב אסי ומאי טעמא דשמואל דאמר וכי נר קדושה יש בה מ"ש מכל תשמישי מצוה דאסורין בהנאה בשעת מצותן ומי לא מודה שמואל בזה. אלא צ"ל דס"ל לשמואל דנר חנוכה כיון דלאורה עבידא לא הקצה אותה מזה כלל ושאר תשמישי מצוה הרוב מהן האיסור הוא מחמת ביטול המצוה כמו עצי סוכה להסקה או אתרוג לאכילה ואפילו למאי דאמרינן להריח בהדס של מצוה דליכא בזה ביטול מצוה אפ"ה לא דמיא לנר חנוכה דהתם יחדה למילתא אחריתי היינו לנטילה ולא להריח אבל הכא יחדה לאורה היינו לשמש לאורה. ורציתי עוד לומר דהנאת אורו לא חשיבא הנאה גמורה אפילו גבי קדשים אבל ממה דאסרו להריח בהדס לא משמע כן דריח ג"כ אין בו מעילה והדברים ארוכים אין ענינם פה עה"פ הא פשיטא לי' לשמואל דמשום קדושה אין לאסור תשמישן אלא דרב יוסף חידש טעמא דביזוי מצוה היינו אם ישתמש לאורן לא יהי' ניכרות שהם של מצוה ומצוה צריך לנהוג בה כבוד כמו שמצינו בדם. ונראה דהך דרב אסי הוא עיקר מחלוקת של שימוש לאורן ומה דאמרינן לעיל דפליגי בזה רב הונא ור"י מהתם לא שמעינן אלא מכללא והכא הוא עיקר הדין ושמואל ס"ל דאין זה ביזוי אם ישתמש לאורה. ולכאורה אפ"ל דהני תרי לישנא דלעיל על הא דמצותה משתשקע החמה כו' או דאי לא אדליק מדליק א"נ לשיעורא הם אליבא דרב חסדא ור' יוחנן לרב חסדא דאמר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה אליביה קמשנינן דאי לא אדליק מדליק אבל שיעורא ליכא ע"כ אחר הדלקה מותר להשתמש לאורה דכבר נגמר המצוה אחר הדלקה כיון דליכא שיעורא אבל לר"י דאמר כבתה אין זקוק לה ואפ"ה אסור להשתמש לאורה ע"כ צריך לומר דיש שיעור למצותה ובתוך הזמן אסור להשתמש וזהו שלא קיבלה אביי מר' ירמי' משום דהוי כתרתי דסתרי. והנה לרש"י ז"ל שפי' א"נ שיעורא היינו שצריך ליתן שמן כשיעור ולמדו מזה הפוסקים דאם הניחוה במקום שהרוח יכבנה ג"כ לא יצא וא"כ אפילו למ"ד כבתה אין זקוק לה מ"מ אמאי

מותר להדליק באלו השמנים ופתילות כיון שקרובים המה לכבות אלא ע"כ צ"ל כיון דיכול להדליקה אם תכבה יש בה שיעור הדלקה ודווקא אם לא נתן כשיעור לא יצא וא"כ ה"ה בהניחה במקום הרוח ופליגי רב ושמואל אם מדליקין מנר לנר ואית בה תרי טעמא או משום ביזוי מצוה ולא פליגי אלא בקינסא או משום אכחושי מצוה ומנר לנר אבל בקינסא אפילו שמואל מודה דאסור משום ביזוי מצוה והיינו דזה דמי לגמרי למה דאסור להסתפק מנויי סוכה ושפיר מודה שמואל דהוי ביזוי ולמ"ד דבקינסא פליגי וס"ל לשמואל דלא הוי ביזוי מצוה היינו משום דצורך מצוה הוא אבל לדבר הרשות משמע דאסור ופריך רב אויא מסלע של מ"ש דאין שוקלין כנגדו דינרי זהב ואפילו לחלל עליו מ"ש אחר ופרש"י ז"ל דזה הוא דומיא דקינסא וא"א דבקינסא נמי שרי שמואל א"כ הא מ"ט אסור לחלל ומשני רבה שמא לא יכוין משקלותיו ופירש"י ונמצא שביזה המעשר בחנם ויש להקשות הא מבואר בד' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' מע"ש דאחים שחלקו במ"ש אסורין לשקול זה כנגד זה. ולכאורה זה הוי דומיא דמנר לנר דאין בזה משום ביזוי מצוה והוא מירושלמי פ"א דמע"ש ושם איבעי לן אפילו סלע של מע"ש כנגד סלע של מעשר וצ"ל דהתם המשקל לאו צורך מצוה הוא שפיר איכא ביזוי אפילו אם שניהם מעשר אבל לשקול כדי לחלל עליו המשקל הוא לצורך מצוה ותו פריך ממנורה והא הכא דקביעי נרות ולא סגי דלא מושקיל ואדלוקי קשיא לתרווייהו וכבר הקשה בזה הפני יהושע אמאי לא מקשה ממתניתין דתמיד פ"ו וצריך לעיין שם בשיטת הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל שהאריכו בזה מאוד. והנה האי דינא דלהדליק מנר לנר לא שייכא כלל לדינא דלהשתמש לאורה דאפילו למ"ד לעיל אסור להשתמש לאורה משום ביזוי מצוה אפ"ה מותר להדליק מנר לנר דהא אביי ס"ל לעיל אסור להשתמש לאורה ואפ"ה קאמר כל מילי דמר כו' ואפילו למ"ד מותר להשתמש לאורה אפ"ה להדליק מנר לנר הוי ביזוי טפי כי היכא דבעינן למימר לשמואל דמודה בקינסא ואיפריך טעמא דאכחושי ממנורה וע"כ טעמא משום ביזוי מצוה ופריך מאי הוי עלה דדחיק לי' להש"ס פלוגתא דמנר לנר דווקא בקינסא דסתמא קאמר רב אין מדליקין מנר לנר ומש"ה קאמר ר' אבא לעיל לא תציתו ליה להוא מרבנן דקאמר בקינסא פליגי ומסיק רב הונא ברי' דרב יהושע דשפיר מצינן לאוקמא פלוגתא דרב ושמואל מנר לנר ממש ולא תיקשי ממנורה דכאן אפשר לומר דאין בהדלקה מצוה כלל ומש"ה ס"ל לרב דאין מדליקין ושמואל ס"ל דהדלקה עושה מצוה והוי דומיא דמנורה ומצינן למימר השתא דבקינסא כ"ע מודו דאסור דהדלקת הקינסא לאו מצוה היא והשתא דמסקנת הש"ס דהיינו טעמא דרב ושמואל א"כ ודאי ליכא להקשות מסלע של מעשר דהתם המשקל לאו מצוה היא ואינו דומה כלל להדלקת

הנר וא"כ למה לי' לרבה לשנוי' משום גזירה שמא לא יכוין משקלותיו הא בלא"ה אין המשקל מצוה ולא עדיפא מהדלקת הנר אי הנחה עושה מצוה אלא ש"מ דרבה ס"ל דלשקול נגד סלע מעשר אינו דומה להדלקת הנר דעביד מעשה בגוף המצוה שמדליק ממנו ע"כ אי הנחה עושה אף שהדלקה נמי צורך מצוה היא מ"מ ביזוי הוא אבל לשקול כיון דלא עביד מעשה בגוף הסלע היה מותר לצורך מצוה אלא דאסור משום גזירה. ועפ"ז יש ליישב קצת ד' הרמב"ם ז"ל שכתב טעמא דרבה בה' מע"ש וכבר עמד ע"ז הלח"מ בהל' חנוכה ובהל' תמידין ע"ש מש"כ ולפי הנ"ל ניחא קצת ועיין בלח"מ מש"כ שם דלהרמב"ם ז"ל בסלע מעשר מותר לשקול נגדו משום דעדיף מקינסא ולא הבנתי הא עכ"פ לא עדיף מנר לנר אי הנחה עושה מצוה דאסור אלא ע"כ כמש"כ עוד כתב שם דעל סלע מעשר מותר לשקול נגדו ולא נראה כן מד' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' מע"ש אלא דמעות ופירות שוין הם ועוד צ"ע בד' הרמב"ם ז"ל וצריך לדקדק בלשון הש"ע שתלה הך דכבתה אין זקוק לה משום דהדלקה עושה מצוה וכן הוא לשון הרשב"א ז"ל הביא הר"ן ז"ל ולא משמע כן מפשט ההלכה דוק ותשכח אחר כל הנ"ל לא מצאתי בנר חנוכה מקום דליתסר בהנאה מחמת הוקצה למצותו ע"כ צריך אני להתלמד בד' השאלתות שכתב לעשות מדורה בפ"ע משום דהוקצה למצותה ועוד דאפילו אמרינן בה הוקצה למצותה היכן מצינו דמחמת מצוה תיתסר לעולם והרי ציצית נמי דאין זמן להקצאתן עד שיבלו ואחר הבילוי נזרקים ומאין יבא עליהם שם קדושה לאסור עולם מחמת מצוה. ועי' בד' האחרונים בט"ז ומ"א בזה ושם מצאתי כמה הערות מדברים הנ"ל:

דף כג.

אמר ר' חייא ב"א א"ר המדליק צריך לברך ג' כו' מתיב רב עמרם הדמאי מפרישין אותו ערום ומסיק אביי דדבר שצוו לנו חכמים מצד תקנתם בעי ברוכי ומה שהתקינו מחמת ספק לא בעי ברוכי וי"ט שני כי היכי דלא ליזלזלו ביה ורבא א' דאפילו אם תיקנו בספק בעי ברוכי ודמאי רוב ע"ה מעשרין הן ועיין בר"ן ז"ל שהביא מחלוקת הראשונים בכל מצוה שהוא עושה מספק אם צריך לברך י"א דצריך לברך דלרבא ספק דדבריהם צ"ל וי"א דוקא דמאי דרבנן תקינו לעשר מספק הוי כוודאי דרבנן. והיה נראה לכאורה דזה תלוי במחלוקת הראשונים בספיקא דאורייתא למ"ד מה"ת לחומרא א"כ אין כאן תקנת חכמים כלל ולא תקינו רבנן ברכת המצות אלא אוודאי ולא אספק אבל אי תקינו רבנן לעשות מספק א"כ מה בין זה לדמאי וגם אפ"ל איפכא ויש לחלק עוד בין ספק נטל לולב אי לא דחייב ליטול מספק דיש בזה ספק שמא נטל ובירך או בספק מצד עצמו כמו טומטום ואנדרוגינוס. והנה לפי מאי דמותיב רב עמרם משמע דס"ל דאין צריך לברך

אמילי דרבנן וא"כ תיקשי ממגילה דמשמע דתליא במנהגא ולרב עמרם משמע דאסור לברך דאין לומר וצונו וי"ל דהתם קאי אסוכה שלאחריו דהיא של שבח ולא נאמר בה וצונו והא דאמר אביי התם דלפניו חייב לברך היינו דס"ל כרב ועוד נראה דבמגילה כ"ע מודים דבעי ברוכי משום דע"פ נביאים נתקנה ובזה יש ליישב מאי דהוי קשיא לי מהא דפליגי ריב"ל ור' יוחנן בסוכה בערבה ר' יוחנן אומר יסוד נביאים היא וריב"ל אמר מנהג נביאים הוא ופירש"י ז"ל דנ"מ לענין ברכה דלריב"ל דאמר מנהג נביאים לא בעי ברוכי והיה קשה לי הא דריב"ל אמר גבי לולב מכאן ואילך מצות זקנים ואין צריך לברך וא"כ אפילו אי הוי יסוד נביאים אין צריך לברך אלא ש"מ דתקנת נביאים עדיפא מתקנת זקנים ותקנת נביאים כ"ע מודו דצריך לברך ומה דמדמי הש"ס חנוכה למצות לולב כל ז' הוא משום דחנוכה ג"כ לאו ע"פ נביאים נתקנה וכן הלל הוא תקנת נביאים. וראיתי בירושלמי סוכה פ"ג שיטה אחרת דפליגי ר"י וריב"ל בלשון ברכה ריב"ל ס"ל דבשאר הימים מברך על מצות זקנים ור"י ס"ל דמברך על נטילת לולב ומביא התם בשם רב דמברך על נ"ח להדליק נר חנוכה משמע דכ"ע מודו דבעי ברוכי אלא דבנוסח ברכה פליגי ולפ"ז לא תיקשי דריב"ל אדריב"ל ואם נאמר דמאי דקאמר הש"ס כאן ובסוכה מאי מברך להדליק נר חנוכה הם דברי רב עצמו אפשר לפרש גם שיטת הש"ס דילן כשיטת הירושלמי ועל מצות זקנים הוי ידע שפיר מלא תסור אלא דאלשון להדליק הוי קשיא לי' היכן צונו וכן פי' הק"ע בסוכה אבל באמת לא נראה כן מש"ס דילן מהא דמתיב רב עמרם מדמאי דאין צריך ברכה משמע דלא קשיא לי' אלא לרב ולשיטת הירושלמי תיקשי לכ"ע ודוחק לומר דרב עמרם מותיב גם לריב"ל ועוד לפי מה שהעליתי לעיל דרב ס"ל הנחה עושה מצוה א"כ הא דמאי מברך לאו דברי רב הם דאליביה אין לברך להדליק הן אמת דלפי פירש"י ז"ל בסוכה קשה תרתי דרב יהודא אמר שמואל ל"ל הא אמר רב יהודא חדא זימנא לולב שבעה וסוכה יום א' אבל אם נפרש דבנוסח הברכה פליגי א"ש. והנה לרבב"ח אמר ר' יוחנן דלולב יום א' משום דשאר הימים דרבנן הם א"כ תיקשי למאי נ"מ אמר ר"י לעיל דערבה יסוד נביאים היא ולמש"כ לחלק בין תקנת נביאים לתקנת זקנים א"ש. ועוד יש לומר דר"י מודה בעלמא דמידי דרבנן בעי ברוכי ורק גבי לולב ס"ל כיון דמברך על יום ראשון שהוא מה"ת שוב אין לברך על שאר הימים אלא דבירושלמי שם משמע דלולב בשאר הימים עדיף מנר חנוכה כיון דלולב עיקרו מה"ת וי"ל דהיינו דוקא לענין נוסח הברכה ולזה וודאי לולב עדיף אבל לענין עיקר הברכה וודאי חנוכה עדיף. ובזה יש ליישב מה שהקשה הק"ע בירושלמי דהא רב הונא תלמידו של רב ואמאי לא בירך אלא יום ראשון הא לולב עדיף מחנוכה ולפמש"כ ניחא דלולב

שאני דתקנת חכמים הוי טפל לעיקר המצוה והיינו דיליף רב הונא התם מדמאי דדמאי נמי הוי כסייג לשל תורה ע"כ לא תקינו בה ברכה והוא מעין סברת אביי בספק דדבריהם והנה הרמב"ם ז"ל כתב בהל' חנוכה שינוי' דאביי דספק דדבריהם. לא בעי ברוכי והשיג עליו הראב"ד משינוי' דרבא דדוקא דמאי דרוב ע"ה מעשרין הם וכן נחלקו הם ז"ל בסוף ה' מילה לענין ספק מילה ועיין בכ"מ שם שהביא תשובת הרמב"ם ז"ל לחכמי לוניל בזה. ולי נראה ליישב בפשיטות דהנה בסוכה בשמיני איכא תרי לישני אליבא דרב ללישנא קמא ס"ל לרב דצריך לברך אסוכה בשמיני ולישנא בתרא ס"ל דצריך לישב בסוכה אבל לא לברך ע"כ אביי דמשני אליבא דרב ספק דדבריהם לא בעי ברוכי ע"כ ס"ל כלישנא בתרא אליבא דרב דסוכה בשמיני א"צ לברך וה"נ בי"ט שני לא היה צריך לברך אלא כי היכי דלא ליזלזלו ביה ורבא דמשני רוב עמ"ה מעשרין הם היינו משום דס"ל כלישנא קמא אליבא דרב דצריך לברך אסוכה בשמיני וא"כ אמאי אין מברכין על הדמאי אלא ע"כ צ"ל משום דרוב ע"ה מעשרין הן וא"כ לדידן דקי"ל דברוכי לא מברכינן א"כ גם בי"ט שני לא היה צריך לברך אלא על כרחך טעמא כי היכי דלא ליזלזלו בי' ועיין בלח"מ ז"ל בהלכות חנוכה שהאריך בזה. והנה ראיתי שדברי הרמב"ם ז"ל חלוקים על מש"כ לחלק בין תקנת נביאים לתקנת זקנים והוא ז"ל השוה אותן חנוכה והלל ומגילה והדק"ל אליבא דריב"ל אדריב"ל וגם ממתניתין דמגילה דמקום שנהגו לברך יברך למ"ד דאין צריך לברך אמילי דרבנן צ"ל דברכה שלאחריו שבח הוא ולא נאמר בה וצונו אלא דלפ"ז לא הוי פריך הש"ס הכא מי"ט שני ופירש"י ז"ל דהיינו קידוש היום ובה לא נאמר ג"כ וצונו. הן אמת דהתוס' בסוכה כתבו סברא זו לדחות מה שהביאו ראיה דמברכין אמנהגא כמו הלל דר"ח מי"ט שני דלא הוי אלא מנהגא ודחו התוס' דבברכת י"ט לא נאמר וצונו ולא ידעתי איך יתיישב לדבריהם מאי דפריך הש"ס הכא מי"ט שני ובאמת בלא"ה אין כ"כ ראיה מי"ט שני דאף בזה"ז הוי מנהגא מ"מ כיון דבדורות הראשונים הוי מחמת תקנה א"כ גם זו שלא לשנות ממנהג האבות תקנה חשובה היא ועיין ברא"ש ז"ל פרק היה קורא שמביא מהא דמברכין בי"ט שני של פסח על אכילת מצה ובי"ט שני של ר"ה על תקיעת שופר וכבר כתבו התוס' בסוכה דמי"ט שני של ר"ה אין ראיה דהכל קדושה אחת היא אבל מאכילת מצה ראיה היא. שוב ראיתי שהר"ן ז"ל בסוכה הקשה על התוס' ממצה וגם כתב לדחות ראייתם מי"ט שני כמש"כ לעיל ודעתו נוטה דאין לברך אמנהגא וכבר כתבו בזה הראשונים אם הלכה רופפת בידיך צא אחר המנהג ועדיין צריך פרט הזה חיפוש וצלילה במימי הש"ס כי עמוק הוא ומי ימצאנה ודוק היטב בכל הנ"ל:

דף כג:

סוגיא דשמן שריפה אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט. מ"ט לפי שאין שורפין קדשים בי"ט מנה"מ אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקי' כו' מת"ל עד בקר ליתן בוקר שני לשריפתו כו'. והנה מסוגיין משמע דהא דאצטריך קרא היינו משום דה"א דעשה דוחה ל"ת. ולכאורה איצטריך קרא כי היכי דלא נימא מתוך כו' לא מיבעי' לשיטת רש"י ז"ל דלא בעינן צורך קצת וודאי הוי מצינן למימר מתוך אלא אפילו לשיטת התוס' ז"ל דבעינן צורך קצת נותר של פסח הוי כצורך קצת כמו שריפת חמץ שכתבו התוס' בריש פסחים דהוי צורך קצת הואיל ומצוה לבערו ואכתוב בקיצור העולה מסוגיא דביצה בדין נדרים ונדבות דאמרינן התם לב"ה דא"ל מתוך השוחט עולת נדבה לא לקי והקשו התוס' הא אפילו ב"ה מודו דנדרים ונדבות אין קריבין בי"ט ותירצו דהיינו משום דכתיב לכם ולא לגבוה ואין בהם אלא עשה דלכם לבד ואין בהם לאו דל"ת כל מלאכה ומ"ד אליבא דבית הלל דנדרים ונדבות קריבים בי"ט משום דכתיב לה' כל דלה' דריש לכם ולא לעכו"ם ולא לכלבים ויפלא בעיני מש"כ התוס' ז"ל הכא דהיינו טעמא דמ"ד דנונ"ד קריבים דעיקר שחיטתן לאדם הא מ"ד קריבים היינו אפילו עולות וי"ל דאיכא תנאי נמי דס"ל דשלמי נדבה קריבים ועולות לא אבל גם אליביה דהאי תנא אינו מוכרח לומר דס"ל דעיקרו לאדם ע"ש ובביצה והנה הש"ס מדמי הכא ולקמן בפ' ר"א ובפסחים כל הני מילי להדדי שריפת נותר וקדשים פסולים ונדרים ונדבות בי"ט ומילה שלא בזמנה ופירש"י ז"ל דילפינן חד מחבריה דמצוה שאפשר לקיימה לאחר י"ט אינו דוחה הל"ת די"ט וא"כ לרב אשי לא צריך כל הני קראי וא"כ ע"כ צ"ל דלית ליה לרב אשי מתוך כו' דאי אית ליה מתוך ודאי אצטריך קרא והיה נראה לומר בהאי סברא דמתוך במה שנחלקו רש"י ותוס' ז"ל אי בעינן צורך קצת אי לאו ונראה לי דהכי הוא עיקר הדבר דכל שהותר לצורך אוכל נפש הותר נמי לצורך אחר אשר לצורך י"ט איזה צורך שיהיה אבל עכ"פ צריך שיהי' צורך האדם עצמו אבל אם הוא לצורך אחר כמו שריפת קדשים דעיקר שריפתן הוא לקיים המצוה לא יחשב צורך האדם כלל וכן מילה שלא בזמנה אע"ג דאפשר לומר בה מתוך מחמת שחיטה דחבלה היא אלא דאין בה צורך אדם אבל קרבן דנדרים ונדבות וודאי הוא בכלל צורך האדם להעלות דורון לפני המקום או כמש"כ התוס' בביצה דף י"ב וא"כ לכם לא הוי אלא עשה אבל מלקות אין בה וחמץ נמי הוי צורך היום שלא להמצא בבית ע"כ אמרינן בי' מתוך למאן דס"ל האי סברא ועיין בר"ן בביצה ובש"ג שם ובבעהמ"א ז"ל וא"כ לכ"ע כל הני קראי דשריפת קדשים ומילה שלא בזמנה לא אצטריך אלא שלא נימא דעשה דוחה ל"ת לבר מקרא דאביי דאיצטריך בלא"ה משום דלא נימא

מתוך. ולפ"ז יש לדקדק על מה שפירשו התוס' ז"ל דאתיא בק"ו היינו מק"ו דנדרים ונדבות ולפי הנ"ל אין כאן ק"ו דנדרים ונדבות יש בהם צורך ומותרים מחמת מתוך אבל מילה שלא בזמנה ליכא למימר בה מתוך ודוחק לומר דרבא ל"ל מתוך ואי ס"ל להתוס' דמילה שלא בזמנה נמי חשיב צורך קצת אם כן בלא"ה צריך קרא ולמה לי' לרבא למימר דאתיא בק"ו ויש להבין הא דאמר ר"ע בפסחים ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה ומאי נפ"מ ליתי עשה דתשביתו ולידחי לאו דל"ת כל מלאכה להנך דס"ל דאין בי"ט אלא ל"ת בלבד וי"ל כיון דר"ע ס"ל דחמץ בשריפה היינו משום דיליף מנותר א"כ הוי בכלל שריפת קדשים דלא שרפינן בי"ט ובזה א"ש מאי דאמר ר"ע והלא נאמר לתכ"מ הא התורה התירה דכתיב אך ביום הראשון תשביתו ולפי הנ"ל ניחא כיון דילפינן מנותר לכולי' מילתא ילפינן מנותר והנה האופה מי"ט לחול או לעכו"ם או לכלבים דל"ל בה מתוך הי' צריך ללקות אלא דרבה אמר דלא לקי משום הואיל ומיקלעי אורחין ומשמע בפסחים דליכא בזה אלא איסורא דרבנן וקרא דלכם ולא לעכו"ם ע"כ איירי בשל עכו"ם או סמוך לחשיכה לשיטת התוס':

אבל שיטת הרמב"ם ז"ל בזה נפלאה היא דהוא ז"ל כתב בפ"א מהל' י"ט דלא אמרינן מתוך אלא בהוצאה והבערה ועיין במ"מ מש"כ בזה ובלח"מ והי' דהרמב"ם ז"ל לא ניחא ליה בתירוץ התוס' ז"ל בנדרים ונדבו' דמתוך אהני לענין מלקות ולכם אתי לאיסורא כיון דהתירא הוא למה יאסר ואם נאסר תו ל"ל בה מתוך ואפילו מילקי לקי אלא ע"כ מסוגיא דביצה דף י"ט משמע דלא אמרינן מתוך בשארי מלאכות וא"כ צריך להבין טעמו של דבר מ"ש הוצאה משאר מלאכות אלא ע"כ אפילו למ"ד דטעמא דב"ה גבי הוצאה הוא מחמת מתוך היינו נמי משום דכתיב לא תוציאו משא ביום השבת אלא דרבה ס"ל דילפינן מזה דאין איסור הוצאה כלל בי"ט ורב יוסף ס"ל דאיכא איסור הוצאה אם הוא עושה לצורך החול אבל משום דרוב הוצאות הם לצורך היום ומותרות ע"כ כתיב ביום השבת ולהכי בהבערה נמי דכתיב ביום השבת ג"כ אמרינן בה מתוך ויש להביא ראיה לזה מד' הירושלמי סוף ביצה הביאו אותו הראשונים מהו להדליק נר של אבטלה תני לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת הא בי"ט מותר ופליג אחזקי' דאוסר ר' אבינא אמר ב"ש אוסרים וב"ה מתירין והיינו מאי דפליגי בהוצאה אלמא דמדמינן לה אהדדי מטעם דכתיב בהו ביום השבת ור' יוחנן מסיק התם לא תאסר ולא תשרי וכתב הה"מ בפ"א מהל' י"ט דסמכינן אש"ס דילן דפשיטא לי' לר' יוחנן דאמרינן מתוך בהבערה וקשה לכאורה הא בירושלמי גופא קאמר ר' יוחנן דאין לוקין אבישול נבילה דהותר מכלל בישול בי"ט ור"ל פליג עלי' אלמא דר"י ס"ל מתוך ואמאי אמר גבי נר של

אבטלה לא תשרי ואפ"ל דלענין מלקות אהני מתוך אבל לא להתיר או דהתם בנבילה יש צורך קצת והכא בנר של אבטלה איירי אלא דלפ"ז מק' ר' אבינא תנינן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין הא סוגיית הירושלמי שם גבי פלוגתא דאין מוציאין דדוקא ביש בו צורך פליגי ע"כ הי' נראה דהא דמביא הירושלמי פלוגתא דב"ש וב"ה היינו מאי דפליגי במדורה להתחמם. והנה לפי מאי דמשמע מפשטות ד' הירושלמי דליכא איסור הבערה בי"ט א"כ איך יפרש מתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט. אבל באמת שיטת הירושלמי כאן במכילתין לחד מ"ד דאפילו להדליק בע"ש ומאילי' תדלק בשבת ג"כ אסור והיינו משום דלאו משום מלאכה איתסר ביו"ט לשיטתו אלא גזה"כ היא שלא לשרפו בי"ט. וא"כ אפילו ממילא אסור ואיכא מ"ד התם דמפרש כמו בש"ס דילן אלא דבש"ס דילן אמרינן דהא דתנן ולא בשמן שריפה איירי בי"ט שחל בע"ש ובירושלמי אמרינן דמשום גזירה די"ט שחל בע"ש אסרינן בכל ע"ש ומש"ה שרינן התם אם נתן לתוכו שמן חולין דתו לא שייך למיגזר ועיין בק"ע שם מש"פ בדוחק ואפ"ל דבזה ג"כ אזלי לשיטתייהו דלשיטת הש"ס דילן איסורא דשמן שריפה הוא מחמת מלאכה וא"כ בשמן תרומה שנטמאת לית בה משום מלאכה אלא ע"כ משום גזירה אטו קדשים כמש"כ התוס' ז"ל וכן הסכים הר"ן ז"ל א"כ לא שייך למיגזר כל ע"ש אטו י"ט שחל בע"ש דהוי גזירה לגזירה אלא ע"כ מיירי מתני' בי"ט שחל בע"ש אבל לשיטת הירושלמי דלאו משום מלאכה נאסרה אלא מגזה"כ א"כ אף בתרומה יש איסור דאוריי' בי"ט ע"כ שפיר גזרינן כל ע"ש אטו י"ט שחל בע"ש אלא דיש להעיר בזה ע"ד פלפול מהא דאי' בביצה דף ל"ג מהו לגמר את הבגדים וא"ר יהודה ע"ג גחלי' אסור משום כיבוי והבערה ע"ג חרס מותר דליכ' כיבוי והבערה פירש"י ז"ל דהוי הבערה כלאחר יד והתוס' כ' דהבערה מותר בי"ט אפילו שלא לצורך כלל והביאו שם ד' הירו' מהו להדליק נר של אבטלה ולפי דבריהם רבה דקאמר התם דע"ג חרס אסור משום דקמוליד ריחא ש"מ דרבה נמי ס"ל דהבערה מותר אפילו שלא לצורך כלל וא"כ ע"כ שריפת קדשים גזה"כ הוא ולאו משום מלאכה וא"כ בתרומה נמי איכא איסורא דאורייתא וא"כ תיקשי הא דמשני רבה דאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט גזירה י"ט אטו שבת ופי' התוס' דלית ליה גזירה תרומה אטו קדשים הא אליבא דרבה גם שריפת תרומה מה"ת אסור אבל באמת שיטת התוס' בהני תרי מילי צ"ע מש"כ התוס' כאן דרבה ל"ל כלל האי איסורא דשריפת תרומה כבר הקשו התוס' מהא דביצה ועל החלה שנטמאת תירצו דגזירה חלה אטו שמן וזה דוחק גדול כמש"כ תוס' בעצמן ועוד א"כ אמאי לא שרינן לשרוף החלה מעיסה שנטמאת בפסח דלא הוי אלא גזירה לגזירה וקיל אסורי' ממה שנתיר לאפות הכל מחמת הואיל דהוי

נמי איסור דרבנן וכן לר' יהושע דאמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ומניחה להחמיצה מכל זה משמע דאיכא איסורא דאורייתא בשריפת תרומה ובירושלמי פסחים מוכח להדיא דאיכא איסורא דאוריי' בחלה שנטמאת דאיתא התם בשיטת ר"א דמותר לאפות משום דכל חדא חזיא לי' ומותר להערים ובשעת רדי' מניח אחת בתנור ואמר ליה ר' יהושע לר"א הרי הוא עובר על שריפת קדשים בי"ט אמר לו ר"א מאליהם הם נשרפין אמר לו ר"א לר"י הרי הוא עובר בבל יראה אמר לו ר"י מוטב לעבור על מצות ל"ת שלא באת לפניו היינו בשב ואל תעשה כו' תחמיץ מאלי' וגם ל"ת דבל יראה היא בשב ואל תעשה אם עובר עלי' ושריפת קדשים הוא בקום ועשה ואי שריפתה מדרבנן אסורה א"כ עדיף לעבור על שריפת קדשים מלעבור על בל יראה הן אמת דיש לדחות דהירושלמי לשיטתיה דכתיבנא אליביה דלאו משום מלאכה נאסרה אלא משום גזה"כ ואין חילוק בין תרומה לקדשים ובאותו ענין יש להקשות לכאורה מהא דר"א דקאמר מאליהם הם נשרפים אלישנא קמא דרב חסדא במכילתין דאוסר להדליק בשמן שריפה אפילו בע"ש שתדלק בשבת ויש ליישב עכ"פ לפי הפשט נראה דאיכא איסור דאורייתא בשריפת תרומה וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' י"ט גבי הפרשת חלה בטומאה ואיכא למימר בה תרי טעמי או משום דנאסר ביעור קדשים באיזה אופן שיהי' וכשיטת רש"י ז"ל בכמה דוכתי ותרומה נמי איקרי קודש כיון דלאו משום מלאכה נאסרה אלא דלפ"ז קשה אמאי לא מדמינן תרומה לקדשים גם לענין שריפת לילה דאין שורפין את הקדשים בלילה ואלו תרומה מבואר במשנה תרומות דמדליקין בבית כהן ובירושלמי איתא דאפילו נר חנוכה של ישראל מותר להדליק בשמן שריפה ובירושלמי עמדו ע"ז עיין במכילתין וי"ל לפמש"כ רש"י ז"ל בביצה דרחמנא אחשבי' לשריפתן ומלאכה היא אפילו לתתו לפני כלבו אתי שפיר אבל כבר הקשו התוס' ע"ז דמנ"ל הא ועוד אפ"ל בזה סברת ריב"א ז"ל דשריפת תרומה עיקרה משום מצותה היא ולא חשיבא לצורך ועדיפא מנדרים ונדבות דנדרים ונדבות כל מלאכתם הן להכנת אוכל נפש אלא דגם מצוה יש בהם אבל שריפת תרומה עיקרה למצותה הוא והדברים ארוכים מאוד צריך להאריך בהם בתכלית ואין פנאי כעת עכ"פ מפשט ההלכה נראה דשריפת תרומה מה"ת אסורה ואי תיקשי א"כ אמאי לא קאמר רב חסדא דגזרינן כל ע"ש אטו י"ט שחל בע"ש כדאיתא בירושלמי י"ל ע"פ שיטת התוס' ז"ל בפסחים בהא דאמר רב חסדא מה"ת צרכי שבת נעשין בי"ט דל"ד מידי דשרי בי"ט אלא אפילו מידי דלא שרי בי"ט כיון שהוא צורך שבת הוי כאוכל נפש ואין בה אלא שבות וא"כ להדליק בשמן שריפה בי"ט שחל בע"ש ליכא אלא שבות ולא שייך למיגזר אלא דקשיא לי לשיטת התוס' בפסחים אמאי לא שרי'

בשמן שריפה אפילו לכתחילה להדליק בי"ט שחל בע"ש ע"י עירוב תבשילין כי היכי דשרינן כל מלאכות אליבא דרב חסדא מהאי טעמא אלא דבאמת נחלקו הפוסקים אי צריך להזכיר לאדלוקי שרגא בנוסח עירוב כדאיתא בש"ע סי' תקכ"ז וכבר כתב המ"א ז"ל שם דאין המקום להיתר בלי ע"ת עוד צריך לחקור אי נר של שבת לאו דאוריי' א"כ אין זה בכלל צרכי שבת אלא דמסתבר דהוי בכלל אוכל נפש משום שלום בית ואי תיקשי לפי הנ"ל דלכ"ע שריפת שמן תרומה אסור בי"ט מה"ת א"כ אמאי לא מפרש רבה טעמא דאין מדליקין בש"ש בי"ט משום שריפת קדשים י"ל דלא ניחא ליה לרבה למימר דאיירי בי"ט שחל בע"ש וע"כ טעמא דאין מדליקין בע"ש בש"ש משום דמתוך שמצוה עליו לבערו וא"כ הא דאין מדליקין בי"ט היינו אפילו בעי"ט דומיא דשבת וע"כ משום גזירה י"ט אטו שבת:

ועתה צריך לבאר בשיטת התוס' ביצה. דלפי שיטת התוס' ז"ל לרבה שרי הבערה בי"ט אפילו שלא לצורך כלל ובהדיא איתא בפסחים ובמכות דלרבה לוקה אהבערה בי"ט ומש"כ דזה שייך לפלוגתא דרבנן ור' יוסי אי בשבת לחלק יצא או ללאו יצא דלמ"ד ללאו יצא לא הוי הבערה בכלל ל"ת כל מלאכה ומותר בי"ט לפ"ז אמאי אסור לכבות ביו"ט בשלמא אי נימא דהבערה הוי בכלל ל"ת כל מלאכה אלא דגזה"כ הוא דאין בה אלא לאו א"כ שפיר חייב על כיבוי בשבת אפילו חטאת אע"ג דאינו חייב בכיבוי אלא ע"מ להבעיר כדאיתא בפרק במה מדליקין אליבא דר' יוסי כיון דגם הבערה אב מלאכה היא אבל אי נימא דלר' יוסי אין הבערה בכלל שאר מלאכות ולא מיקרי' מלאכה א"כ בשבת אמאי חייב חטאת אכיבוי ובי"ט לא לחייב כלל אכיבוי כיון דאין הבערה בי"ט הן אמת דזה הוא ג"כ פי' ריב"א ז"ל בריש פסחים על הא דאמרינן ש"מ הבערה לחלק יצא אבל דרך זה נפלא ממני ועיין במ"א סי' ת"ק מש"כ בד' הב"י בשם הה"מ ועוד אי נימא דדרשינן ביום השבת למעוטי י"ט א"כ מנ"ל דללאו או לחלק יצא דילמא לא אתי אלא לאשמעינן דבי"ט מותר וד' הירושלמי ג"כ אינן מתיישבין לפי' זה ועדיין לא נתבארו הדברים ככל הצורך כי עמוקים הם נחזור לראשונות הנה מסוגיא דסנהדרין דף ל"ו משמע נמי דלא אמרינן מתוך בנדרים ונדבות דרבא אמר התם למילף בק"ו דרציחה לא תדחה קרבן יחיד מק"ו מה י"ט שנדחה מפני קרבן יחיד אין רציחה דוחה אותה ק"ו שלא תדחה רציחה קרבן יחיד ואי אמרינן מתוך א"כ מנ"ל דקרבן יחיד חמיר מדדחי י"ט דילמא היינו משום טעמא דמתוך אבל ברציחה ליכא למימר בה מתוך אלא ש"מ דלא ס"ל מתוך אלא בהוצאה והבערה והתוס' ז"ל הקשו התם מנ"ל דרציחה אינו דוחה י"ט נילף בק"ו מקרבן יחיד שתדחה י"ט ולפי מה שפי' ר"י ז"ל הכא במכילתין דמילה אתיא

בק"ו היינו מנדרים ונדבות ואפ"ה גלי רחמנא דמילה שלא בזמנה לא דחי י"ט א"כ ה"ה רציחה וכן לפירש"י בהך דאמר רבא דאתיא בק"ו והנה בריש כתובות פליגי רב פפי ורב פפא אליבא דרב יהודה דשרי למיבעיל בתחילה בי"ט רב פפי משמיה דרבא אמר דה"ה בשבת שרי ורב פפא אמר דווקא בי"ט משום מתוך אבל בשבת אסור ואמר לי' רב פפי מאי דעתיך משום מתוך א"כ יהא מותר לעשות מוגמר בי"ט משום מתוך ומשני דבעינן דבר השוה לכל נפש והקשו התוס' וכי לית ליה לרב פפי האי סברא דמתוך הא היינו טעמא דב"ה דמוציאין את הקטן ולפמש"כ בשיטת הרמב"ם ז"ל ניחא דדוקא בהוצאה אמרינן מתוך כו' אבל לא בשאר מלאכות וא"כ או דס"ל לרב פפי דהבערה לא מדמינן להוצאה או דמודה דאמרינן מתוך בהבערה כמו בהוצאה אלא דאיכא במוגמר ג"כ משום מכבה דאמרינן התם מתוך שהותרה הבערה ל"ד אלא עיקר מילתי' מכיבוי הוא וגבי כיבוי לא אמרינן מתוך ומש"ה מוגמר אסור אבל לרב פפא דס"ל דאמרינן מתוך גבי חבורה א"כ גבי מוגמר נמי נימא מתוך ומשני ליה רב פפא משום דבעינן דבר השוה לכל נפש אבל רב פפי ס"ל דאי אמרינן מתוך אית לן למימר אפילו אם אינה שוה לכל נפש ויש ליישב בזה ד' הרמב"ם ז"ל שכתב בטעם מוגמר משום מכבה ולא משום מבעיר והוא בביצה כ"ב אמר לי' רב נחמן לרב הונא ולימא מר מפני שמבעיר א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר א"כ מבעיר נמי אית בי' ולפי הנ"ל ניחא דפסק כרב פפי דאמרינן מתוך אפילו אם אינו שוה לכל נפש ובזה א"ש נמי טעמא דרב יהודא שם בביצה דאמר ע"ג חרס מותר דמכבה ליכא ובהבערה אמרינן מתוך ורב נחמן ורב הונא ס"ל כרב פפא דלא אמרינן מתוך אם אינו שוה לכל נפש ובזה לא צריכינן למש"כ הלח"מ דרב הונא ורב נחמן ס"ל כר"ע דלא אמרינן מתוך בהבערה דא"כ מאי פריך רב נחמן לרב הונא ולימא מר משום שמבעיר דילמא רב הונא ס"ל מתוך אלא כדכתיבנא דרב נחמן ס"ל דאליבא דכ"ע לא אמרינן בכה"ג מתוך כיון דאינו שוה לכל נפש ונפלאתי שלא הביא הלח"מ הך דכתובות עי' בפ"ד מהל' י"ט. והנה שיטת התוס' במים לרחיצה דב"ה מתירין לצורך פניו ידיו ורגליו משום מתוך אבל לצורך כל גופו אסור מה"ת דאינו שוה לכל נפש כמו מוגמר ולפמש"כ בשיטת הרמב"ם ז"ל דגם במוגמר ודדמי לי' הוי אמרינן מתוך א"כ איסור רחיצה ע"כ מחמת בישול המים דלא אמרינן בה מתוך אלא דדעת הרמב"ם ז"ל דרחיצת כל גופו נמי מותר מה"ת דהוי ככל אוכל נפש ובזה פליגי ב"ש וב"ה ב"ש סברי אוכל נפש דווקא אבל הנאה שחוץ לגוף לא הוי בכלל אוכל נפש וב"ה סברי דמה שחוץ לגוף נמי בכלל אוכל נפש הוא עיין בפי' המשניות בביצה. וכן משמע שם בביצה דמיבעי להו הא דתנן ועושה מדורה להתחמם כנגדה אי ב"ש נמי מודו בהא ושני ליה בין הנאת

כל גופו לאבר אחד ע"כ דהוי ס"ד לב"ש דהוי כאוכל נפש דלב"ש לית להו מתוך וא"כ היינו טעמא דב"ה באבר אחד נמי משום דהוי כאוכל נפש ולפי שיטת התוס' דהנאת רגליו עדיף מהנאת כל גופו צריך ליישב סוגיא דביצה דמשמע שם דהנאת כל הגוף עדיף וע"כ צריך לחלק בין מדורה להתחמם ובין רחיצה וא"כ לענין מאי מחלק הש"ס בין אבר אחד לכל הגוף ויש ליישב ואחר כל האריכות הנ"ל עדיין לא יצאתי בזה חובת העיון ככל הצורך כי הלכה עמוקה היא זו:

ובדין הואיל נראה מד' הרמב"ם ז"ל דלא מהני אלא לפטרו ממלקות אבל איסורא דאורייתא איכא דכתב ז"ל דשוחט לחול או לעכו"ם אינו לוקה משום הואיל. ושוב כתב באותו הפרק דאסור לבשל לעכו"ם דכתיב לכם ולא לעכו"ם וכן נראה מד' הרב המגיד בפ"א מהל' י"ט ולפ"ז הא דמהני ע"ת ע"כ כרב חסדא דצרכי שבת נעשים בי"ט וכן נראה מד' בפ"ו מהל' י"ט שכתב שם דאסור זה לאפות ולבשל מי"ט לשבת אינו אלא מדרבנן שלא יאמרו דמותר ג"כ מי"ט לחול ואי משום טעמא דהואיל אפילו מי"ט לחול נמי אינה אלא מדרבנן ואי מיירי בגוונא דליכא למימר הואיל כמו סמוך לחשיכה לד' התוס' א"כ אפילו לשבת אסור מה"ת אלא נראה דס"ל דצרכי שבת נעשים בי"ט וכן בדין דהא מסקינן בפסחים דר"א ור"י פליגי בהאי סברא אי אמרינן הואיל ור' יהושע ס"ל דלא אמרינן הואיל וא"כ ע"כ צריך לומר אליבי' דצרכי שבת נעשים בי"ט מדאופים מי"ט לשבת וא"כ מנ"ל דר"א פליג עלי' דר"י בהא אלא דאכתי תיקשי הא משמע בפסחים דלרבה דאית לי' הואיל אין בזה אלא איסור דרבנן דהיינו טעמא דעירוב תבשילין לרבה וע"ז יש לומר דכ"ז לפי מאי דאכתי לא ידעינן דפליגי בזה תנאי אבל למסקנא דפליגי תנאי בהואיל ובהך דצרכי שבת נעשים בי"ט לא מצינו דפליגי א"כ מסתברא דהא דשרי להכין מי"ט לשבת הוא מחמת טעם דצרכי שבת כו' ובאופה מי"ט לחול שפיר איכא איסורא דאורייתא מדכתב רחמנא לכם ולא לעכו"ם אלא דא"כ אמאי שרי ר"א לאפות חלה בטומאה משום הואיל כיון דטעמא דהואיל לא מהני אלא למלקות וי"ל דע"כ לא דמיין אהדדי הנך מילי דאמרינן בי' הואיל להדדי דהא בביצה גבי עיסת הכלבים אמרינן ביה הואיל אפילו לכתחילה ע"ש ואפ"ל דבאופה מי"ט לחול או לעכו"ם ילפינן מלכם דאיכא איסורא דאורייתא כיון דבאמת לא באו לו אורחים אלא דמלקות אין בה דהוי כמו התראת ספק אולי יבואו אורחים אבל בהואיל דר"א וכן הואיל ואפשר לפייסן בנבילה דיש מקום לומר דחזיא לדידיה מותר אפילו לכתחילה ועיין בלח"מ פ"א מהל' י"ט. והנה מהא דאמרינן הואיל ויכול לפייסן בנבילה משמע דאי לאו הכי לא הוי שרינן אף דחזי גם לדידיה אלמא דאם אפה לצורך בהמה אף דחזיא לדידיה אסור ולא דמי לאופה מי"ט

לחול דאמרינן הואיל דיש לו שהות לאפות לצורך חול אחר י"ט. ובזה א"ש מש"כ התוס' הא דמתירין ב"ש להחם חמין לרגליו היינו דווקא אם שתה מהן. ולכאורה אפילו לא שתה מהן דב"ש נמי אית להו הואיל כמש"כ התוס' בפסחים ועיין ברשב"א ז"ל פ' כירה בסוגיא דאנשי טבריא אלא כיון דנצרך לרגליו לא אמרינן בזה הואיל אלא דהרמב"ם ז"ל כ' להדיא בפ"א דמבשל לצורך בהמה אינו לוקה משום הואיל ואי מיקלעי אורחים ועיין בב"י סי' תקי"ב מש"כ בזה וצ"ל דעכ"פ איסורא איכא ואהני הואיל ויכול לפייסן בנבילה למישרי לכתחילה אבל בחמין לרגליו אף דאיכא למימר הואיל עכ"פ לא היו ב"ש מתירין לכתחלה ע"כ פירשו התוס' דווקא אם שתה מהם ובירושלמי שם בביצה פליגי אליבא דב"ה אי בעינן ראויין לשתי' ולמסקנת הש"ס התם משמע כשיטת התוס' דרחיצת כל הגוף אסור מה"ת. ואי תיקשי לפמש"כ דהואיל ואי מיקלעי אורחים לא מהני אלא למלקות אבל איסורא דאורייתא איכא א"כ מאי פריך בביצה לרב חסדא והא לית לי' הואיל דילמא דוקא הואיל ואי מיקלעי אורחים לית לי' אבל הואיל דיכול לפייסן בנבילה אית לי' וי"ל דלא שני ליה להש"ס לחלק תדע דמדמינן האי הואיל דמיקלעי אורחים לשוחט למולים ע"מ שיתכפרו בו ערלים דפסיל רב חסדא מטעם הואיל ואי בעי מתקן נפשיה. וכן לפי' המפרשים בהואיל דר"א ור' יהושע היינו הואיל דאי בעי מיתשיל וכן פי' הרא"ש ז"ל הן אמת דרש"י ז"ל דחי להאי פירושא ועוד תיקשי על האי פירושא הא מסקינן בתמיד נשחט דף ס"ב דמודה רב חסדא דלחומרא אמרינן הואיל והדברים עמוקים אין ענינם פה. וגם דבר זה מה שהסכימו התוס' ז"ל דאם וודאי לא יבואו אורחים כגון סמוך לחשיכה מודה רבה דלא אמרינן הואיל צ"ע גדול לדעתו ומלשון הרמב"ם ז"ל נראה קצת דאפילו סמוך לחשיכה אמרינן הואיל שכתב הואיל ואלו באו לו אורחים הי' ראוי להם וכ"ז צ"ע בפוסקים ועיין במ"א שדעתו בד' הרמב"ם ז"ל דלא כרב חסדא בצורכי שבת בי"ט ומטעם הואיל הוא דכתב דאיסורו מד"ס ולשון הרמב"ם ז"ל לא משמע כן ועיין בבעה"מ ובמלחמות פ' אלו עוברים שהאריכו בזה קצת ומד' המלחמות נראה דפלוגתא דרב חסדא ורבה בצרכי שבת בי"ט תליא בפלוגתא דתנאי אי י"ט ושבת שתי קדושות או קדושה א' ויש לעיין בסוגיא דעירובין פ' בכל מערבין ועיין בתוס' שם שהקשו על ר"א במאי דהוי בעי הש"ס למימר אליביה בפסחים דלית ליה הואיל א"כ היאך אופין ומבשלים משבת לי"ט דהא לדידי' ס"ל איסור הכנה מדאין מערבין לכתחילה מי"ט לשבת ותירצו דלפי מאי דס"ד בפסחים צ"ל דהא דאין מערבין בתחילה מי"ט לשבת הוא משום דאסור למיקני שביתה בי"ט אבל הכנה לית ליה ולפי מאי דמשמע מד' המלחמות דלמ"ד י"ט ושבת שתי קדושות וודאי איכא איסור הכנה

א"כ הדרא קושיא לדוכתי' הא ר"א אית לי' שתי קדושות וא"כ היאך הוי ס"ד למימר אליבא דר"א דלית ליה הואיל אבל באמת סברת המלחמות אינה אמורה אלא לשיטת רש"י ז"ל דמפרש לה להא דרב חסדא דצרכי שבת נעשים בי"ט משום דקדושה אחת היא אבל שיטת התוס' היא בע"א דאפילו דבר שאסור בי"ט עצמו מותר לצורך שבת כיון דא"א בע"א כמש"כ לעיל וא"כ אפילו למ"ד שתי קדושות הן שייך למימר האי סברא ואפילו לשיטת רש"י ז"ל אינו מוכרח לומר דסברת רב חסדא תליא בפלוגתא דתנאי דהא האי מילתא דאיסור הכנה מקראי ילפינן וע"כ אין בזה סברא פשוטה לאיסורא דא"כ קרא למה לי'. והדברים עמוקים ויש לעשות בהם ציצין ופרחים הרבה והמבין יבין גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ועיין בתוס' ביצה דף ט"ז ועיין בתוס' יבמות דה"מ כולה משעטנז נפקא מה שהקשו שם ל"ל קרא דכלאים בציצית נילף מדאיצטריך קרא לשריפת קדשים ע"ש מה שתירצו ומה שכתבו עוד שם בענין נדרים ונדבות ולא אבין דבריהם ז"ל דוק ותשכח:

פרק כירה

דף מ:

גמרא ת"ר מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צינתו ר' יהודא אומר יביא פך שמן כו' אלא בשביל שיפשר כו'. הנה שיטת רש"י ז"ל בזה דאפילו במקום שיוכל להתחמם היינו כנגד המדורה ממש מותר להפשיר כמו שפירש"י ז"ל לפי גירסתו ש"מ הפשירו זהו בישולו גבי עובדא דרבי והראשונים ז"ל נחלקו עליו והוא לגירסת הרי"ף ש"מ הפשירו לא זהו בישולו דאי הוי בישולו אפילו בכ"ש אסור והשתא דלא הוי בישולו בכלי ראשון אסור ובכ"ש מותר אלמא דאסור להפשיר במקום שיוכל להתחמם והביאו ראיה לזה מדברי הירושלמי במתניתין דמיחם שפינוהו במקום שהיד סולדת בו אסור וקרי ליה התם במקום שאין היד שולטת דבמקום שהיד שולטת מותר אלמא דתלוי במקום וקשה לי דאדרבה מד' הירושלמי איכא סייעתא לפרש"י ז"ל דהכי איתא התם תני ריב"נ אומר מניח אדם קיתון של מים כדי שתפוג צינתו יורד אדם וטובל בצונן ובא ומתחמם כנגד המדורה דברי ר' מאיר וחכמים אוסרין אית אמר ר"מ מ"ט דרבנן דמר רב יהודא אסור להפשיר במקום שאין היד שולטת בו דגזרינן הפשר אטו בישול גמור ומש"ה אסרו חכמים להתחמם כנגד המדורה אפילו להפשיר בלבד אלמא דכנגד המדורה היינו כנגד ממש מקום שיוכל להתחמם וא"כ בש"ס דילן דמתיר כנגד המדורה היינו כר"מ בירושלמי ואפילו במקום שאין היד שולטת מותר.

והנה התוס' בד"ה מפני שמפשיר מים שעליו כתבו דטעמא משום דהוי כרוחץ בחמים בשבת ובירושלמי משמע להדיא דטעמא משום הפשר במקום שאין היד שולטת אלא דפליגי בזה ר"מ וחכמים אלא דלפי שיטת הש"ס דילן צ"ל כפי' התוס' דהא לש"ס דילן לא גזרינן הפשר אטו בישול כדתניא מביא אדם קיתון של מים כו' מביאה אשה פך של שמן כו' והתוס' ז"ל הביאו ראיה דבמים הפשירן לא זהו בישולו מהא דלקמן במיחם שפינוהו ואמאי לא הביאו מהא דמביא אדם קיתון של מים כו' והי' נראה דבשביל שתפוג צינתן לאו היינו הפשר וא"כ אין ראיה מדברי הת"ק דברייתא בקיתון של מים אלא דלפ"ז למה ליה לרב נחמן בר יצחק למימר אליבא דת"ק גבי שמן הפשירו זהו בישולו ואמאי לא קאמר דת"ק גזר הפשר אטו בישול. ולשיטת הרי"ף דלא שרינן להפשיר אלא במקום שלא יוכל להתחמם אתי שפיר דלא שייך למגזר. אבל לשיטת רש"י ז"ל הוי מצי למימר דטעמא דת"ק משום גזירה הוא וכשיטת הירושלמי ונראה דבאמת היינו הך דקאמר הפשירו זהו בישולו דמדרבנן הפשר הוא כבישול במקום שאין היד שולטת בו ובזה ניחא מה שמתיר רשב"ג כלאחר יד ואי הפשר הוא כבישול גמור בשמן א"כ אמאי שרי כלאחר יד ועפ"ז אפ"ל הא דרב יהודא יד סולדת בו אסור היינו במקום וכרשב"ג ות"ק דלא מתיר במקום שהיד סולדת דהיינו כנגד המדורה אלא כדי שתפוג צינתו וגם הגירסא עיקר כגירסת רש"י דהפשירו זהו בישולו גבי עובדא דרבי ול"ד שמן אלא בכל מילי הפשר הוא כבישול במקום שהיד סולדת בו כמו כנגד המדורה או בכלי ראשון אבל בכ"ש לא הוי הפשר כבישול והכי איתא להדיא בירושלמי דבכלי שני לכ"ע מותר להפשיר ולא משום דכ"ש אין היד סולדת בו דהא ההוא פינכא דאורזא אפילו בכ"ש יד סולדת בו אלא דלא עשו הרחקה לכ"ש ועשו הרחקה לכ"ש אלא דלפי משמעות הירושלמי משמע דלא הקילו בכ"ש אלא בהפשר אבל בבישול גמור יכול להיות דאסור לחמם אפי' בכ"ש כדי שיהו' היד סולדת בו אבל מלשון הש"ס דילן דאמר ש"מ כ"ש אינו מבשל משמע דאינו מבשל כלל ע"כ הצריכו התוס' לחלק משום דמתקרר מהר ולפ"ז יש מקום לומר דבפינכא דאורזא דחם הוא אפי' בכ"ש מבשל וכשיטת מהרש"ל ז"ל. ועיין בק"ע בירושלמי דמכילתין ובמש"כ דכדי שתפוג צינתן אין זה כדי הפשר מוכח כן מד' הירושלמי דאיתא התם אמתניתין דמיחם שפינוהו אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לתוך הכוס אבל לתוכו לא ופריך עליו מסיפא דמתניתין ומרישא דתני לא יתן לתוכו כדי שיחומו אבל להפשיר מותר אפילו לתוכו ר' חייא בר אשי בשם רב לחממן אסור להפשיר מותר ומביא הך ברייתא דלקמן דבאמבטי חם לתוך צונן מותר צונן לתוך חמין אסור ור"ש מתיר וקאמר רב דמתיר להפשיר אפילו בכלי ראשון כר"ש דמתיר אפילו

צונן לתוך חמין ור"י כר' יוחנן בן נורי דתני ר' יוחנן בן נורי אומר מביא אדם קיתון של מים כו' אלא כדי שתפוג צינתן ומאי שמעינן מר' יוחנן ב"נ אלא ע"כ מדלא התיר אלא כדי שתפוג צינתן ש"מ דלהפשיר אסור אלא דאכתי דברי הירושלמי בזה לא ברירין לי דאמאי לא קאמר דר' יוחנן אתיא כת"ק דר"ש באמבטי דאוסר צונן לתוך חם וצריך אני להתלמד בסוגיית הירושלמי הזו כי סתום הוא ולא אשכחנא בה פתרי כעת באמת לאמיתה. והנה לפי הנ"ל סלקא שמעתא להלכה כדעת הראשונים החולקים על רש"י ז"ל ואסור להפשיר במקום שיוכל להתבשל. ולכאורה מוכח כן גם מסוגיא דלקמן במיחם שפינוהו דבין לראב"א בין לאביי לא שרינן לתוך המיחם אלא מים מרובים דא"א שיחמו אבל מים מועטים אסור אפילו כדי הפשר בלבד ובאמבטי כ' הר"ן ז"ל דאסור אפילו מים מרובים מתוך שהוא חם הרבה ולשיטת רש"י ז"ל צריך לחלק בין כנגד המדורה לתוך כלי ראשון דבכלי ראשון מבשל תיכף בנתינת המים לתוכו אבל במדורה כדי שיפשיר אין בזה משום בישול אלא דלפ"ז מאי קאמרינן על עובדא דרבי ש"מ הפשירו זהו בישולו לגירסת רש"י ז"ל הא בתוך כלי ראשון לכ"ע אסור אפילו להפשיר כדתניא באמבטי צונן לתוך חמין אסור וצ"ל דהיכא דמפסיק כלי הוי כמו נגד המדורה דמותר להפשיר לשיטת רש"י ז"ל. וכבר הבאתי לעיל שיטת הירושלמי דמדמי להדדי כנגד המדורה. וכלי ראשון ומוקי לה בפלוגתא דתנאי כמו שכתבתי לעיל וגם בזה מחולק שיטת הירושלמי עם הש"ס דילן דבירושלמי גריס ר"ש מתיר באמבטי אפילו צונן לתוך חמין ובש"ס דילן ר"ש ב"מ לחומרא דאפילו חם לתוך צונן אסור אי קאי אסיפא. ועיין בריש במה טומנין בתוס' ד"ה מ"ש ממיחם ע"ג מיחם שהאריכו בזה ולא ידענא אמאי לא הביאו שם מעובדא דרבי דמיא להא:

והנה לקמן בעי רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי משום דלרחיצה בעי לה וניחא לי' שיחומו הרבה ומסיק הש"ס אליבי' דרשב"מ ארישא קאי דבכוס נמי אסור צונן לתוך חם והקשו התוס' לפ"ז מאי קאמר רב יוסף ספל הרי הוא כאמבטי אפי' כוס נמי הוא כאמבטי אליבא דרשב"מ דהלכה כוותיה והיה נראה לומר לפי מה שכתב הר"ן דבאמבטי אפילו מים מרובים אסורין יש לומר דאפילו לב"ש ורשב"מ יש חילוק בין כוס לאמבטי דבכוס אינו אסור אלא מים מועטים אבל מים מרובים מותר דהוי כמו גזירה לגזירה וב"ה מתירין בכוס אפילו מים מועטין וכדי שיחומו כמו שכ' הר"ן ז"ל אבל באמבטי לכ"ע אפילו מים מרובים אסור וא"כ לענין זה קאמר רב יוסף דספל הרי הוא כאמבטי דאפילו מים מרובים אסור ואפשר דלא ניחא להו להתוס' לחלק כן כיון דב"ש גזרי כ"ש אטו כ"ר ומסיק הש"ס דספל אינו כאמבטי ולפ"ז לא ידעינן רשב"מ

אהיכא קאי אי אסיפא לאסור באמבטי בכל ענין או ארישא לאסור בכוס צונן לתוך חמין וכתבו התוס' ז"ל דמסתבר דרשב"מ אסיפא קאי לאסור באמבטי אפילו חמין לתוך צונן. ובתוס' ז"ל כב"ה ואתיא מתני' דשרי לתוך הכוס כוותי' ויש לדקדק דאכתי לא אתיא מתניתין דשרי במיחם מים מרובים כוותי' כיון דהוא אוסר דאמבטי אפילו חם לתוך צונן דוודאי אין בזה אלא כדי להפשיר כש"כ צונן לתוך חמין אפילו מים מרובין וי"ל דהתוס' מחלקין בין אמבטי דלרחיצה קבעי להו בזה אסור אפילו חם לתוך צונן אפילו בכלי שני ומיחם דלשתי' הוא מותר כדי להפשיר אף דהוא כלי ראשון אבל דעת הרי"ף ז"ל דלפי המסקנא רשב"מ ארישא קאי ולית הלכתא כוותי' אלא כב"ה דשרי בכלי שני בכל גווני ונראה דשרש דבר מאלו ההלכות אינן אלא בהפשר לבד אלא דבכלי ראשון אסרו חכמים אפילו הפשר משום בישול גמור ובכ"ש לא גזרו וכ"ז תערובות מים אבל כנגד המדורה או היכא דמפסיק כלי אפילו בכלי ראשון בזה נחלקו רש"י והראשונים ז"ל לדעת רש"י ז"ל מותר להפשיר אפילו אם יוכל לבוא באופן זה לידי בישול גמור ולדעת הראשונים ז"ל אסור אלא א"כ לא יוכל לבא לידי בישול והייינו טעמא דמחלקינן בכלי ראשון בין צונן לתוך חמין ובין חמין לתוך צונן דחמין לתוך צונן ודאי אין בהם אלא כדי הפשר ע"כ לא גזרינן אפי' בכלי ראשון ועיין פכ"ב מהל' שבת בדברי הרמב"ם ז"ל וכ"מ שם שהאריך בזה אבל לחמם שיעור שתהא היד סולדת אפילו בכ"ש שהיא רותחת כמו פינכא דאורזא נראה דאסור דהחמימות במים זהו בישולן כמו דלגירסת הרי"ף ז"ל אי הפשירו זהו בישול בשמן הוי אסור אפילו בכ"ש ה"נ אם נתחמם כדי שהיד סולדת בכ"ש ג"כ אסור אבל לשיטת רש"י ז"ל דאפילו אי הפשירו זהו בישולו מ"מ מותר בכ"ש אלמא דאין בכ"ש בישול כלל א"כ לחממן כ"צ ג"כ אפשר דמותר הן אמת דבדבר הצריך בישול להוציא טעם כמו תבלין ודאי לכ"ע אין בכ"ש משום בישול כדתנן אבל נותן לתוך הקערה אבל מים דעיקר בישולן הוא לחממן לכאורה תליא בפלוגתא דשמן אליבא דמ"ד הפשירו זהו בישולו אי מותר בכ"ש אי לא אבל באמת אי אפשר לומר דלדעת רש"י ז"ל אין בישול כלל בכ"ש דהא לחד לישנא לקמן מלח אסור אפילו בכ"ש ודבר זה מישך שייך בחקירה אחרת וגדולה היא אי הך בישול דכ"ר אחר שהעבירו מן האש אי בישול מה"ת לחיובי חטאת בתולדות האור וא"כ כ"ש נמי תולדות האור הוא ודבר המתבשל בו כמו מלח ללישנא קמא הוי בישול גמור או עיקר הדבר של כ"ר אינו אלא הרחקה לבישול גמור וא"כ בכ"ש לא החמירו כלל:

ונאריך קצת בזו המשנה האלפס והקדירה כו' לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה ר' יהודא אומר לכל הוא נותן כו' ומיבעי לן ר' יהודא ארישא קאי ולקולא

דאפילו בכלי ראשון מותר ליתן כל שהעבירוהו מן האש חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר ג"כ דוקא בכלי ראשון וזה שדייק ולקולא ומסיק הש"ס דלקולא פליג דאפילו כלי ראשון אינו מבשל בלא חומץ וציר וזה לא מסתבר להש"ס דילמא התירא דר' יהודא אפילו בכ"ר ואיסורא אפילו בכ"ש. והנה לכאורה נראה דרבנן ור' יהודא בהא פליגי דרבנן סברי דכ"ר מבשל שפיר אף כשהעבירוהו מעל האש ור' יהודא סבר דאין משום בישול אלא כשהאור מהלך תחתיו אבל מדלא פליג ר' יהודא אהא דמיחם שפינוהו לא יתן לתוכו מים ועוד דלאביי אתיא מתניתין כר' יהודא אלמא דמודה ר' יהודא במים שמתבשלין בכלי ראשון וכן כ' התוס' דדווקא בתבלין קאמר ר' יהודא דאין כ"ר מבשל אבל שאר דברים מודה ר' יהודא דכלי ראשון מבשל. אלא דיש להקשות מהא דתנן בפ"א ממעשרות לענין שמן של מעשר דמתיר ר' יהודא ליתן לתוך אלפס וקדירה ולא חשיב בישול לקבוע במעשר אלמא דאפילו בשמן קאמר ר' יהודא דכלי ראשון אינו מבשל ושמן נראה דקל להתבשל יותר מתבלין דהא איכא מ"ד דהפשירו זהו בישולו הן אמת דלרנב"י דמפרש לעיל אליבא דת"ק דברייתא לאיסורא דשמן הפשירו זהו בישולו תיקשי אליבא סתמא דמתניתין דמעשרות דמתיר לתת שמן בכלי שני וכן תיקשי איפכא לרבה ורב יוסף דאמרי שמן אין בו משום בישול אמאי אסור ליתן בכלי ראשון אלא ע"כ דבישול שבת ובישול לקבוע למעשר לא דמיא להדדי דאפילו אם לענין שבת אין בישול בשמן מ"מ הוא קבע למעשר ואם לענין שבת הפשירו זהו בישולו מ"מ לא הוי קבע לענין מעשר ולגירסת רש"י ז"ל ולעיל בלא"ה ניחא עכ"פ נראה דשמן קל הוא להתבשל יותר מתבלין והיה נראה דר' יהודא לכל מילי קאמר דאין כלי ראשון מבשל נהי דלענין בליעה ופליטה ודאי מודה דמבליע ומפליט אבל בישול שאני דצריך להשהות זמן מה כדי שיתבשל וכל שהעבירוהו מתוך האש אין בו כח לבשל ודוקא בחמין מודה ר' יהודא דעיקר בישולן אינו אלא החמימות וע"כ צ"ל דהכא מיירי בנשתהא בתוך האלפס דאל"כ תיקשי מכאן לרב דאמר עילאה גבר וצונן לתוך חם אין צריך אלא קליפה והכא תנן המבשל אלא ש"מ דהתם מיירי שלא נשתהא הצונן בתוך החם והא דסכו בשמן של תרומה בפ' כיצד צולין דאמרינן בה עילאה גבר אליבא דרב התם השמן אינו מעורב עם הפסח ועיין בר"ש מה שפירש על הא דנותן לחמיטה במשנה דמעשרות ולפ"ז אפ"ל דלענין להבליע ולהפליט אפילו כלי שני שהיד סולדת בו מבליע ומפליט ולא אמרינן מבישול דשבת ועיין בטור יו"ד סי' ק"ד מש"כ בשם הרשב"א ז"ל ובב"י שם. והנה התוס' דקדקו ממתני' לענין עירוי עי' בד' ולפי הנ"ל דלענין בישול בעינן שהות א"כ ודאי אין עירוי מבשל דעירוי נפסק מהר ואין בו כדי לבשל ורציתי לחלק עוד אליבא

דרב דאמר עילאה גבר דזה אינו אלא אם האיסור וההיתר שוין בכמות אבל אם התחתון מרובה על העליון לא אמרינן עילאה גבר ע"כ במתני' לכ"ע מבשל אבל אין נראה כן מסוגיא דפסחים והתוס' ז"ל האריכו במחלוקת רשב"ם ור"ת ז"ל אי עירוי מבשל ולמאי דכתיבנא נראה דאינו מבשל אבל מבליע ומפליט מהא דאחד שעירה לתוכו רותח דאי כשיטת ר"ת דזה מיקרי בישול א"כ לר' יהודא דאמר דאפילו כ"ר אינו מבשל א"כ כ"ש עירוי ואמאי צריך אליבי' בעירה לתוכו רותח שבירה בכ"ח או מריקה ושטיפה בכלי נחשת אלא ש"מ דמשום בליעה לבד הוא וכדקרי לה הש"ס בזבחים בליעה בלא בישול. והנה התוס' הביאו ד' הירושלמי דבעי לה מהו לערות על התבלין ופליגי בה ר' יונה ור' יוסי ר' יונה אמר עירוי ככלי ראשון וחילי' ממתניתין דאחד שעירה לתוכו רותח ודחי ר' יוסי תמן כ"ח בולע התיב ר' יוסי מכלי נחושת אית לך למימר דכלי נחושת בולע משמע דמסקנא דעירוי ככלי ראשון הרי לפניך דהירושלמי מדמי שבירת כלי חרס לבישול דשבת ואפ"ל דלשיטת הירושלמי הך דעירה לתוכו רותח דטעון שבירה לאו משום בולע הוא אלא משום בישול הוא דכתיב אשר תבושל בו וא"כ שפיר ילפינן מינה לענין שבת אלא דיש לדקדק דבירושלמי גופא מסיק שם דבישול דאורייתא לא הוי אלא כשהאור מהלך תחתיו לענין שבת ובשר בחלב וא"כ אמאי צריך שבירה על עירוי כיון דלא הוי בישול ע"כ נראה דאדרבה הא דטעון שבירה הוא משום בולע לחוד והיינו טעמא דמחמרינן גבי שבת בכלי ראשון משום דנהי דאין בו כח לבשל יש בו כח להבליע ולהפליט והשתא שפיר יליף הירושלמי מעירה לתוכו רותח דעירוי ככלי ראשון. והנה לא מצינו מפורש בש"ס דילן דבכלי ראשון הוי בישול דאורייתא וכבר העיר בזה בעל ק"ע בירושלמי מהא דאמרינן גלגל בצד המיחם חייב חטאת וכן בהדחת קולית האספנין אם הדיח חייב חטאת והנה בהך מילתא דאיתמר בירושלמי דאין בישול מה"ת אלא כשהאור מהלך תחתיו איכא למימר בה תרי טעמא או משום דתולדות האור אינן כאור מה"ת ועיקר בישול האמור בתורה הוא ע"י האור ממש ולפ"ז נראה מש"ס דילן דלא כשיטת הירושלמי מהא דגג מליח וקולית האספנין וכן מדגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ש"מ דבתולדות האור איכא איסורא דאורייתא. אבל אם נאמר דהא דלא מיקרי בישול מה"ת בכלי ראשון הוא משום דאין בו כח לבשל כל צרכו וא"כ אין ראיה מדג מלוח דהתם היינו גמר מלאכתו. והנה שיטת הירושלמי הוא ודאי מחמת דתולדות האור לא חשיב בישול מדקאמר דלענין בשר בחלב נמי לא הוי בישול ואי משום דאין בו כח לבשל כל צרכו הא בבשר בחלב לא בעינן שיעורא ובש"ס דילן משמע להדיא דלענין בב"ח בכלי ראשון הוי בישול מה"ת בחולין ריש פ' כל הבשר דאמרינן התם גזירה שמא

יעלה באלפס ראשון ע"ש וא"כ לענין שבת נמי הוי תולדות האור דאורייתא והדבר תלוי במינים יש מין שמתבשל אפילו בהדחה בעלמא ויש מין שאינו מתבשל אפילו בכלי ראשון כמו מלח ובישרא דתורא ויש מין שמתבשל אפי' בכלי שני כמו מלח ללישנא קמא ורוב המינים בכלי ראשון מתבשל ובכ"ש אינו מתבשל ואפילו בעירוי אינו מתבשל כדתנן מדיחין אותו בחמין דההדחה אינו גמר מלאכתן ור' יהודא ס"ל דאפילו כלי ראשון אינו מבשל בלי חומץ וציר בישול גמור לגמור מלאכתן. והתוס' לשיטתייהו כתבו דהא דמדיחין אותן בחמין היינו בחמין דכ"ש אבל מכלי ראשון אסור משום עירוי ובכ"ש נמי אסור לשרות וחילקו בין זו לתבלין וכ"ז אינו במשמעות פשט הסוגיא וגם בדברי הרמב"ם ז"ל לא נמצא רמז מזה ועיין במהרש"א ז"ל דף ל"ט ד"ה כל שכח בחמין אלא דמה שמבליע כדי קליפה לא חשיב בישול דומה למה דאמרינן מצד אחד כמאכל בן דרוסאי לאו כלום הוא וכש"כ הכא דאינו מבליע אלא כדי קליפה וע"כ צ"ל כן לדעת הסוברים דכ"ש ג"כ מבליע כדי קליפה ואפ"ה אין בכ"ש בישול,. ואגב יש להעיר בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות מעה"ק שנראה מדבריו ז"ל שיש חילוק בין מריקה שאמרו בכל הכלים דמריקה שאמרו בכל הכלים הוא כמריקת הכוס משמע ששופך חמים לתוכו ובפי' המשניות ביאר יותר ומשמע שם דאין צריך אלא למרק מה שבחוץ ובשפוד ואסכלה כתב דצריך להגעיל שיפלוט מה שבלוע בתוכו ע"כ צריך לזה חמין שעל האש ולפ"ז ליכא לאוכוחי מהא דעירה לתוכו רותח צריך מריקה דהיינו משום שמנונית בעין והדברים עתיקים אין פנאי להאריך בהם. והנה עוד אפ"ל בהא דדייקינן לעיל על רב דאמר עילאה גבר ממתני' דאוסרת ליתן בכלי ראשון דמתני' איירי תיכף שהעבירן מעל האש דאז כח הרתיחות גדול. ועפ"ז יש ליישב מה שהקשו התוס' בפסחים מה צ"ל תברא גבי פלוגתא דמעיסה וחליטה לימא דפליגי אי תאה גבר אי עילאה גבר ולפי הנ"ל ניחא דחלוט היינו ברותחים גמורים כמו שאמרו בירושלמי איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו ועיין בירושלמי במכילתין ובחלה וא"כ לכ"ע תאה גבר והתוס' ז"ל תירצו דעכ"פ מבשל כדי קליפה ומשמע לי' דמיירי אפילו בדליכא שיעור חלה אלא עם כדי קליפה וזה דוחק קצת ובירושלמי פריך להדיא מב"ש נחלטת כל צרכו מחייבין היינו חלוטה אינה נחלטת כצ"ל פוטרין. וכן נראה מחלוט של פסח. וידעתי שיש בזה הרבה בד' הראשונים ז"ל ואני לא באתי אלא לפרש קצת שרש ההלכה. עוד הערה א' אכתוב לפי דעת קצת מהראשונים ז"ל שהחמירו גבי שבת בקצת דברים אפילו ליתן בכ"ש משום דיש דברים שמתבשלים בכ"ש ג"כ וא"כ אמאי לא נחמיר נמי לענין איסורין לענין להפליט ולהבליע דנראין הדברים ק"ו אם יש כח בכ"ש לבשלן כ"ש שיש להבליע

בהם ולהפליג מהם וכ"ז צ"ע השי"ת יאיר עיני ויודיע לי קושט אמרי אמת. ועיין בדברי הרשב"א ז"ל בזה באריכות גם כן בסוגיות אלו:

דף מד.

דיני מוקצה משנה מטלטלין נר חדש כו' באתי לדבר קצת בזה בדיני מוקצה ואתחיל במוקצה החמורה היא מוקצה מחמת איסור כמו נר שהדליקו בו באותו שבת ר"מ ור"י אוסרין כל השבת מחמת מיגו דאיתקצאי ביה"ש איתקצאי לכולי יומא כו' ור"ש ס"ל דאין אסור אלא בשעה שהוא דולק ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי וכן השמן בשעה שהוא דולק ולא מיבעי שבנר אלא אפילו שמן המטפטף אסור בשעה שהנר דולק ואחר שכבה הכל מותר ור"א בר"ש אומר דאפילו בשעה שהוא דולק מותר שמן המטפטף והנה לקמן בעי מיניה ר"ל מר"י חטין שבקרקע וביצים שתחת התרנגולת מהו לר"ש ופשיט ליה אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותה והוקצה לאיסורה ופריך והוקצה למצותו לחוד ל"ל לר"ש והתניא סיככה כהלכתה כו' וממאי דר"ש היא דתניא ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ומשני כעין שמן שבנר קאמרינן הואיל והוקצה למצותו וכתבו התוס' דע"כ אשמן המטפטף קאי דשמן שבנר בלא"ה אסור משום מכבה וא"כ משמע דבשמן המטפטף שייך ג"כ הוקצה למצותו וקשה לי א"כ ראב"ש דמתיר שמן המטפטף אטו לית ליה הך דנויי סוכה וגם בכל מקום דאמרינן הוקצה למצותו אטו ראבר"ש יחלוק ע"ז ועוד דהא מדמינן נויי סוכה לסוכה עצמה ובסוכה עצמה ודאי כ"ע מודים וצ"ל אי דראבר"ש ס"ל דלא אמרינן הוקצה למצותו בנפלו ושמן המטפטף הוי דומיא דנפל' והא דאמרינן באתרוג שנפסל כל זמן מצותו הוא דלא כראבר"ש או יאמר דהכא בשמן המטפטף דעתי' עלוי' והוי כמתנה בפירוש ובנויי סוכה ג"כ מהני תנאה וכי תימא א"כ מאי פריך אליבא דר"ש מנויי סוכה י"ל כיון דקאמר דאליבא דר"ש חשיב שמן המטפטף הוקצה למצותו א"כ ל"ל תו הוקצה לאיסורו הא בנויי סוכה אסור מחמת הוקצה למצותו לחוד והתוס' ז"ל כתבו דלא מהני תנאה לר"ש בשמן המטפטף ולפ"ז קשה מאי פריך מנויי סוכה דילמא משום הכי קאמר נמי הוקצה לאיסורו. ולא מצי למימר איני בודל מהם כל ביה"ש ומש"ה לא מהני תנאה כמו שכ' רש"י ז"ל ותוס' בביצה בטעמא דסוכה עצמה לא מהני ביה תנאה אבל באמת בלא"ה נראה דלר"ש בשמן המטפטף לא מהני תנאי דדווקא בנויי סוכה מהני תנאי משום דכי אמר איני בודל כו' לא חל עלייהו קדושה כלל אבל שמן הוי כמו סוכה דע"כ חיילו עלייהו קדושה וממילא הוקצה כ"ז מצותו ולדעת רב אלפס ז"ל דמהני תנאי בסוכה עצמה ה"נ נראה דמהני תנאי אבל לרבנן דאית להו מיגו דאיתקצאי ביה"ש כו' ודאי לא

מהני תנאה אלייהו כיון דביה"ש ע"כ איתקצאי מחמת איסור כיבוי ולא מצינו דמהני תנאי לרבנן אלא בסוכה רעועה בעלמא דלא הוי מוקצה מחמת איסור אלא מוקצה מן הדעת בזה מהני תנאי אבל במוקצה מחמת איסור כיון דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא ועיין בתוס' ביצה ד' ד"ה אמר רב מנשיא ובמהרש"ל ובמהרש"א ז"ל שם אלא דבסוכה רעועה ג"כ איכא סתירת אוהל וא"כ נראה דמהני תנאי אפילו במוקצה מחמת איסור. אבל צריך להבין דמשמע בכולי תלמודא דבביה"ש הדבר תלוי ואי הוי מוקצה ביה"ש הוי מוקצה לכל יום השבת וכן משמע בביצה דלא מצי לאוקמא הא דקתני לא יאכל עד שיזמין אלא בחזי ולא חזו ואמאי לא מוקי דאחזי באמצע השבת וביה"ש לא הוי חזו אלא ש"מ דלא מהני תנאה והזמנה בזה כיון דביה"ש מוקצה הוא ומוקצה מחמת איסור נראה דחמור ממוקצה דאסחי' לדעתי' מינה ודוחק לומר דמידי דלא חזי לאכילה ביה"ש גרוע ממוקצה מחמת איסור ביה"ש. והנה הרמב"ן ז"ל דעתו דמהני תנאה בנר שכבה והביא ראיה מדברי הירושלמי דתניא אם התנה הכל לפי תנאו אליבא דמאן אי כר"מ כל המיוחד לאיסור אסור אי כר' יהודא נר מאוס הוא אלא כר"ש ובנר גדול והוא פלאי כי בירושלמי שלפנינו הגירסא הוא להיפך דתנאי מהני הוא אליבא דר' יהודא ובמוקצה מחמת מיאוס וכיון דהתנה ולא אקצינהו מדעתו שרי לטלטולי אבל לר"ש קאמר התם דבלא תנאי מותר ובאמת לא נראה לומר דתנאה מהני בנר גדול אליבא דר"ש דהא מדרשינן טעמא שם בירושלמי דמש"ה נר גדול אסור שמא יכבה בידים וא"כ אין סברא לומר דמהני תנאי ועוד אני בא לדון דאדרבה מדברי הירושלמי נראה דלא מהני תנאי דהא אליבא דר"מ אמרינן דלא מהני דכל המיוחד לאיסור אסור אפי' ע"י תנאי. ולפענ"ד הך סברא דכל המיוחד לאיסור אסור אין זו סברא מחודשת בשיטת הירושלמי אלא הוא שוה בזה עם שיטת הש"ס דילן. ואגב אבאר קצת דברי הירושלמי בזה דפליגי התם אליבא דר"מ דאוסר נר הדולק בשבת ח"א ע"ד ר"מ כל המיוחד לאיסור אסור וח"א כל שיחדו לאיסור פי' למ"ד כל המיוחד לאיסור היינו אפילו ממילא ולא דחי' בידים ולמ"ד כל שיחדו היינו דדחי' בידים או נראה כל המיוחד לאיסור היינו שבשבת הזה מיוחד הוא לאיסור אבל אין עיקר הכלי רק לאיסור וכל שיחדו לאיסור היינו שיחדו רק לאיסור ופריך על מ"ד כל המיוחד לאיסור מהא דתניא על הא דמוכני היו עלי' מעות ונפלו נגררת ומוכני זו אינה ביחוד לאיסור אלא בשבת זו היא מיוחדת לאיסור ותניא דמותר אמר רב ששת דר"ש היא דאמר כבה מותר לטלטלו וקאמר אמאי לא מוקמינן בשוכח ומשני משום סיפא אם אינה נשמטת גוררין אותה בשבת והתם לאו דווקא בשוכח מתניתין פליגי עמ"ד כל המיוחד לאיסור אסור. האבן

שע"פ החבית מטה על צדה ונופלת ומותר לטלטל החבית וה"נ לא יחדו לאיסור אלא היום מיוחד לאיסור ומשני בשוכח ופריך עוד מהא דכופין את הסל לפני אפרוחים שיעלו וירדו ותני עלה עלו מאליהם אסור לטלטלן ופירכא זו צריכה ביאור ועיין בק"ע מש"כ בזה והיה נראה דברייתא דעלו מאליהם אסור לטלטלן היינו בעודן עליו וא"כ ע"כ מיוחד הוא לאיסור ואפ"ה מותר לכפותו והיינו הך קושיא עצמה שהקשו בירושלמי ברישא דשמעתין שם התיב ר' חייא בר אחא אלא דצ"ע מה דאמרי התם הדא דר"י הוא ומשני תפתר במאוס דהא דאסור לטלטלן היינו במאוס אז הוי מיוחד לאיסור אבל באינה מאוסה אינה מיוחד לאיסור כלל ומותר לטלטלן ועדיין אין פירכא זו ברורה לי עכ"פ העולה משיטת הירושלמי דלר"מ אסור כל המיוחד לאיסור ולר"ש אין אסור אלא בשעה שהאיסור עליו אפילו ביחדו לאיסור ולר' יהודא אין אסור אלא נר ישן משום מיאוס אבל מיוחד לאיסור לית לי' מהא דאמרינן התם מעשה וטלטלו פמוט מתחת הנר היינו שהפמוט הוא כלי תשמיש לנר וקאמר כמאן לר"מ הכל אסור דפמוט נמי מיוחד לאיסור הוא אי כר"ש אפילו נר מותר אלא כר"י נר מאוס טבלא אינה מאוסה אלמא דלר"י ל"ל הך דכל המיוחד לאיסור וכס"ד דר' זירא בש"ס דילן לענין פמוט וכפירש"י ז"ל ונראה דזה הוא דעת רב אלפס ז"ל כשיטת הירושלמי דאין מדליקין בפמוט עצמו ע"כ איצטריך לאשמעינן דגם הוא הוי מוקצה מחמת איסור ומיושב בזה קושיית הר"ן ז"ל ע"ש. ואיתא תו התם נר שהוא מונח ע"ג טבלא מסלק הטבלא והנר נופל ומוקי לה בנר שכבה וכר' יהודא ונר מאוס וטבלא אינה מאוסה ונוראות נפלאתי ע"ד התוס' ז"ל דף ק"כ ד"ה מנער את הטבלה שכתבו ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ואתי לאשמעינן היתר טלטול ע"י ניעור לר"י דאסר נר שכבה או לר"ש דמודה בנר גדול והוא דא"כ אפילו כר"מ מצי אתיא אלא ע"כ בירושלמי לא מוקי לה בשוכח אלא במניח וא"כ לר"מ בכל נר או לר"ש בנר גדול גם הטבלה אסור ולא אתיא אלא כר"י דלא ס"ל מוקצה מחמת איסור כלל אלא מוקצה מחמת מיאוס לשיטת הירושלמי ועיין בק"ע שכתב ליישב אמאי לא מוקי לה הירושלמי כר"ש ובנר גדול ולא הבנתי כי אין צורך לזה תני אם התנה עליו יהא מותר מה אנן קיימינן אי כר"מ אפילו התנה עליו או כר"ש אפילו לא התנה אלא כן אנן קיימין כר"י כו' מה חמית מימר כר"י אנן קיימין דתני נר שהוא מונח אחורי הדלת פותח ונועל ובלבד שלא יכוין לכבות ולהבעיר ומוקי לה רב ושמואל בשוכח אבל מניח אסור לפתוח ולנעול ודלת מסתמא התנה עליו ואפ"ה אסור לר"מ משום כל המיוחד לאיסור הוי אם התנה עליו מותר כר"י כנ"ל ביאור שיטת הירושלמי גם כי סתומה היא ועדיין צ"ע כי חלופי גירסאות יש כאן והנה העולה מכל הנ"ל דלר"מ לא מהני תנאה

וא"כ אנן דקי"ל בנר שהדליקו כר"מ ע"כ ס"ל נמי כל המיוחד לאיסור אסור וכן אמרינן בש"ס דילן גבי אבן או מעות דבמניח אסור אפילו לאחר שסילקו המעות והאבן וזו היא שיטת ר"מ בירושלמי ולש"ס דילן גם ר"י מודה בזה וא"כ לא מהני תנאה וכן נראה מלשון דאמרינן בש"ס דילן הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור הוי כדבר האסור והיינו כל המיוחד לאיסור ונראה דר"א דמותיב לרב יהודא דאמר אם היו עלי' ביה"ש אסור ממתניתין דמוכני ואמאי לא רמי מתניתין אהדדי מנר שהדליקו בשבת היינו דס"ד דר"א לחלק בין נר דהוי יחדו לאיסור ומטה הוי מיוחד לאיסור אבל רב יהודא לא מחלק ומיוחד לאיסור נמי אסור אלא דלפ"ז דנר הוי יחדו לאיסור הדק"ל מהא דבנר בעינן דוקא הדליקו ובמטה אפילו הניח עלי' מעות בחול אסור וכקושיית התוס' והיה נראה לומר ולחלק בין מוקצה מחמת מיאוס ובין מוקצה דנר שהדליקו בו בשבת דמוקצה מחמת מיאוס מותר לצורך מקומו ונר שהדליקו אסור אפילו לצורך מקומו דהוי כאיסור עצמו ומטה שיחדה למעות נמי אינה אסורה אלא ככל כלי שמלאכתו לאיסור והשתא פריך שפיר לפי מאי דס"ד דיחוד לחוד מהני מהא דמטלטלין נר חדש היינו בכל גווני ככלי שמלאכתו להיתר דהא ישן נמי אין אסור אלא ככלי שמלאכתו לאיסור סור אלמא דיחוד לא מהני אבל לפי המסקנא לא מצי למיפרך מנר של מתכת דבעינן דוקא שהדליקו בו בשבת דהיינו אפי' לאסור לצורך מקומו בזה בעינן דווקא הדליקו בו ונעשה בסיס לדבר האסור אלא דאכתי קשה הא דאמר ר' יהודא אבל לא ישן משמע דדווקא משום דישן ומאוס הוא אסור לטלטלו אבל הדליקו בו פ"א מותר ואמאי הא לא גרע ממטה שיחדה למעות ותניח עלי' מעות דאסור לטלטל וזה יקשה גם לשיטת התוס' ז"ל וכן הקשה הרשב"א ז"ל וע"ד פלפול יש לומר ע"פ גירסת הראשונים לפי מאי דס"ד אמר רב הונא אמר רב ובאלא אי איתמר גרסינן אמר רב יהודא אמר רב והוא דכלי ראשון מפנין אמרינן דרב הונא במוקצה לטלטול סבר לה כר' שמעון וא"כ הא דאוסר במטה ע"כ אפילו אליבא דר"ש או אליבא דר' יהודא ויחוד דמטה חמיר משאר מוקצה כמו חצוצרות דאסור אפילו לצורך גופו ומקומו ובמוקצה כי האי ס"ל כר' יהודא אף לענין טילטול וא"כ פריך שפיר מנר חדש דלהכי עבידא ותנן מטלטלין ע"כ מסיק דלאו ר' הונא אמרה אלא רב יהודא ואליבי' מצינן שפיר למימר דע"י יחוד והנחת מעות לא הוי אלא ככל דבר שמלאכתו לאיסור דמותר לצורך מקומו ותו לא קשיא מהא דבעינן הדליקו דווקא וגם לא תיקשי מהא דנר ישן דאמרינן בה משום מוקצה מחמת מיאוס אלא דלפ"ז לרב יהודא הוי מצי למימר דיחוד לחוד נמי משוי לה ככלי שמלאכתו לאיסור דאליבי' לא קשיא מנר לפי הנ"ל ואין זה אלא לפלפולא בעלמא עכ"פ גם מדברי הרי"ף והרמב"ם

ז"ל נראה דמוקצה זו מטה ביחוד והנחת מעות לא עדיף משאר מוקצות דפליגי בה ר"י ור"ש ע"כ לא כתבו להאי דינא. והנה לפום ריהטא היה נראה לפרש מש"א בירושלמי לחלק בין מיוחד לאיסור לייחדו לאיסור היינו דיחדו לאיסור הוא כשיחדו בשבת כבר לאיסור ומיוחד לאיסור הוא דמיוחד להבא לאיסור כגוונא דמטה שיחדו אבל סוגיית הירושלמי לא משמע כן עכ"פ מסקנת הסוגיא דיחוד לחוד לא מהני אפילו אם נעשה מתחלה לאיסור כל שראוי קצת גם להיתר וצריך לדקדק במה דאמרינן בירושלמי ההן ליבנא לאו מיוחד לאיסור הוא והתוס' כתבו דבחצוצרות סגי אפילו יחוד לחוד דלא חזיא אלא לתקיעה. וזה לשיטתם שכתבו לעיל בפ' במה מדליקין דמוקצה דחצוצרות חמיר משאר כלי שמלאכתו לאיסור אבל ראיתי בירושלמי ריש פ' כל הכלים שאמרו שם על הא דחצוצרות תוקע ומניחה במקומה דקודם התרת כלים נשנית ולד' התוס' כיון דלא חזיא כלל לתשמיש אחר לא הותרו כלל ואי"ה לפנינו נדבר בזה יותר. ולא הבנתי מה שראיתי בשלטי הגבורים דמדמי כלי שנתנו בע"ש לקבל השמן למטה שיחדה למעות ואם נפל שמן לכלי אפילו קודם השבת הוי כמטה שיחדה למעות והניח עליו מעות ולענ"ד לא דמי דבמטה יחדו לדבר המוקצה בשבת אבל שמן שנפל בע"ש הוא דבר המותר וא"כ הכלי ג"כ מותר וצ"ע בפוסקים ועוד צריך לדקדק אי האי יחוד הוי לעולם אי על זמן וכ"ז אין ענינם פה ועיין לקמן בפרק במה טומנין לענין יחדן להטמנה מש"כ הר"ן ז"ל בזה. נחזור לראשית דבר כי לא מצאתי כעת מחלוקת בין הירושלמי והבבלי וכיון דמבואר בירושלמי דלר"מ לא מהני תנאה ה"ה לשיטת הש"ס דילן דקי"ל כר"מ נמי לא מהני תנאה ועיין ברשב"א ז"ל גירסת הרמב"ם ז"ל בירושלמי אבל כבר כתבתי בזה ונראה להביא ראיה דלא מהני תנאה מהא דאמר רב מניחין נר ע"ג דקל בשבת ואי מהני תנאה א"כ אמאי שרינן הנחה ע"ג דילמא יתנה ויהא הנר מותר בטלטול וישתמש באילן. ולסברת הירושלמי היה אפ"ל דאפילו להך גירסא בביצה דמהני תנאה בסוכה רעועה אבל מיוחד לאיסור גרע והוי כאיסור עצמו כיון שעשאו מדעתו בסיס לדבר האסור ונראה לי לדעת הרמב"ן ז"ל לומר דע"כ שיטת הירושלמי מחולקת עם הש"ס דילן דבירושלמי נראה דאפילו הניח באמצע השבת דבר האסור אסור לכל השבת והיינו טעמא כיון דמיוחד לאיסור פ"א נעשה כאיסור ע"כ לא מהני תנאה על זה אבל לש"ס דילן דבאמצע השבת מותר אחר שנפלו המעות א"כ ע"כ לא אמרינן דנעשה כאיסור אלא דאם הי' עלי' מעות ביה"ש כיון דהקצהו מדעתו ביה"ש הוי מוקצה לכולי יומא ע"כ מהני בה תנאי. והנה התוס' כתבו לקמן דהא דתניא לקמן אסור עד מוצאי י"ט האחרון של חג לא אתיא כר"ש דלר"ש אינו אסור בזמן הקצאתו והנה בסוכה פליגי רשב"ל ור'

יוחנן באתרוג מ"ס למצותה איתקצאי ומ"ס כולי יומא איתקצאי ולכאורה נראה דתליא בפלוגתא דר"י ור"ש בנר שהדליקו ור"י לטעמי' דס"ל בנר כר' יהודא ורשב"ל ס"ל כר' שמעון אלא דלפ"ז תיקשי מאי דפליגי התם ג"כ רב ורב אסי בזה ורב ורב אסי תרוייהו ס"ל כר' יהודא בנר וא"כ לכל הגירסאות שם תיקשי אמ"ד דמתיר לאלתר לאוכלו לאלתר ורש"י ז"ל בביצה פי' להדיא דפליגי במיגו דאיתקצאי לביה"ש כו' אבל באמת א"א לומר כן דהני אמוראי בפלוגתא דתנאי פליגי ועוד מדלא פליג ר"ל אהא דאמר ר' יוחנן סוכה אפילו בשמיני אסור והיינו מחמת מיגו אלא ש"מ דאפילו מאן דמתיר באתרוג לאלתר מודה בסוכה וכמש"כ הר"ן ז"ל וכעין זה כתבנו לעיל דבאתרוג לא שייך מיגו דאיתקצאי כלל דז"א אלא בשבת וי"ט וכן כתבו התוס' ז"ל דביום ראשון מודו כולהו דאסור כל היום ולא פליגי אלא בשאר הימים דר"ל ס"ל דלא איתקצאי אלא למצותה בלבד ור' יוחנן ס"ל דלכל היום איתקצאי כיון דראוי לצאת בו כל היום אלא דאכתי צריך להבין הא כ' התוס' לקמן בסוף מכילתין דדוקא בנר שהדליקו בו בשבת הלכה כר' יהודא משום דדחי' בידים אבל בשאר מוקצה אף אם איתקצאי ביה"ש לא איתקצאי לכולי יומא אפילו במוקצה מחמת חסרון כיס דמודה בה ר"ש כמש"כ התוס' ז"ל שם בד"ה והאמר ר' יוחנן ואמאי קי"ל בסוכה בשמיני דאמרינן מיגו דאיתקצאי. והנה בדבר שאינו יושב ומצפה מודה ר"ש דאסור וא"כ יכול להיות דסוכה בשמיני דאסור היינו משום דאינו יושב ומצפה וגם ר"ש מודה בה וא"כ ה"נ בנויי סוכה ג"כ אינו מצפה מתי תפול ואתי אפילו כר"ש אלא דלפ"ז בקורה שנשברה מנ"ל דמתיר ר"ש הא גם שם אינו יושב ומצפה מתי תשבר הקורה ולכאורה נראה דבזה פליגי מר בר אמימר ומר ברי' דרב יוסף משמיה דרבא אליבא דמ"ד דר"ש מתיר אפילו בע"ח שמתו אלמא דלר"ש מותר אפילו בדבר שאינו עומד ומצפה ורבה דמחלק אליבא דר"ש וכן בביצה פ' המביא היינו כמ"ד דמודה ר"ש בבע"ח שמתו אבל המ"א בסי' תק"א כ' דבקורה בריאה כ"ע מודים וכן מוכח דבבע"ח שמת כתבו הראשונים דמותר לר"ש וכוותיה קי"ל בהא ובקורה בריאה כ' הטור דמודה בה ר"ש ע"ש בסי' תק"א והדק"ל הא דאמרינן בסוף מכילתין ר' יוחנן כר' יוסי בר"י מתני לה ואמאי לא מוקים לה בקורה בריאה ומה שכתב המ"א לחלק בין בהמה בריאה לקורה בריאה היינו דבבהמה יושב ומצפה שמא ישחטנה חש"ו כמש"כ התוס' בחולין דף י"ד אבל לא הבנתי דהא כתבו התוס' דמתניתין דמחתכין את הנבילה איירי בהאי גוונא דיושב ומצפה אבל לא כל אדם יושב ומצפה בזה וא"כ מאי פריך לקמן על הא דמשני בדאית ביה אפרוח מת אלא למ"ד דמתיר ר"ש בבע"ח שמתו מא"ל לימא דאיירי באינו יושב ומצפה. וכן בביצה בהא דבהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה פריך אלא למ"ד

חולק הי' ר"ש אף בבע"ח שמתו מא"ל לוקמי דאינו יושב ומצפה וזה יש לומר דמסתמא דעתי' עלי' לשוחטו בי"ט ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים אלא דלפ"ז מנ"ל דפליגי אמוראי אליבא דר"ש גבי י"ט דילמא דווקא בשבת פליגי דאינו יושב ומצפה ועוד דסברא זו דיושב ומצפה שמא ישחטנה חש"ו לא הבנתי דמי יימר דמיזדקק ליה חש"ו ואחרים רואין אותן שוב ראיתי שהפני יהושע ז"ל בסוגיין הרגיש בזה ע"ש באריכות אלא דבחולין שם אמרינן כיון דלשחיטה קיימא דעתי' עילוי' אבל באמת נראה קצת דלמ"ד חולק היה ר"ש בבע"ח שמתו אפילו אינו יושב ומצפה ל"ל מוקצה לר"ש ומהא דבכור לא תיקשי דטעמא אחרינא אית ביה משום אין רואין מומין בי"ט ומכוש וקערה ועששית דמודה בה ר"ש לא קשיא דאפשר טעמי' כמו שאמרו בירושלמי משום שמא יכבה מדעת וא"כ מותר לבקע עצים מקורה שנשברה אפילו מקורה בריאה דע"כ לא קי"ל כוותיה דר"י בנר שהדליקו משום דדחי' בידים הואיל והקצהו מדעת ביה"ש תו לא חזיא אבל בשארי מוקצה לא ס"ל מיגו דאיתקצאי וכן ר' יוחנן ס"ל בנר שהדליקו בו בשבת כר' יהודא ובשארי מוקצה ס"ל כר"ש כדאיתא בסוף מכילתין דפסיק כר"ש במחתכין את הנבילה לפני הכלבים ובהא דמבקעים עצים מן הקורות ועיין בתוס' שם וסוכה בשמיני הוי נמי דחי' בידים כיון דאי מיתרמי לי' סעודתא ביה"ש כו' וקינה של תרנגולים נמי הוי דחי' בידים והוי בסיס לדבר האסור והנה דעת התוס' דגם במוקצה מחמת מיאוס ס"ל לר"י כר' יהודא וגם צריך ליישב דברי התוס' דהכא עם דברי התוס' לעיל בכרכי דזוזי דלפי דברי התוס' דהכא גם ר' יוחנן מודה בכרכי דזוזי וא"כ אמאי פסיק ר"י בסוף מכילתין גבי נבילה כר"ש. ולדידי קשיא כיון דאפילו לבקע עצים מקורה שנשברה דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ס"ל לר' יוחנן דמותר כש"כ מוקצה מחמת מיאוס והנה בירושלמי איתא נמי להאי לישנא דשאלו לר' יוחנן כמאן הילכתא כר"מ או כר"י או כר"ש אמר לון אני אין לי אלא משנה כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת נראה מזה דפסיק כר"ש בנר שהדליקו בו וכן הי' נראה לפרש בש"ס דילן דבאמת אמוראי פליגי אליבא דר' יוחנן ורב יוסף בעי למימר דרבב"ח ור' יצחק בר' יוסף לא פליגי אליבא דר"י ואמרו וליה לא סבירא ליה ואמר לי' אביי ואת לא תסברא כו' ופשיטא דר"י כר' יהודא ס"ל והשיב לו רב יוסף דאין ראי' מזה דמנרתא שאני דרב אסי קאמר אליביה דר"י דנר מותר כר"ש ומנורה אסור הרי דלא כ"ע ס"ל אליבא דר' יוחנן דהלכה כר' יהודה ע"כ שפיר קאמינא דעכ"פ רבב"ח וריב"י תרווייהו שוין אליבי' דר' יוחנן דהלכה כר' יהודא ומאי דאמרינן התם בירושלמי דר' יוחנן אסר היינו במנורה דווקא כן היה נראה לכאורה אבל מה אעשה שהראשונים ז"ל לא פירשו כן ועוד קשיא לי לפי' התוס' ז"ל מאי פריך מסתמא דמוכני

הא מתניתין נמי סתמא היא אבל לא נר ישן וכיון דאשכחינן סתמא במוקצה מחמת מיאוס כר"י כש"כ בנר שהדליקו וי"ל דזה לא חשיב סתמא דר"ש פליג עלי' וכמש"כ התוס' בסוף מכילתין אבל לפי ד' התוס' דילפי מוקצה מחמת איסור מכש"כ ממוקצה מחמת מיאוס א"כ אכתי מאי פריך מסתמא דמוכני הא איכא נמי סתם דאין משקין ושוחטין כו' דאפילו במוקצה מדעת לבד אסור כר"י ואיכא נמי סתמא דמוכני דאפילו מוקצה מחמת איסור מותר וא"כ ר' יוחנן הכריע במוקצה מחמת איסור דחמיר לחומרא ובשארי מוקצה אזיל לקולא אלא נראה דלא תליא זב"ז כלל ויש מקום לומר דשאר מוקצה חמיר מנר שהדליקו דנר שהדליקו אינו אסור אלא משום מיגו דאיתקצאי כו' ויש לומר נמי דהך מוקצה דנר שהדליקו חמיר דהוי מוקצה מחמת איסור ודחי' בידים וכן נראה בפלוגתא דרב אחא ורבינא ח"א לבר ממוקצה מחמת מיאוס משום דמוקצה מחמת מיאוס חמירא לי' ממוקצה מחמת איסור וח"א לבר ממוקצה מחמת איסור דזה חמירי ליה ולהכי פריך הש"ס כיון דסתמא דמוכני כר"י בזה אם כן תיקשי לר' יוחנן ובאמת מספקא לי' להש"ס בחולין דף י"ד מוקצה מחמת איסור דלא דחי' בידים אליבא דר' יהודא אלא דהתוס' כתבו בשם ר"ת גבי כרכי דזוזי דלפי המסקנא פשיטא ליה להש"ס לר"מ ור"י דס"ל מוקצה מחמת איסור אפילו לא דחיא בידים ופירש"י דמוקצה מחמת איסור חמיר ממוקצה מחמת מיאוס דהא לר"מ ל"ל מוקצה מחמת מיאוס ומוקצה מחמת איסור אית ליה אפילו לא דחי בידים ופרש"י ז"ל הא דדייק בסוף מכילתין דרב כר"י ס"ל בהא דמחתכין את הנבילה היינו משום דנבילה הוי מוקצה מחמת איסור ודייק במכש"כ מכרכי דזוזי דהוי מוקצה מחמת מיאוס ולא משמע כן מהא דדייק לעיל דרב כר"י ס"ל בנר שהדליקו בשבת מדאמר רב מניחין נר על גבי הדקל בשבת ופירשו התוס' עצמן דלא דייק מכרכי דזוזי משום דבעי לאוכוחי דס"ל מיגו דאיתקצאי אלמא דלא מצינן למילף מכרכי דזוזי אפילו היכא דדחי' בידים כש"כ בשאר מוקצה מחמת איסור ועוד דהא בי"ט לא שייך מוקצה מחמת איסור ומשמע בביצה דבי"ט נמי ס"ל לרב כר' יהודה וכן לוי בסוף מכילתין סובר כר"י אפילו בי"ט ע"כ נראה דכרכי דזוזי הוא סתם מוקצה והשתא דייק שפיר דרב כר' יהודא ס"ל והא דאמרינן לקמן בפ' מפנין דבמוקצה לטלטול סבר לה כר"ש אמוראי פליגי אליבא דרב ור"ה הכי ס"ל אבל רב יהודא אמר לעיל בפרק במה מדליקין דרב אפילו בטלטול ס"ל כר' יהודא גבי מטה שיחדה למעות וגבי מסיקין בשברי כלים וא"כ מוקצה מחמת איסור דלא דחי' בידים לא מצינו דחמיר משאר מוקצה וכבר נחלקו בזה הראשונים ז"ל בעה"מ ומלחמות ז"ל בחולין פרק ראשון דעת בעה"מ דשוחט לחולה שלא היה חולה מע"ש אסור לבריא מחמת מוקצה מחמת

איסור דבכל מוקצה מחמת איסור הלכה כר"מ ור"י אפי' לא דחי' בידים והמלחמות ז"ל כתב דבעינן דוקא דחיא בידים אלא שכ' שם דהא דאסור לר"ש באינו יושב ומצפה היינו דוקא בדחי' בידים קשה לי לכאורה דהא בכור לאו דחי' בידים. אבל ראיתי במלחמות פ' אין צדין שכ' דשאני בכור דא"א אלא באיסור משום דאין רואין מומין ואכתי תיקשי מהא דמודה ר"ש בבע"ח שמתו אלמא אפילו בשאר מוקצה כל שאין דעתו עלוי' אסור ולדעת הרמב"ן ז"ל אפי' קורה בריאה מותר לר"ש אם נשתברה וסוכה שאני דדחי' בידים והדברים ארוכים בזה ורחבים מני ים לבאר הדברים בפרטות ורבו כמו רבו הדעות בזה בין הראשונים ואני לא באתי אלא להעיר קצת ולהתלמד בשרש ההלכה השי"ת יאיר עיני. נחזור לראשית הדבר בדין התנאי הי' נראה דלר"ש בדבר שאינו יושב ומצפה ודאי מהני תנאי כיון דעיקר טעמיה משום דאין דעתיה עלוי' והרי דעתי' עלוי' אבל לר' יהודא ואנן פסקינן כוותיה היכא דדחי' בידים דאפי' דעתו עלוי' אסור לא מהני תנאי דהא בלא"ה דעתי' עלוי' ועפ"ז אפ"ל דהא דאמרי' בסוכה דתנאה מהני במוקצה מחמת איסור היינו אליבא דר"ש ובסוכה בריאה. שוב ראיתי בב"י סי' תקי"ח שכתב כן בדעת הרמב"ם ז"ל ועיין במ"א ז"ל שכתב בדעת הב"י לחלק בין סוכה לנר ולא הבנתי כי הב"י לא כתב כן אלא בדעת הרמב"ם ז"ל אבל להלכה כבר כ' בסי' רע"ט דמהני תנאי במוקצה מחמת איסור וכדעת הרמב"ן ז"ל ועיין במלחמות פ' אין צדין באורך וע"פ כל הנ"ל צ"ל דהא דפליגי באתרוג בשמיני ופירש"י טעמא דמאן דאוסר משום מיגו דאיתקצאי לביה"ש היינו דלוי לטעמיה דאית ליה לגמרי כר' יהודא במוקצה ואתרוג בשמיני לא חשיב דחי' בידים כיון דלאחר זמן מצותו הוא ע"כ ר' יוחנן דלא ס"ל כר"י אלא היכא דדחי' בידים אמר דאתרוג בשמיני מותר ועיין בזה באורך בתוס' סוכה דף י"א הערה קטנה בזה לפי מאי דמשמע כאן בסוגייתינו דרשב"ל ס"ל כר"ש בנר א"כ אמאי לא פליג נמי בסוכה בשמיני ועוד מאי קאמרינן ובפלוגתא דרשב"ל ור"י פליגי נמי רב ורב אסי ובאמת לא דמי דלרב אסי לא שרי לאלתר אלא בחה"מ אבל לא ביום ראשון ולרשב"ל אפילו יום ראשון שרי לאלתר:

והנה צריך לדבר קצת בהך סברא דדחי' בידים דקי"ל בזה כר' יהודא א"כ תיקשי מהא דמפירין נדרים ונשאלין לנדרים שהם לצורך השבת דהא לר' יהודא אפילו יושב ומצפה הוי מוקצה וצ"ל דזה לא חשיב דחי' בידים דוודאי עומד הוא לשאול ועיין בתוס' ישנים ד"ה מי יימר דמיזדקק לה בעל. והתוס' ז"ל כתבו בזה שני מיני מוקצה או שאינו אסור אלא לה לבדה באכילה ולענין אכילה מוקצה היא או שאסרתן אכ"ע ועיין בר"ן ז"ל שדעתו אם אסרה על עצמה אסור אכ"ע ועיין בש"ג ובט"ז ובמ"א סי' ש"ח בזה והי'

נ"ל לקיים דברי שניהם דהר"ן ז"ל איירי בשאלת חכם וכ"א בשלו יכול להקצות מדעתו ומיתסר אכ"ע כיון דאינו ראוי למה שהוא עומד אבל אשה לא נראה לי כלל שיהיה ביכולתה לאסור הנאתה מככר ויאסר אכ"ע דעיקר הבית היא הבעל וכיון דלדידיה חזי חזי נמי לכ"ע וא"כ בתרומה ביד ישראל כ"ע מודים דמותר בטלטול דהוא עומד ליתן לכהן ולכהן חזי ואף דלא משמע כן בדבריהם על כל פנים נכון לומר כן והנה איבעי' לן לעיל בחטין שזרען בקרקע אליבא דר"ש מהו כיון דדחי' בידים ואמר ר"י אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר והקשו התוס' אמאי לא קאמר אלא גרוגרות וצמוקים ומדברי הירושלמי למדתי ישוב ע"ז דשם אמרו אין לך דבר שהוא בעין ואסור אלא שמן שבנר ונראין הדברים דחטין שזרען בקרקע יש להם צד אחד חמור מגרוגרות וצמוקים וצ"א קל כי דחייתן הוא דחי' גדולה מגרוגרות וצמוקים שנותנן בקרקע שיפסדו לגמרי ובגרוגרות וצמוקים סופן לאכילה אבל יש ג"כ קולא בחטין כי גרוגרות משתנים ומתייבשים אבל החטה אינה משתנה כ"ז שלא השרשה והוי ממש דומיא דשמן שבנר דתחילת נתינתו הוא כדי שיכלה שם אבל בעינו הוא ע"כ ס"ד דכמו דלר"ש שמן בשעה שהוא דולק אסור משום מוקצה כן נמי מודה בחטין שזרען בקרקע ואמר ר"י שמן שבנר שאני דהוקצה למצותו והנה לפי מאי דס"ד חטין שזרען בקרקע חמירי מנר אחר שכבה כמש"כ התוס' ז"ל. ולמסקנא נר לאחר שכבה חמיר דבזה לא קי"ל כר"ש משום דביה"ש נעשה בסיס לדבר האסור ובחטין שזרען בקרקע קי"ל כר"ש ועיין לקמן גבי הטומן לפת וצנונות ודו"ק:

ועתה נדבר קצת בדיני מוקצה מחמת מיאוס. ראה זה דבר חדש ראיתי להר"ן ז"ל בביצה פרק אין צדין על הא דאמר רב יהודא אמר שמואל שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו משום דהוי מוקצה מחמת מיאוס והוכיחו מזה הראשונים דקי"ל בי"ט דמוקצה אסור וכתב הר"ן ז"ל דל"ד דע"כ לא פליגי ר"י ור"ש אלא היכא דהוקצה ביה"ש דר"י ס"ל מיגו דאיתקצאי ביה"ש אסור אפילו בשעה שרוצה להשתמש ומבטל הקצאתו ור"ש ל"ל מיגו אבל גבי שפוד לא איתקצאי אלא באמצע י"ט ע"כ צ"ל דאיסור טלטול הוא משום דבטלה דעתו נראה מדבריו ז"ל דבמוקצה מחמת מיאוס נמי פליגי במיגו דאיתקצאי וקשיא לי א"כ אמאי פשיטא להו בירושלמי שהבאתי לעיל דלא מהני תנאה במוקצה מחמת מיאוס כיון דעיקר הטעם הוא מחמת מיגו וכי אתני עלייהו לא איתקצאי כלל ועוד דר"מ ע"כ ס"ל מיגו דאיתקצאי מדאסר נר הדולק ואפ"ה פליג עלי' דר"י במוקצה מחמת מיאוס ע"כ טעמיה משום דס"ל דאין אדם מקצה מדעתו כלל לנר ישן וה"נ לר"ש אם לא שנאמר דדווקא בדחי' בידים אית ליה לר"מ מיגו דאיתקצאי תקצאי ומדברי התוס' בד"ה ה"נ

מסתברא נמי לא משמע כן והנה פליגי אמוראי לקמן בשרגא דנפטא ורב יהודא אמר דאסור אפילו לר"ש והיינו משום דמאוס טפי ואפילו ר"ש מודה בזה ורבה ורב יוסף אמרי דשרי משום דחזי לכסויי ביה מנא וא"כ אפ"ל דשפוד נמי מאיס טפי וליכא עליו תורת כלי כלל ועיין בטור וב"י ז"ל בזה:

עוד הערה קטנה בדין כלי שמלאכתו לאיסור שנראה מל' רש"י ז"ל גבי קינה של תרנגולין הילכך הוי כלי שמלאכתו לאיסור ואסור משמע מלשונו דלר' יהודא דאית ליה מוקצה אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו וכבר עמד ע"ז הפני יהושע דלא מצינו פלוגתא בזה בין ר"י לר"ש וכבר האריכו בזה תוס' פרק במה מדליקין בסופו ופירש הפני יהושע כאן לשון רש"י ז"ל בד"א אבל עוד משמע כן מלשון רש"י בסוף מכילתין דאמרינן אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר"ש מודה דתנן כל הכלים נטלין ופירש"י ז"ל אפילו כלי שמלאכתו לאיסור ור' שמעון הוא וזה יבואר אי"ה לקמן בפרק כל הכלים המקום יעזרני. וגם צריך לדקדק מאי דאיצטריך ליה לעולא למימר על שירים ונזמים מהטעם הואיל ואיכא עליה תורת כלי יותר מעל שאר כלים שמלאכתן לאיסור בהא דאמרינן ניצוצות אין בהם ממש יש לפרש כשיטת הרמב"ן ז"ל כיון דלא חשיבי לא בטיל הכלי לגבייהו ולשון הירוש' ניצוצות אין בהם צורך:

הדרן עלייהו סוגין דמוקצה

פרק במה בהמה

דף נא:

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק במה בהמה הפני יהושע ז"ל מפקפק אי איסור הוצאה בבהמה הוא מה"ת מפני דהוצאה מלאכה גרועה היא. ול"נ בפשיטות דמה"ת היא כדמוכח בסוף מכילתין לענין מחמר ועוד מוכח כן בכמה מקומות:

דף נב:

חמור יוצא במרדעת אמר שמואל והוא שקשורה לו מע"ש כו' עי' בתוס' מש"כ בטעמא דהאי מילתא ומיבעי' להו תו מהו ליתן מרדעת ע"ג חמור בשבת ופי' התוס' משום טירחא ובתוס' ישינים כתבו משום גזירת שימוש בבע"ח. והנה הרא"ש ז"ל הביא בזה דברי הירושלמי ויליף מינה דטעמא דשמואל דאמר והוא שקשורה לו מע"ש הוא משום דאסור לקשור בשבת דמשתמש בבע"ח והקשו בירושלמי מהא דקושרין חבל בפרה ומשני דאתיא כראבר"ש דמתיר בצדי האילן וה"נ מותר בצדי בהמה ופסק כן להלכה ואוסר ליתן רסן על גבי בהמה וקשה לי א"כ בדיעבד אם עבר וקשר בשבת אמאי אסור

לצאת בו וכי משום קנס אתינן עלה ועוד הא לקמן בפרק אלו קשרים אמר רב בהדיא דמותר לקשור בפרה אלמא דלית בה משום משתמש בבע"ח וכן פסקו הפוסקים שם בלי שום חולק וצדדים קי"ל דאסורים ולדבר זה הערני חכם א' אלא נראה דבזה לא שייך כלל משתמש בבע"ח כיון שהוא עושה דבר לצורכה. ובזה מיושב קושית התוס' ישינים על הא דתולין טרסקל מ"ש מהא דאסור להניח נר ע"ג דקל בשבת דהתם הוא לצורך תשמישו ולא הבנתי מה שהצריכו התוס' דוקא אם מנענע הענפים דהא אסור להשתמש באילן ובצדדיו אפי' אם אינו מנענע והרא"ש ז"ל כותב דאיסור דהנחת נר הוא משום גזירה שמא יעלה באילן ליטלה וקשה לי א"כ הא דמתיב רב משרשיא לרבא מהא דנעץ יתד באילן כו' טעמא דנעץ יתד הא באילן עצמו אסור אלמא דצדדים אסורין דילמא התם נמי טעמא משום גזירה שמא יעלה באילן ועי' בט"ז סי' ש"ה שכתב לדעת הטור דהא דאין תולין טרסקל היינו נמי מהאי טעמא דאתי להשתמש בבע"ח ולא זכיתי להבין דהא אדרבה מדברי הרא"ש מוכח דבנתינת מרדעת ולתלות טרסקל אין בזה משום שימוש בע"ח כיון דבלא קשירה הוא. הן אמת דהוא ז"ל כתב בדעת הטור דמאי דמיבעי' לן מהו ליתן מרדעת היינו משום דילמא אתי להשתמש בבע"ח וכשיטת התוס' ישינים. ולפ"ז צ"ל כל שהוא משום תענוג גזרו ביה וכל שהוא משום צער לא גזרו ביה ולפ"ז תיקשי מהא דמקשינן מבהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים ולפי הנ"ל בלא"ה תיקשי אמאי אסרינן הא הכא ליכא חשש תשמיש בע"ח אלא וודאי טעמא משום טירחא הוא. והנה לענין לאסור לכתחלה לקשור בשבת בלא"ה אסור משום קשר של קיימא וכן נראה לי מלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות והא דחשו בה בירושלמי לשימוש בבע"ח היינו לענין טרסקל ולקשור חבל בפרה אפי' קשר שאינו של קיימא כדאיתא התם בירושלמי. שוב ראיתי במ"א סי' של"ו שהעיר ג"כ על דברי הרא"ש ז"ל לענין הנחת נר ע"ג דקל ע"ש בס"ק ב' אלא דלשונו ז"ל צריך ביאור מש"כ שם וכמש"כ בסי' שט"ו דמותר לקשור חבל בפי פרה. ובעיקר הדברים מה דאמרינן בירושלמי דיש בזה חשש תשמיש בבע"ח איכא לספוקי בזה אי זה גופא מה שנקשר החבל על הפרה חשיב תשמיש בבע"ח כמו הנחת הנר על הדקל דחשיב משתמש באילן או משום דבשעת קשירה נשען האדם עליו כמ"ש הרא"ש ז"ל. ואם נאמר דהחשש הוא מחמת שנשען עליו א"כ אפשר לחלק אליבא שיטת הש"ס דילן דלקשור מרדעת על חמור גזרינן בה שמא ישען עליו אבל חבל בפי הפרה אפי' ישען עלי' לא הוי אלא צדדים ועכ"פ צריך ליזהר כשנותן הרסן שלא ישען וכן בשעה שקושר החבל בפרה אבל לא גזרינן הקשירה משום שמא ישען ועי' בחגיגה דף ט"ז דפליגי בזה רב פפא ורב אשי אי הראש הוי בכלל צדדים אבל בשיטת הירושלמי

נראה דמשום החבל והטרסקל חשיב משתמש בבע"ח דלהשען איכא פלוגתא בסוף מס' ביצה בירושלמי ומסיק דאדם בריא מותר להשען או הדין דמסתמיך ציבחר וא"כ למה ניחוש הכא שמא ישען דאפילו ישען לא יהי' בכל כחו אלא דבש"ס דילן בחגיגה דף ט"ז נמי מסקינן דאסור סמיכה אינה אלא בכל כחו והנה הני תרתי לישני בירושלמי נראה דפליגי דמ"ד כהדין דמסתמיך ציבחר ס"ל דאין חילוק בין בריא לתש ולא שריא אלא כהדין דמסתמיך ציבחר והיינו כההיא דאמרינן בש"ס דילן אקפו ידייכו וא"כ לפי שיטת הש"ס דילן אין חילוק בין בריא לתש. ולפ"ז קשה מה שהביא הג"א בסוף ביצה לחלק בין בריא לתש והמ"א הביא כן להלכה בסי' של"ו ולפי הנ"ל אין חילוק. ועוד יש לדקדק בזה דע"כ לא מחלק הירושלמי בין בריא לתש אלא גבי בהמה דהוי טעמא משום שביתת בהמתו אבל באילן לא ידעינן ויש לישב:

בירושלמי מפרש הא דאין העזים יוצאות חנונות משום דאין בהמה יוצאת בקמיע אע"פ שהוא מומחה. ונראה משיטתו דבהמה אסור לצאת אפילו בקמיע שהוא מומחה לבהמה. וראיתי בש"ג סוף פרק במה אשה שכתב לחלק דהא דמותר ללחוש לחשים לצורך רפואה ואין בהם משום דרכי האמורי היינו דוקא רפואות גופו אבל רפואות ממונו אפילו בכה"ג אסור והביא ראיה מהא דתנן בפרק בהמה המקשה דאין קוברין את השליא וקשה לי הא בפירוש איתמר התם מימרא דאביי ורבא כל שאין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי משמע דטעמא דמתניתין נמי היינו משום דאין בו משום רפואה ועוד מדשרינן בש"ס דילן לצאת בהמה בקמיע מומחה וקמיע מלחשים הוא כמש"כ הש"ג שם בעצמו והי' נראה לומר דדעת הירושלמי כן הוא דבבהמה אפילו בחול יש בו משום דרכי האמורי ע"כ אסור בשבת לצאת והדבר צ"ע ועיין עוד בש"ג בשם מז"ה שכתב לחלק בין לוחש שיתרפא או שלא יחלה דזה גרע ובירושלמי פרק במה אשה לענין לקרות פסוק על המכה מחלק איפכא דקודם שנפגע מותר לומר שיר של פגעים ועי' בק"ע שהגיה אין קורין פסוק בשם והוא תמוה דהא פליגי בזה בסנהדרין ורב ור"ח ס"ל דאפי' בלא שם אסור ע"ש. ואין הזכרים יוצאים בעגלה אמרו בירושלמי מפני שהוא עושה חריץ ולא הבנתי למה להו האי טעמא ואמאי לא אמרו משום משוי כמשמעות הש"ס דילן:

דין תכשיטין לא תצא אשה בחוטי צמר ובחוטי פשתן כו' אמרינן בגמ' דטעמא משום דחייצי בשעת טבילה ואתי' לאתויי אי מתרמי לה טבילה ולא בעיר של זהב כו'. נראה מפשט המשנה דהני לא הוי טעמייהו משום חציצה אלא דילמא שלפא ומחוי דגזרינן בכל תכשיטין וכן פירש"י והתוס' ז"ל וצ"ל אף דשירים ונזמים וטבעות חוצצין אם

מהודקים המה עכ"פ דרך להלוך בהם גם כשהן רפוים ובזה לא שייך גזירה דחציצה מ"מ אסורין משום גזירת תכשיטין ובירושלמי פרק במה בהמה פריך מהא דתנן הכא לא תטבול בהם עד שתרפם אהא דתנן גבי שיר של בהמה ומזין עליהם וטובלין במקומן ומשני כאן ברפוים כאן באפוצים והיינו הך דאמרינן דשיר וטבעת דרכו להיות רפוי וחוטין דרכן להיות אפוצים אלא דבש"ס דילן נמי פרכינן לעיל גבי שיר של בהמה והאיכא חציצה ומשני בשריתכן משמע דדרך השיר להיות מהודק ולפירש"י התם אתי שפיר אבל לפי' ה"ר פיר"ת קשה לכאורה אם לא שנחלק בין שיר של בהמה לשיר של אדם והנה בירושלמי איתא בטעם גזירת תכשיטין מפני שהנשים שחצניות ומראה לחברתה ולמדו הראשונים מזה דבאיש ליכא גזירת תכשיטין אבל הדבר קשה דבירושלמי גופא איתא ואיש ע"י שאינו שחץ מותר נשמעינא מן הדא מעשה בר"ג כו' וגערו בו חביריו משום תכשיט ש"מ העשוי לכך ולכך וש"מ אחד האיש ואחד האשה וש"מ אפילו במקום שאם יצתה פטורה אסור בחצר והפירוש הפשוט הוא ש"מ העשוי לכך ולכך היינו דעשוי לתשמיש ולתכשיט דה"א כיון דעשוי נמי לתשמיש לא גזרינן בה משום תכשיט:

הדרן עלך פרק ה'

פרק כלל גדול

דף עג.

ובעז"ה נתחיל לפרש פ' כלל גדול פרק ז' משנה אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו': **תוס'** בד"ה העושה שני בתי נירין. דקדקו אמאי מפרש השיעור במשנה בהני יותר מבכל מלאכות. ונראה דבכל מלאכות השיעור הוא משום דבפחות מזה לא חשיב אף דעושה כל המלאכה לפחות מכשיעור כמו לכשיעור כמו מוציא פחות מכגרוגרת ובזה אפילו חצי שיעור אסור מה"ת אבל בעושה בית ניר אחד הוא דבר שאינו מתקיים ולא הוי מלאכה כלל ואין בזה חצי שיעור ע"כ תנינהו במתניתין אלא דבסוף הבונה משמע דאות אחת הוי בכלל חצי שיעור דכל התורה גבי פלוגתא דר"ג ורבנן בכתב אות בשחרית ואות בין הערבים:

תוס' בד"ה הקושר והמתיר. התוס' נסתפקו במתיר אי בעינן ע"מ לקשור ולהרא"ש ז"ל פשיטא ליה דבעינן ע"מ לקשור כמו דהוי במשכן. והתוס' הביאו ראיה לזה מהא דבעינן לעיל סותר ע"מ לבנות וכן לענין כיבוי בפרק במה מדליקין ולענ"ד נראה דהא דתנינן במתניתין בהני תרתי בקורע ובמוחק ע"מ לתפור וע"מ לכתוב היינו משום דבל"ז הוי

בכלל מקלקל ולכ"ע פטורין ולא משום דגמרינן להו ממשכן דלא הי' שם קריעה אלא ע"מ לתפור דא"כ קורע בחמתו אמאי חייב אלא וודאי קריעה בעצמה מלאכה היא אלא דע"פ רוב אין בזה תיקון אלא ע"מ לתפור. ולפ"ז לא יצאו אלו השני מלאכות קריעה ומחיקה מכלל שאר מלאכות והכין הוא כללא דמילתא בכל המלאכות אם הוא מקלקל פטור אם אין בזה שום תיקון ואם התיקון הוא בדבר אחר כמו הכיבוי לצורך השמן והנר או סותר ע"מ לבנות שלא במקומו דבמלאכה עצמה אינו מתקן אלא דמתקן הוא במקום אחר בזה פליגי ר' יהודא ור"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה אלא דמשמע בפ' במה מדליקין דלר"ש אפילו ע"מ לבנות במקומו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה מדפטר כחס על הפתילה וכתבו התוס' שם דמודה ר"ש בזה דחייב כיון דהכי הוי במשכן אבל בשאר מלאכות דהוי במשכן לצורך גופן פוטר ר"ש שלא לצורך גופן אפי' ע"מ לתקן במקומה וא"כ לכאורה בסותר מודה ר"ש לר' יהודא דחייב במלאכה שאצ"ל כיון דאליביה אין חילוק בין ע"מ לבנות במקומו או שלא במקומו ואפ"ה חייבא רחמנא ובפרט למ"ד דבמשכן הוי ע"מ לבנות שלא במקומו וזה לא מצינו בשום מקום וצ"ע בביצה פרק המביא כדי יין גבי בית מלא פירות והא קסתר אהלה ועוד בכמה מקומות בזה וכן בקריעה ומחיקה דמצד עצמן אין בהן תיקון וא"כ גם בהו לא פטר ר' שמעון מלאכה שאצ"ל ובקריעה מצינו דפליגי ר"י ור"ש גבי קורע בחמתו אם לא שנחלק אליבא דר"ש בין ע"מ לבנות במקומו לשלא במקומו אבל אכתי תיקשי למ"ד דמשכן הוי לבנות שלא במקומו ובירושלמי ג"כ איכא פלוגתא בזה ולא הי' נראה דסותר ע"מ לבנות וקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב הוי מלאכה הצריכה לגופה כיון דעי"ז יתוקן יותר הבנין והכתיבה והתפירה אבל גבי כיבוי משום דחס על הפתילה משום כיבוי זה לא יתוקן יותר ההבערה אח"כ ע"כ פוטר בזה ר"ש אבל התוס' ז"ל כתבו בפרק במה מדליקין דבעינן שע"י הסתירה יהי' תיקון יותר מאלו לא הי' בנין כלל והדברים אלו צ"ע גדול וכבר דברו בזה הראשונים ז"ל והאחרונים ז"ל. והנה מלשון הרמב"ם ז"ל ג"כ נראה דהא דבעינן בקריעה ע"מ לתפור הוא משום דבלא"ה בכלל מקלקל הוא והוא בפ"א מה' שבת הלכה אבל הא דמשמע מדבריו ז"ל שם דבסתירה בעינן דוקא ע"מ לבנות במקומו יש לדקדק כיון דהוא פסק כר' יהודא כחס על הנר חייב הרי דאינו צריך ע"מ לבנות במקומו כדמוכח בפרק במה מדליקין להדיא אם לא שנאמר דסתירה היא קלקול יותר מכיבוי אם הוא שלא ע"מ לבנות במקומו וקרוב הוא על חופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ויש לפקפק בזה עכ"פ לא ידענא מאי דמספקא להו להתוספ' ז"ל במתיר אי בעינן ע"מ לקשור במאי איירינן אי דבלא"ה ההתרה הוי קלקול כגון דבר שצריך להיות קשור תמיד

א"כ פשיטא דמקלקל הוא ואי בדבר שצריך להתיר וודאי אפילו בלא קשירה חייב על התירו וכעת לא עמדתי על בירורן של דברי התוס' ז"ל ועי' תוס' לקמן פ' המצניע:

דף עג:

תוס' בד"ה זומר וצריך לעצים. הקשו מהא דאמרינן בסנהדרין לעקל ביהב"ד אני צריך ומותר לזמור בשביעית והכא אמרי' דחייב משום נוטע ותירצו דהתם מיירי דהזמירה קשה לאילן ויש לדקדק לפ"ז בלא לעקל ביהב"ד אין בזה משום נטיעה וצ"ל דעכ"פ אסור משום מראית העין ולא הקשו כאן אמאי אינו חייב נמי משום קוצר בשביעית ועי' במהרש"א ז"ל בסנהדרין שהאריך בזה ותוכן דבריו ע"פ דברי התוס' בד"ה וצריך לעצים כו' דבעצים ליכא קשירה כלל אלא דבשבת אי צריך לעצים הוי בכלל מלאכת מחשבת אבל בשביעית ליכא בעצים משום קצירה. ובאמת לא מוכח מדברי התוס' דלא שייכא קצירה בעצים אלא דאם אין צריך לעצים הוי בכלל מקלקל כמש"כ מידי דהוי אקורע ע"מ כו' אף דהכא צריך הזמירה לצורך הנטיעה עכ"פ לענין קצירה לא הוי בכלל קצירה כיון דאין כוונתו לזה וכמו כבשים שסחטן לגופה ועי' במהר"מ ז"ל מה שפי' ע"מ שכתבו התוס' מידי דהוי אקורע ע"מ כו' וא"כ התם בשביעית דליכא בזה משום נטיעה דקשה לאילן ואין כוונתו אלא לקצור בלבד לעקל ביהב"ד שפיר הוי קצירה גמורה אבל באמת יפלא בעיני עיקר דבר זה מה שהצריכו התוס' ז"ל לחלק לענין שבת מחמת מלאכת מחשבת הא בלא"ה לענין שביעית קצירה לעצים אינו בכלל עבודת הארץ ומותר כמבואר בכמה משניות בשביעית ובדברי הרמב"ם ז"ל אבל לענין שבת כל עוקר דבר מגידולו אסור ומה ענין זל"ז. והנה מדברי התוס' ז"ל בד"ה וצריך לעצים נראה דגבי אספסתא וקניבת ירק לא בעינן שיהי' צריך לאספסתא ולירק דהא בהם שייך קצירה אבל מדברי התוס' בריש מ"ק נראה דבהני נמי בעינן שיהי' צריך להם וכן בדין דאל"ה מקלקל הוא אבל מהא דאסרו ליל"ך ע"ג עשבים בשבת קצת לא משמע כן. אבל מהא דלא מחייב במנכש משום קוצר קצת ראי' לזה וצריך אני לדבר קצת בסוגיא דמ"ק ובדברי התוס' שם כאשר אבאר בעז"ה בהא דפליגי רבה ור' יוסף במשקה מים לזרעים ומנכש רבה אמר דמתרינן ביה משוה חורש דמרפי' ארעא ורב יוסף אמר משום זורע דמצמיח הפרי ופריך אביי לרבה משום חורש אין משום זורע לא הא תרווייהו איתניהו ביה וכן לר' יוסף וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי לא מחייב אלא חדא והאמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתים משום קוצר ומשום נוטע והפירוש הפשוט בסוגיא זו כן דרבה ס"ל דעיקר המלאכה לחרישה נעשית ע"כ צריך להתרות משום חרישה ורב יוסף ס"ל דעיקרה משום זריעה הוא ופריך אביי אמאי לא מתרינן ביה משום שניהם נהי דחדא

עיקרית עכ"פ גם השני' יש בהו צריך להתרותו משום השני' ג"כ וכי תימא כל היכא דאיכ' תרתי לא מחייב אלא חדא דלא מחייבינן על מלאכה אחת אלא חטאת אחת ע"כ לענין התראה ג"כ לא מתרינן ביה אלא משום אחת ופליגי בזה איזה עיקרית והאמר רב כהנא דחייב שתים על מלאכה אחת ורבה ורב יוסף לא חשו להא משום דמודו היכא דיש בפעולה אחת שני מלאכות ממש כמו הכא דאיכא קצירה גמורה ונטיעה גמורה דזומר הוי כנוטע ממש כי כן הוא דרך נטיעה ממש וודאי חייב שתים אבל במנכש ומשקה מים דאינו ניכר בהם לא החרישה ולא הזריעה בזה פליגי איזה היא עיקרית ומאיזה אב תולד מר אית ליה דהיא תולדה דחרישה משום דמרפי' ארעא ומר אית ליה דהיא תולדה דזורע ולמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה השני' אין בה ומצינן למימר דגם אביי מודה לזה אלא דהא מסתבר ליה דהכא נמי הקצירה עיקרית כיון דצריך לעצים או איפכא כיון דאין זו דרך קצירה בעצים לא הי' צריך לחייבו אלא משום נוטע דכן דרכו. ויש ליישב בזה קצת מה דהוי קשי לי מכמה שנים אמאי לא פריך אביי לרב יוסף מדידי' אדידי' דאמר רב יוסף הכא האי מאן דקטיל אספסתא חייב שתים. ולפי הנ"ל ניחא קצת דהכא כן הוא דרך הקצירה והנטיעה שניהם ביחד ועדיין צ"ע. אבל התוס' ז"ל פירשו בע"א דרבה ורב יוסף פליגי בהכי דרבה אזיל בתר עיקר המלאכה מה שנעשה עכשיו והוא ריפוי ארעא ורב יוסף אזיל בתר המחשבה כי עיקר מחשבתו הוא כדי לצמוחי פירי ופריך אביי ליחייב משום שניהם כהא דאמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתים ופירש"י דהקושיא הוא לתרווייהו מהא דחייב נמי משום נוטע דהא הכא מעשה הניכרת ומחשבתו הוי לקצירה אבל בנטיעה אין בה מעשה הניכרת וגם מחשבה אין בה דהא רב כהנא סתמא אמר אפילו אין צריך לנטיעה והא לא תקשי לדבריהם מברייתא דזומר חייב משום נוטע דהיכא דאינו צריך לעצים וודאי לית בה אלא נוטע לבד וכולהו מודו דאזלינן בתרה דכיון דאינו צריך לעצים לא שייך בזה קצירה כמש"כ התוס'. ובזה מיושב קושית המהרש"א ז"ל על דבריהם ועיקר הקושיא הוא מדמחייב תרתי ומסקו התוס' דרבה ורב יוסף פליגי אהא דרב כהנא וצריך לומר לדבריהם דרב יוסף גבי אספסתא מיירי דמחשבתו לשניהם לקצירה ולנטיעה כי היכא דלא תיקשי דידיה אדידיה אבל מ"מ יש לדקדק על פירושם חדא דמנ"ל דרב כהנא איירי דאינו מכוין לנטיעה ועוד בשלמא התם דשני המלאכות לצורך אחד הם לצורך הזרעים שפיר אזיל מר בתר מחשבה ומר בתר מעשה אבל הכא דהקצירה היא לצורך העצים הנטיעה היא לצורך האילן אמאי לא יתחייב תרתי וכי בשביל שאינו מכוין לנטיעה יפטר עכ"פ הוי פסיק רישיה ועוד דזמירה הו' מעשה הניכרת לצורך הנטיעה שכן הוא דרך הנטיעה. ובאמת המהרש"א

ז"ל פי' כן דמלאכת הנטיעה היא המעשה הניכרת והקצירה היא מחשבה לבד ופריך לרבה אמאי חייב משום קצירה ולרב יוסף אמאי חייב משום נוטע. ולפ"ז אתי שפיר טובא מהא דאספסתא דדוקא בעצים דלא שייכא בהו קצירה אינו נחשב אלא למחשבה לבד אבל באספסתא דשניהם הוי מעשה ומחשבה אלא דאכתי צריך לומר דהא דרב כהנא משמע ליה דמיירי אפילו אין מחשבתו ליטע דאל"כ לא הוי מקשה לרב יוסף. ושמעתי בשם גאון אחד דבזריעה וחרישה השעורים שוין בכ"ש ובקצירת עצים ונטיעה לא שוו שעורייהו זה כדי לבשל כגרוגרות וזה בכ"ש אבל אין זה מוכרח ודו"ק. ויש לעיין במכות דף כ"א ע"ב גבי הא דמשני רבה אין חילוק מלאכות לי"ט אלא דהתם הוי שני מלאכות תחלה החרישה ואח"כ מרפה אלא דא"כ אם התרו בו שני התראות אמאי לא יתחייב שתים וגם הא דמשמע התם דרבה ס"ל דוחפה חייב משום זורע ולרבה אפילו במנכש אין בו משום זורע ועי' בפסחים בקושית רב חסדא לרבה אחרישה לא ליחייב ותמצא בזה הרבה דברים ואין פנאי כעת. ויש לדבר קצת בדין מנכש דבמ"ק פליגי רבה ורב יוסף רבה אמר דמנכש חייב משום חורש ורב יוסף אמר דחייב משום זורע ובמשקה מים לזרעים פסק הרמב"ם ז"ל כרב יוסף דחייב וגבי מנכש כתב דהוי חורש שם באותו הפרק הלכה א' וכתבו המפרשים דתרי גווני מנכש איכא ובריש הלכות כלאים מנכש כתב דהוי חורש שם באותו הפרק הלכה א' וכתבו המפרשים דתרי גווני מנכש איכא ובריש הלכות כלאים כתב דמנכש נמי הוי זורע ועי' בכ"מ שם שדבריו צריכין ביאור ותמה הכ"מ אמאי לא כתב הרמב"ם ז"ל למנכש דזריעה ונראה דזה יכלל במה שכתב הוא ז"ל כל שקצירתו מגדלתו חייב משום זורע וע"כ צ"ל דתרי גווני מנכש דהא בפרק הבונה משמע להדיא דמנכש היינו חורש דתני לה גבי חורש ובברייתא שם תני עלה כדי ליפות את הקרקע והיינו חרישה ומאי פליגי בזה רבה ורב יוסף ויש לדקדק קצת מנ"ל לאביי אליבא דרב יוסף משום זורע אין משום חורש לא דילמא אף משום זורע קאמר ונ"מ דקעביד בארעא דחברי' דאין לחייבו משום חרישה וחייב משום זורע. עוד צריך לעיין מה שכתב הרמב"ם ז"ל המזרד כדי ליפות את הקרקע בכ"ש כחורש ובאותו כתב בבא אחריתא אם לאכול כגרוגרות ואמאי לא ביאר דדוקא באגם שנו ובכל זה צריך לעיין היטב ועי' בתוספתא פרק י' דמשמע התם דהכל תלוי בכוונה ואם נתכוין לשני המלאכות חייב שתים רק אם לא נתכוין אלא לאחת אינו חייב אלא על שנתכוין ולא על מה שלא נתכוין ע"ש:

תוס' בד"ה מפרק התוס' הקשו על רש"י ז"ל שפירש דמפרק הוא תולדה דדש דהא רבנן אמרי אין דישה אלא בגידולי קרקע ולקמן בהמצניע אמרינן דחולב חייב משום מפרק

וכתבו דלרש"י ז"ל אתיא הא דהמצניע כר' יהודא ויש לדקדק מהא דאמרינן לקמן בפ' מפנין גבי אם היתה צריכה לשמן חברתה מביאה לה שמן בשערה ופריך תיפוק ליה משום סחיטה ומשני אין סחיטה בשער ואמאי לא משני דאתיא כרבנן דהא סחיטה נמי מפרק הוא ואין דישה אלא בגידולי קרקע אבל הרי"ף והרמב"ם ז"ל כתבו שניהם דאין דישה אלא בגידולי קרקע ואפ"ה כ' דחולב חייב משום מפרק והוא תולדה דדש וכתבו המפרשים אליביה דבהמה נמי מיקרי גידולי קרקע. והתוס' השיבו ע"ז מהיכא קילפת מסממנים ולגבי דבר הגדל מן הארץ לא חשיבא בהמה גידולי קרקע ולענ"ד לאו טעמא משום דילפינן מסממנים דא"כ בקוצר נמי נילף מסממנים וכל עוקר דבר מגידולו דהוי תולדה דקוצר אמאי חייב עליהם ובירושלמי אמרינן דשולה דג מן הים חייב משום עוקר דבר מגידולו ועוד אטו רבה ואביי דפליגי במעמר אי נימא דפליגי בילפותא דסממנים א"כ פליגי בפלוגתא דר' יהודא ורבנן גבי חלזון אלא ע"כ בהני מלאכות מסברא פליגי דלרבנן אין דרך דישה אלא בגידולי קרקע וכן לאביי אין דרך עימור אלא בגידולי קרקע אלא דלפ"ז למה שפירשו בדברי הרמב"ם ז"ל דגידולי קרקע בע"ח נמי במשמע א"כ היכא פסיקא להו הכי דבהני בע"ח היא דרך דישה וגבי חלזון אין זו דרכו וצריך לעיין בזה בפ' בכל מערבין דשקיל וטרי הש"ס התם בדגים אי הוי בכלל גידולי קרקע ולמ"ד התם דעופות נמי אין נקנין בכסף מעשר דלא הוי מולדות הארץ א"כ ה"נ נימא דבעופות ליכא בהו משום דש וגם לענין טומאת כלים דעופות אינן עצמותן מטמאין מדכתיב בגד דוקא גידולי קרקע וכ"ז צ"ע יותר ואין פנאי כעת ועיין בתוי"ט בפ"א ממעשר שני מש"כ לענין מלח ממים שרופין ועיין פירש"י הכא גבי מאן דכניף מילחא ממילחתא ודו"ק:

דף עד.

גמרא היינו זורה היינו בורר כו' אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל מילתא דהוי במשכן חשיב לה אע"ג דאיכא דדמיא לה וליחשב נמי כותש ומשני אביי שכן עני כו' ורבא א' ה"מ רבי היא. שיטת התוס' כאן דזורה ובורר ומרקד לא דמיין להדדי לגמרי אלא ג' דברים הם וכיון דכולהו הוי במשכן מיחייב אכל או"א ופריך וליחשיב נמי כותש ודש בתרי ומשני אביי דאין זו מלאכה חשיבא כ"כ לחשבה לאב בפ"ע ורבא אמר ה"מ רבי היא דיליף מה"ת מנין מלאכות וא"א להוסיף על ל"ט ופריך הי' לתנא דמתני' לחשוב יותר תרי מחד ענינא ותרי מחד ענינא. ורש"י ז"ל פי' הא דקאמר אביי שכן עני כו' ע"כ לא חשבה התנא דלא הוי בכלל סידורא דפת אבל ודאי אב מלאכה היא ובכלל דש היא וזורה ובורר ומרקד דחשיב להו היינו משום סידורא דפת ולפירושו יש להבין אמאי בזורה ובורר ומרקד מחייב אכל חדא וחדא וכתישה היא בכלל דישה דע"כ מנינא

דמתניתין אתא לחיובא על כל אחת ואחת וצ"ע ועיין במש"כ הרמב"ם ז"ל לענין משמר דחייב משום בורר או משום מרקד דכולהו כהדדי נינהו:

הדרן עלך כלל גדול

פרק שמונה שרצים

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק שמונה שרצים.

דף קז.

גמ' מ"ת כו' עי' בתוס' בזה בד"ה אמר ובד"ה ע"כ לא פליגי כו' והיותר נראה בזה דרב לטעמיה דתני תנשמת בהדי הני דעורותיהן כבשרן וכמש"כ התוס' ז"ל וכן כתב הרשב"א ז"ל אלא דבשיטת הרמב"ם ז"ל א"א לומר כן דהוא ז"ל כתב דבכולהו יש להן עור לענין שבת ולענין טומאה כתב במתניתין דד' אין להם עורות והיינו כשיטת ר' יהודא דאזיל בתר גישתא וא"כ ה"ה לענין שבת דאין להם עור אבל נראה בזה לומר דהתוס' ז"ל כתבו אליבא דשמואל דלא דמי לעור עגל הרך דהתם משום דרכיך דראוי לאכילה אבל עור ח' שרצים לא רכיך כולי האי אלא משום דאין להם עור וא"כ אפשר לגמרי דלענין מלקות לא הוי עור כבשר אלא לפי מאי דפסק הרמב"ם ז"ל בהל' מאכלות אסורות דכל הני דעורותיהן כבשרן לענין טומאה ה"ה נמי לענין מלקות אלמא משום דרכיך הוא וחזי לאכילה וא"כ הין כמו עור עגל הרך ויכול להיות דלענין שבת יש להם עור והוא שיטת ר' יוחנן דמדמי טומאה לאכילה בזה וקאמר דמתניתין אתיא כיחידאה הוא ר"ש דאמר דעור הפרסות ועור עגל הרך הוי אכילה לענין מחשבת קרבן וריש לקיש דמיבעיא ליה התם בעור הפרסות ובעור עגל הרך ס"ל דיש לחלק בין אכילה לטומאה והוי ס"ד דמתניתין אתיא כר"ע אפי' ת"ק דר"ש. ובזה יש ליישב מה שדקדקו התוס' מאי קמיבעיא ליה לריש לקיש הא איהו גופא מותיב לר' יוחנן ממתניתין ולפמש"כ ניחא דזה גופא קמיבעי' ליה אי פליגי נמי בטומאה כמו דפליגי לענין מחשבה או בטומאה כ"ע מודו דעורותיהן כבשרן ולפ"ז הך ברייתא דאיתמר בה דלענין שבת נמי יש שרצים שעורן חלוק מבשרן א"כ ה"ה דלענין מלקות לא הוי עור כבשר דלאו רכוכא הם אלא דקים הם אבל באמת הקשה מנ"ל להרמב"ם ז"ל דבשרצים נמי עור כבשר לענין אכילה דילמא דווקא בעור עגל ועור חזיר ודכוותייהו דלטעמייהו משום דרכיכי שפיר ילפינן אכילה מטומאה אבל גבי שרצים דטעמייהו משום גישתא הוא ולאו משום דרכיכי וכמש"כ התוס' דילמא דווקא לענין טומאה הוי עור כבשר אבל לא לענין מלקות דאכילה וי"ל דרבויא דהטמאים אתי נמי לאיסור אכילה כי היכי דילפינן מינה לאסור צירן ורוטבן לפירש"י. והנה בירושלמי

דפירקין מצאתי דפליגי ר' יוחנן ור"ל בעור חזיר לענין מלקות וקאמר התם דר"י ס"ל דאין לוקין עליו דלענין מלקות הוי עור ור"ל ס"ל דמשנה שלימה שנה רבי דעורותיהן כבשרן לכל מילי אפילו למלקות והוא איפכא מש"ס דילן דשיטת הש"ס דילן היא דר' יוחנן מדמי אכילה לטומאה כר"ל מיבעי לי' כמש"כ לעיל ובירושלמי אמרינן איפכא וקאמרינן תו התם בירושלמי דלר"י דהוי עור לענין מלקות א"כ מתניתין אתיא ככ"ע כיון דעור היא ולריש לקיש דאמר דגם לענין מלקות לאו עור היא ולקי ה"ה לענין שבת לאו עור הוא ומתניתין במחלוקת שנוי' ור' יוחנן בן נורי היא וע"ז יש לדקדק כקושיית התוס' ז"ל דהא עור חזיר דאמר עלי' ר"ל דחייב מלקות ואפ"ה לענין שבת חייב החובל בהן ואין לומר דלשיטת הירושלמי הטעם דחובל חייב הוא משום צובע ובהני שרצים לא שייך צביעה וכמש"כ הק"ע בריש פרק דא"כ מה ענין זה למחלוקת ר"י ור"ל לענין אכילה וגם בעיקר האי מילתא שפרש"י ז"ל משום צובע כבר הקשה הרשב"א ז"ל מה צורך לו הצביעה בזה ועיין בק"ע מה שהביא בפ' כלל גדול בשם א' מן החכמים. ועוד אי טעמא משום צביעה הוא א"כ היכי דייק הש"ס לקמן הא הורגן חייב מנ"ל הא דילמא הורגן פטור והכא איצטריך לאשמעינן דאין בהם משום צובע עכ"פ שיטת הירושלמי לא נתבררה לי כל הצורך ואיתא התם דרב נמי ס"ל כר' יוחנן דלענין מלקות עור הוא ואין לוקין והיינו הך דקאמר רב הכא עד כאן לא קאמרי רבנן אלא לענין טומאה כו' והדברים ארוכים לא הי' פנאי לבאר כעת. והנה במה שפירש"י משום צובע כבר כתבתי בפ' אלו טריפות בזה דהיכא דיצא דם מודה רש"י ז"ל דהוי משום נטילת נשמה ועיין בתוס' ריש כתובות בסוגיא דמהו לבעול בתולה בשבת ע"ש שהאריכו בזה אבל הרמב"ם ז"ל כתב עוד טעם אחר בזה משום מפרק דהוי תולדה דדש וכבר דברו בזה הראשונים ז"ל וע"ד ז"ל נמי קשיא הך דוקא הא הורגן חייב וכמש"כ לעיל ועוד א"כ אמאי קרי לה מקלקל בחבורה כיון דתולדה דדש הוא א"כ בדישה נמי יתחייב המקלקל. ועוד מאי קאמר הש"ס בכתובות גבי בתולה אי מיפקיד פקיד לית ביה משום חבורה הלא סוחט זיתים וענבים חייב משום מפרק אף דמיפקיד פקיד וכן החובל אך קושית התוס' לעיל גבי פציעת חלזון מסייע לדברי הרמב"ם ז"ל מה שהקשו שם מ"מ ע"י נטילת הדם ליחייב ועוד יש לדקדק על שיטת הרמב"ם ז"ל כיון דהך דמקלקל בחבורה לא שמעינן אלא ממילה א"כ לא שמעינן אלא לענין מפרק אבל לענין נטילת נשמה לא שמעינן דיתחייב מקלקל ובפסחים משמע לה להדיא דגם בשוחט שייך פלוגתא דמקלקל דפריך התם שחטו שלא לאוכליו מה תיקן ובשוחט ודאי ליכא משום מפרק כדמשמע בפלוגתא דרב ושמואל גבי שוחט משום מאי מחייב ובאמת גם זה יש להבין אמאי לית בה משום

מפרק וכ"ז צ"ע גדול וחיפוש בים התלמוד ועיין בפני יהושע בזה בכתובות ובביצה ועי' בזה בירושלמי פ' במה מדליקין דפליגי מה הוא עיקר המלאכה אי שחיטה או חבורה:

דף קז:

בגמרא הא הורגן חייב אמר ר' ירמיה מ"ת ר"א היא יש להבין סברת ר' ירמיה ומ"ט דר' יהושע דפטר בשאר שרצים. ונראה דר' ירמיה ס"ל כסברת הירושלמי בפ"ק גבי לפלה כליו דבעינן בריה שיש בה גידין ועצמות דומיא דחלזון וע"ש בק"ע שפי' להיפך דבחלזון אין בו משום נטילת נשמה והוא תמוה דבפרק כלל גדול איתא בהדיא בירושלמי דלכ"ע חייב בחלזון משום נטילת נשמה ובצידתו הוא דפליגי כאשר יבואר אי"ה לקמן ורב יוסף מסיק דלא פטר ר' יהושע אלא בדבר שאינו פרה ורבה היינו שאין בהם לידה מזכר ונקיבה. ולפי פשט הסוגיא אין לנו לפטור אלא כינה שנעשית מזיעת אדם ואין בהם לידה כלל אבל שאר מינין שמתהווין מעיפושי האויר אפשר יש בהם פרה ורבה אח"כ אבל שיטת הרמב"ם ז"ל בזה הוא דכל שתחילת ברייתו אינו מזכר ונקבה שוב אינו פרה ורבה כמו עכבר שחציו אדמה דצורתו מן האדמה אבל יש חילוק אם יצירתו הוא מן העפר יש בו חיות וחייב עליו אפילו אינו פרה ורבה ולא פטרינן אלא בריות אשר מתהוין מעיפושין כמו תולעים שבבשר ובפירות ולפ"ז אינו מובן מאי פריך והרי פרעוש דילמא באמת פטור לר' יהושע אליבא דרב יוסף גם בפרעוש כיון דאינו פרה ורבה וכי תימא עכבר הנוצר מן האדמה יוכיח דילמא עכבר שאני שיש בו גידין ועצמות. ויש עוד דעת שלישית דפרעוש הוא מין אחר דפרה ורבה. והנה לפי דעת המקשה שוין הן צידה והריגה ובתרווייהו בעינן דוקא בריה שיש בה גידין ועצמות ומסיק דצידה קילא יותר ובעינן דבר שבמינו ניצוד ג"כ עכ"פ שמעינן מינה דלמ"ד דחייב אף בדבר שאין במינו ניצוד כמו ר"מ לעיל בפ' האורג יכול להיות דמודה בכינה דלא שייך בה צידה כיון דאין בה הריגה אליבא דר' יהושע וצידה לא עדיף מהריגה והנה רש"י ז"ל פי' לעיל דחגבים וגיזין חשיבי מינן ניצוד דלצורך (הם וצרעין ויתושין אין בהם צורך ומשמע מדבריו דגיזין הם מין מהיתר ובבכורות מבואר דמין אסור הם ותנאי פליגי בדובשן וכי תימא דאתיא כמ"ד דדובשן מותר וא"כ צידתן לצורך הוא בשביל הדבש א"כ צרעין נמי ובאלפסי איתא חגוזין ואולי מין אחר הוא, ועוד דבסוף ביצה מוכח דאפילו דבורים לא חשיבי במינן ניצוד ע"ש אם לא שנאמר דהא דמסיק שם קמ"ל היינו דקמ"ל דדבורים הוי במינן ניצוד ויש ליישב בזה דברי הכ"מ שהביא מהרש"א ז"ל שם ע"ש אבל הרמב"ם ז"ל כתב דחכמים פליגי אחגבים ג"כ ונראה דיצא לו מהך סוגיא דביצה דחשיב לדבורים אין במינן ניצוד והוא ברור:

והנה התוס' בפ' כלל גדול הביאו דברי הירושלמי דבחלזון אינו חייב משום צידה ופלוגתא היא שם בירושלמי ומסיק התם בירושלמי כהא דאמר ר"א ב"ר יוסי ר' אבהו בשם ר"מ שנזדמנה לו למשה חיה למלאכת המשכן ונראה לפרש שכמו שנזדמן למשה חיה טהורה ה"נ נזדמן להם חלזון ולא הוצרכו לצודו וא"כ אין לנו מאין ללמוד דשייך צידה בחלזון ועיין בילקוט פ' וזאת הברכה על פסוק ושפוני טמוני חול. והנה התוס' דקדקו לעיל אמאי אינו חייב משום נטילת נשמה על העלאתו מן המים כמו בשולה דג מן הספל ולי] נראה דעלייתו מן המים הוא מאילי' אחת לע' שנה:

שם גמרא אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב פירש"י ז"ל משום נטילת נשמה ומספקא לי אם אדם אחר קירב מיתתו אם חייב אי לא מי אמרינן דיבש בו כסלע חשיב כמת ופטור השני או דילמא סופו למות קאמרינן ועדיין חי הוא ע"כ אם קירב השני גם הוא חייב. והנה לענין טומאת אוכלין ס"ל כב"ה בפ"ג דעוקצין דאין מטמאין עד שימותו ממש משמע דעדיין חי הוא אבל יש לחלק ובירושלמי איתא דחייב משום קוצר כיון דעקר דבר מגידולו וכתב הק"ע לפרש גם בש"ס דילן האי טעמא אבל אין נראה חדא דא"כ ל"ל שיבש בו כסלע כמו שהקשה הוא בעצמו ועוד א"כ אמאי לא קאמר שמואל דחייב שתים משום נטילת נשמה ומשום קוצר ובאמת יש להבין לשיטת הירושלמי גופא בצידת חלזון נהי דלית בה משום צידה עכ"פ ליחייב משום קוצר דהא מין דג הוא. ועוד הא לשיטת הירושלמי קצירה אסורה בי"ט מה"ת וא"כ אסור ליטול דגים מן המצודה בי"ט עוד נראה כי היכא דאין דישה לשיטת הש"ס דילן אלא לגידולי קרקע ה"נ קצירה אינה אלא בג"ק וכי תימא א"כ אמאי חייב אדלדל עובר במעי בהמה משום עוקר דבר מגידולו והוא תולדה דקוצר הא לא קשיא דבהמה חשיבא גידולי קרקע כמבואר בשיטת הרמב"ם ז"ל ואפ"ל דהירושלמי אזיל לשיטתיה דמחייב בחולב נמי משום קוצר אף דאין החלב מחובר לבהמה וה"נ בדג מן המים אבל שיטת הש"ס דילן דחולב חייב משום מפרק ולא משום קוצר וכפירש"י ז"ל בפרק המצניע דלאו מחובר הוא ה"נ דגים בים לאו מחוברים הם ואין לנו בזה אלא משום נטילת נשמה. והנה בהא דדלדל עובר במעי בהמה נחלקו הראשונים ז"ל רש"י ז"ל פי' דחייב משום עוקר דבר מגידולו והרמב"ם ז"ל פי' דחייב משום נטילת נשמה וצריך להבין מאי נטילת נשמה שייך בעובר לכאורה אפילו הרג עובר במעי בהמה אינו חייב משום נטילת נשמה כי היכא דפטור אם הרג עובר אדם ויש לחלק דלענין שבת שאני דהעובר חשיב כגוף הבהמה דעובר ירך אמו הוא והוי כמו החובל באבר אחד דחייב משום נטילת נשמה אבל עדיין לא דמי

כיון דחיות העובר לא חשיב חיות כלל א"כ לא שייך בו נמי נטילת נשמה ועי' בסנהדרין ר"פ הנחנקים:

ורש"י ז"ל פי' דחייב משום עוקר דבר מגידולו כפשטי' דהש"ס דמייתי ראיה ממאן דתלש כשיתא דחייב אף דאין יונק מן הקרקע אלא משום עוקר דבר מגידולו ה"נ דלדל עובר במעי בהמה עוקרו ממקום גידולו ומשמע דהוי תולדה דקוצר כמו כשיתא. ובזה לא אבין תמיהת התוס' בבכורות ד' ד"ה ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז מאי פריך מר"ל דילמא תולש לאו היינו גוזז והא דאמר ר"ל תולש חייב משום גוזז היינו משום עוקר דבר מגידולו דהוי תולדה דגוזז והביאו ראיה מהא דדלדל עובר במעי בהמה דהוי תולדה דגוזז ומכאן משמע להדיא דהוי תולדה דקוצר וא"ת מ"ש דמחייבינן לעוקר דבר מגידולו משום קוצר ולא משום גוזז י"ל דגוזז חייב אפי' לאחר מיתה אלמא דאין חיובו משום עוקר דבר מגידולו אלא מלאכה אחריתא היא דהואי במשכן אבל קצירה אינו חייב אלא במקום גדילתה דבאילן יבש אין בו משום קוצר ע"כ כל העוקר דבר מחיבורו הוי תולדה דקוצר ונראה דהתוס' לא ניחא להו בזה דאזלי לשיטתייהו דבהמה לא חשיבא גידולי קרקע וא"כ אין לחייבו משום תולדה דקוצר אלא משום תולדה דגוזז ועוד הוי קשיא להו אי נימא דתולדה דקוצר הוא א"כ ליחייב בכל גוזז תרתי אחת משום גוזז ואחת משום קוצר אלא ש"מ דתולדה דגוזז הוא בעוקר דבר מגידולי בהמה. וראיתי לרשב"א ז"ל שהביא בשם הרמב"ן ז"ל שהקשה כן ליחייב אגוזז תרתי ע"כ דעתו ז"ל דלא שייך עוקר דבר מגידולו בבהמה ובשאר בע"ח והביא ראיה לזה מבכורות דאמרינן תולש לאו היינו גוזז לענין בכור וכנגדו בי"ט מותר אלמא דלא שייך בזה עוקר דבר מגידולו והוא תמוה דאדרבה איפכא אמרינן התם אי תולש לאו היינו גוזז כנגדו בי"ט אסור משום עוקר דבר מגידולו ואפילו למסקנא דהתם לא שרינן אלא דהוי עוקר דבר מגידולו כלאחר יד משמע דשייך עוקר דבר מגידולו בבע"ח ומה שהקשה הרמב"ן ז"ל אמאי אינו חייב תרתי אגוזז יש לומר כיון דעיקרה היא מלאכת גזיזה לא מחייב אלא חדא וכדאיפליגו רבה ורב יוסף בריש מ"ק והכא עדיפא דשני המלאכות מענין אחד הוא ע"כ הולכין אחר העובר. ובזה יש להעיר קצת אפסק הרמב"ן ז"ל שהתיר לתלוש נוצות העוף קודם שחיטה כיון דסופו ליתלש אחר שחיטה ולפי הנ"ל קודם שחיטה אית בה תרתי גוזז ועוקר דבר מגידולו ולאחר שחיטה אין בה אלא משום גוזז ולא משום עוקר דבר מגידולו דלאחר שחיטה פסקה גידולו ועי' ברמב"ם ז"ל בפ' מה' י"ט שאסור לתלוש הנוצה קודם שחיטה ועי' ברא"ש ז"ל בבכורות שהאריך בזה והדברים מונחים עד יבא המורה צדק ויורה לנו צדק. שוב ראיתי לישב קצת דברי הרמב"ן ז"ל מההיא דבכורות דמפרש לה הכי מי אמרינן

תולש לאו היינו גוזז היינו לענין בכור דנאמר לא תגוז אבל בי"ט חייב משום עוקר דבר מגידולו היינו דלענין שבת וי"ט אין חילוק בין תלישה לגזיזה כו'. ומסיק דבי"ט נמי מותר משום דהוי עוקר דבר מגידולו כלאחר יד וא"כ אינה בכלל גיזה גם לענין י"ט והשתא אם נחייב בדלדל עובר משום עוקר דבר מגידולו וזה אין ענין לגזיזה אלא ע"כ משום תולדה דקוצר הוא א"כ לענין זה לא הוי מלאכה כלאחר יד אלא ודאי דהא דאמרינן התם דהוי עוקר דבר מגידולו קרי הכי למלאכת הגיזה ולא משום תולדה דקוצר. ובזה יש לפרש הא דפריך ותולש לאו היינו גוזז והאמר ר"ל כו' היינו היכי אמרת דגם לענין שבת תולש לאו היינו גוזז והאמר ר"ל כי קודם שחידש דהוי עוקר כלאחר יד הוי ס"ד דתולש היינו גוזז ממש לענין שבת וי"ט כן נראה לישב בדוחק. ויש לדון בזה עוד דאפילו לשיטת הירושל' דמפרש דבר מחיותו חייבין משום קוצר היינו דוקא בצומח או בעובר ממעי בהמה שעיקר חיותן תלוי בשרשן אבל שער אין יונקים כ"כ משרשן אין בהם משום עוקר דבר מגידולו וצ"ע בזה ויש לעיין קצת בפלוגתא דרודה חלת דבש אמאי אינו חייב אפילו לרבנן כיון דחשיב עוקר דבר מגידולו ואפילו חשיב כתלוש ואי משום דהדבש אינו מחובר אל הכוורת א"כ לר"א נמי ליפטר ויש לחלק. ושיטת הירושלמי באמת כן הוא דפירשו שם דחולב ג"כ דברי ר' אליעזר והוא ענין אחד עם הרודה חלות דבש ובתרווייהו חייב משום קוצר וכבר נחלקו הראשונים בחולב ומחבץ ומגבן אי מודו בה רבנן או הכל דברי ר"א הם עי' בהרב המגיד פ"ח מה' שבת ודו"ק. ויש להבין מה שהביא הר"ש ז"ל וכן פי' הרע"ב ז"ל דבחיברה בטיט כ"ע מודים דהוי כקרקע והוא מתוספתא ומסוגית הש"ס דילן לא משמע כן אלא יליף מקרא ולר"א הכל כמחובר הוא ולרבנן הכל כתלוש הוא ועיין בב"ב דף ס"ו ודו"ק:

שם גמרא ומי שרי והתניא כו'. עד סוף ההלכה עי' במהרש"א ז"ל בד"ה בזקינה ועקרה שנראה מדבריו דהתוספ' הכריחו מהא דמשני בעקרה דאין סירוס באשה וזה אינו מובן אפילו אם יש סירוס מ"מ בעקרה לא שייך סירוס כמו בזקינה אלא נראה דהתוס' פשיטא להו מהא דמשני הש"ס באשה ואי שייך סירוס באשה א"כ מאי משני וכי משום דלא מיפקדי אפריה ורביה גריעא מבע"ח דאסור לסרס אלא ש"מ דבאשה לא שייך סירוס ולא פריך הש"ס אלא לריב"ב דאמר דמצווה על פו"ר א"כ אסורה לשתות כוס עיקרים מחמת ביטול פו"ר ובת"כ פ' אמור באמת איכא פלוגתא בזה אי אסור סירוס בנקבה והנה הרמב"ם ז"ל כתב בפט"ז מא"ב דאין לוקין על שתיית כוס עיקרים וכתב הרב המגיד דהכי משמע מסוגיא דילן ולא ידענא משמעותו ואי משום דבעי הש"ס למימר ה"מ היכא דקא מכוין הכא לא מכוין ולא ניחא ליה לפרש הכא לא מכוין היינו משום

דמכוין לרפואה דהא הוי פסיק רישיה אלא הכא לא מכוין היינו דממילא מיעקר ואינו משחית אברי הזרע אבל זה לא קאי במסקנא דהא דר' יוחנן אין ראיה. וי"ל דהרמב"ם ז"ל כתב עוד דבנקבה ליכא מלקות בסירוס אבל איסורא איכא וא"כ אי נימא דשתיית כוס עיקרין הוי ממש דומא דסירוס בידים אמאי שרי בנקבה אלא ש"מ דכוס עיקרים אין בו איסורא כ"כ ובאשה שריא לגמרי אלא דאכתי יש להסתפק אם יש בזה אסור מה"ת ומה שאינו לוקה משום דהוי כלאו שאין בו מעשה והוי גרמא בעלמא או דילמא אין בזה אלא איסור דרבנן דהא גבי מום איצטריך קרא לגרמא בעלמא והכא ליכא קרא ואיפשיטא לי האי מילתא מהא דפריך הש"ס כי משני אלא בסריס מהא דא"ר יוחנן הכל מודים במסרס אחר מסרס שחייב ואי אין בזה אלא איסור דרבנן א"כ מאי פריך דילמא בסרוס לא גזרו אלא ש"מ דיש בזה איסור מה"ת אלא דלפ"ז צ"ל דלא הוי בכלל גרמא דגרמא בעלמא ודאי אין בזה איסור תורה דמנ"ל כיון דליכא קרא אם לא שנדרוש טעמא דקרא שאסור לבטל רביית כל המינים וא"כ אפילו גרמא אסור ומה שאינו לוקה עליו הוא משום דהוא עצמו לא עביד מעשה ועי' ברמב"ם ז"ל שכתב שם גבי דינא דגרמא. ויראה עוד דאפילו בגרמא דמום נמי אינו לוקה כיון דלא עביד בעצמו ועיין בפ"א מה' איסורי מזבח שלא כתב הרמב"ם ז"ל להאי דינא דגרמא בדין מלקות בפ"ב מה' בכורות כתבו לענין שלא לשחוט עליו ודו"ק היטיב ועי' בחשן משפט ובב"ש סי' ה' באבה"ע:

דף קיא.

תוס' בד"ה למימרא דרב כר"ש ס"ל והי' נראה ליתן תבלין לפירושים ז"ל כי האי טעמא דר"ש משום הכי הוא דמ"ש בני מלכים דשרו לסוך בשמן וורד משום דדרכן בכך לתענוג ושאר כל אדם נמי יש לו מכוין בו לתענוג ולא לרפואה ומה שאין מכוין בו הוא מחמת שאין להם אבל כל ישראל דרכן בכך וא"כ הרי אזלינן לר"ש בתר כוונה אף דעל הרוב אין משתמשין בו אלא לרפואה מ"מ בתר הכוונה אזלינן והוי בכלל דבר שאין מתכוין ועי' בירושלמי:

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

פרק ואלו קשרים

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק ואלו קשרים

דף קיג.

תוס' בד"ה כלל אמר ר' יהודא כו' ובירושלמי עמדו ע"ז הא לרבנן לא משני דהכי קאמר ר"י כל קשר שהיא לשעה אין חייבים עליו ועי' בק"ע שכתב בכוונת הירושלמי כתירוץ

השני של התוס' ז"ל ודוחק. ונראה דהירושלמי אינו מדייק כלל הך דיוקא דיש קשרים שאין חייבים עליו דהוא מילתיה באפי נפשיה אלא דקאי אסיפא דקושרת אשה וא"כ אכתי לא שמעינן אם עומד הקשר להתקיים זמן מה דינו וזה הוא דקאמר ר' יהודא הכא כל קשר שאינו של קיימא אלא לשעה אין חייבים עליו ע"כ מתיר הכא בחבל אף דעומד להתקיים קצת אפילו בחבל דגרדי והנה לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב דקשירת דלי בחבל אין בה אלא משום שבות משום דלאו מעשה אומן הוא אתיין דברי ר' יהודא כפשטן דלהכי לא גזר ר"י דגרדי אטו חבל דעלמא משום דחבל דעלמא נמי אין בו אלא משום שבות משום דלא מיקרי קשר של קיימא כיון דלאו מעשה אומן הוא וזהו דאמר ר' יהודא כל קשר שאינו של קיימא היינו שאינו מעשה אומן אין חייבים עליו ודברי הרמב"ם ז"ל מוכרחים מסוגיא דפסחים דרמינן התם דר"י אדר"י ורבנן אדרבנן מהא דלא יקוב אדם שפופרת דהתם רבנן גזרו ור' יהודא לא גזר והכא גבי עניבה רבנן לא גזרו ור"י גזר ואי נימא דקשירה דהכא הוי מלאכה גמורה א"כ מאי פריך דר"י אדר"י דילמא התם לא גזר ר"י משום דאפילו אם יסתפק ליכא איסורא דאורייתא אלא חשש מוקצה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' שבת וכי תימא דלר' יהודא איכא איסורא דאורייתא משום מכבה דאיהו ס"ל דמלאכה שאצ"ל חייב ז"א דהא הרמב"ם ז"ל פסק ג"כ דמלאכה שאצ"ל חייב עליה ומסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה כמ"ש בפי"ב ואפ"ה כתב הטעם משום מוקצה ש"מ דליכא בזה משום מכבה ועי' בלח"מ שם בפ"ה:

שם גמרא התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי הרמב"ם ז"ל פי' כאן דלא כפירש"י ז"ל אלא חבל דעלמא אסור לטלטלו וחבל דגרדי מותר לטלטלו ונראה משום דהוי קשיא ליה קושית התוס' דהא רבנן גזרו חבל דגרדי אטו חבל דעלמא לזה פירש דאין בזה שום קשירה כלל אלא הטעם משום טלטול. ולולי דמסתפינא הייתי אומר שגירסת הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל הי' הכא חבל דגרדי דאמר רב יהודא כלי קיואי מותר לטלטלן ולהכי כתב הרי"ף ז"ל על הא דרב יהודא ואוקימנא בחבל דגרדי ולולי זאת אין דברי הרי"ף ז"ל מובנים שוב ראיתי במאור ז"ל שכתב כן:

הדרן עלך ואלו קשרים

פרק כל כתבי

דף קטו:

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק כל כתבי הרמב"ם ז"ל פסק בכתובים בכל לשון כרב הונא דאין מצילין ובכתובים שלא בדיו פסק דמצילין כפשיטות הש"ס מהא דתניא אין בין ספרים

למגילה אלא שהספרים כו'. ויש לדקדק הא ע"כ הרמב"ם ז"ל מפרש לה להך ברייתא לענין הצלה כפירש ר"י ז"ל דלכתחלה וודאי בעינן ספר ודיו גם בס"ת כמבואר מדבריו בה' תפלין וא"כ מנ"ל דלמ"ד בכתובים בכל לשון אין מצילין דילמא ה"ה בכתובים בסם בסיקרא דאין מצילין ובריייתא אתיא כמ"ד דמצילין וי"ל כיון דרבה בר רב הונא אמר ליה אי תניא תניא ש"מ דלכ"ע מצילין בכתובים בסם כו'. והנה הרמב"ם ז"ל לא כתב אלא היו כתובים בסם ובסיקרא ולא כתב קומוס וקנקנתום משום דבאלו יש מהן שניתנו לקרות כמו מי קנקנתום כמו שכ' ז"ל בה' תפלין ועיין בזה בתוי"ט במס' ידים והדברים ארוכים בזה בדברי הראשונים ז"ל ועי' ברשב"א ז"ל:

דף קטז.

גמרא איבעי' להו הגליונים של ס"ת מצילין או אין מצילין ומסיק דעל מקום הכתב שנמחקים לא קמיבעי' ליה דודאי אין מצילין דבטלה קדושתו כי קמיבעי' לי' שלמעלה ולמטה ובין דף לדף ופירש רש"י ז"ל דקאי אספר תורה שנמחק נהי דמקום הכתב בטלה קדושתו שלמעלה ולמטה אפשר לא בטלה קדושתן ופריך ותיפוק ליה משום ההוא ומקשה אספר שנמחק נציל אותו משום הגליון ומשני דגייז ושדי שנחתך הגליון. ולכאו' דחוק לאוקמא הא דס"ת שנמחק דאיירי שנחלקו הגליונו' ועוד כיון דבטל' קדושת הספר עצמו לא ליבטיל קדושת הגליונות. והי' אפשר לפרש דמיבעי' ליה בגליונות מספר שלא נמחק ופריך ותיפוק ליה משום ההוא היינו דצריך להציל משום הספר ומשני דגייז ושדי והגליונות הם בפני עצמן ועליהם קמיבעיא ליה ונראה דלא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כן דמילתא דפשיטא היא דהגליון בפ"ע אין להם קדושה אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שפי' כן וכתב בפשיטות דאין מצילין משום דאיפשיטא ליה מהא דבמס' ידים משמע דאין מטמאין את הידים אלא כשהן מחוברי' לספר ועוד צ"ע בזה. שוב מצאתי בריש מס' ידים שפי' בהדיא כמו שכ' דמיבעי להו בגליון שנחתך וברוך השם שכוונתי לדעת קדושים וכתב עוד שם אמאי לא פשיט הש"ס מתוספתא דידים ע"ש אף דיש לומר דנהי דאין מטמאין את הידים מ"מ מצילין אותן מפני הדליקה כמו אם היו כותבין בסם ובסיקרא דאין מטמאין את הידים ומצילין אותן מפני הדליקה ועי' בירושלמי בזה. והא דבעי מיניה יוסף בר חנן מר' אבוהו הני ספרי דבי אבודן מצילין או אין מצילין ופירש רש"י ז"ל ספרי הצדוקים להתווכח עם ישראל והם ספרי המורים האמור במשנה ידים דאין מטמאין את הידים ועי' בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל וא"כ מאי קמיבעי' ליה ליפשוט מהא דאין מצילין אלא ש"מ די"ל דאף דאין מטמאין את הידים מ"מ מצילין אותן אבל מל' הר"ש שם נראה דספרי המורים הם ספרי הצדוקי' דאמרי'

הכא דישרפו וא"כ ע"כ ספרי דבי אבודן ענין אחר הם כעין ספרים החיצונים ולא נתבאר בדברי הראשונים דינא דספרי דבי אבודן נרא' דדעתם דנידונים בשריפה. והנה הר"ן ז"ל הביא דברי הירושלמי דלר"ש דאמר מלאכה שאצ"ל פטור מותר אפי' לכבות וגם הה"מ הביאו ומזה מצא סעד לשיטת הרמב"ם ז"ל דפסק כר"י במלאכה שאצ"ל ולא הבנתי דהא דאמרינן אתיא כר"ש היינו ר"ש דעירובין דאמר אין לך דבר משום שבות שעומד בפני כתבי הקודש וכיון דלא קי"ל התם כר"ש א"כ אפי' אין בה אלא משום שבות אסור לכבות תדע דאסרו חכמים למבוי מפולש ואין בזה אלא שבות ועי' בק"ע שם:

דף קיז.

גמרא מי דמי התם נעשה בסיס לדבר המותר כו'. י"ל למ"ד מצילין אפי' הכתובים בכל לשון ולא ניתנו לקרות מהן ומשמע דמצילין אותן עם התיק ובגיטין משמע דאסורין בטלטול כל הני דלא ניתנו וא"כ הוא בסיס לדבר האסור ועי' בבעה"מ ז"ל מש"כ בזה:

דף קיז:

משנה מצילין מזון ג' סעודות כו'. ומסיק הטעם משום דאי שרית ליה אתי לכבויי והקשו מזה על בעל התרומות ז"ל שהתיר להציל מבית לבית הסמוך לו דלא שייך למיגזר בזה שמא יוציא לרה"ר והא אמרינן טעמא משום דאתי לכבויי ומה לי מבית לבית או לחצר וצריך להבין אמאי לא הקשו נמי א"ר אבא בר זבדא אמר רב דמתיר להציל לאותה חצר כל מה דבעי ואמאי לא נגזור דילמא אתי לכבויי וי"ל דגם בזה אית ליה הכירא כיון דלא שרינן לי' אלא לאותה חצר ולא הקשו אבעל התרומות אלא מש"כ דהגזירה היא משום שמא יוציא לר"ה ובגמרא מפרשינן טעמא משום שמא אתי לכבויי וכיון דקי"ל כרב הונא דאסר לקפל אפילו באותה חצר ה"ה מבית לבית דשייך ביה גזירת כיבוי אבל לפי מש"כ הב"י ז"ל בסי' של"ד בשם בעה"ת דאינו אסור אלא לחצר חבירו אבל לחצירו מותר כמה דבעי הי' נראה דהוא ז"ל פסק כר' אבא בר זבדא ואין ספר בעה"ת נמצא אתי כעת לעיין בו:

הר"ן ז"ל הביא דעת ר"י מטראני דאחרים יכולין להציל יותר מג' סעודות דאינן בהולים וכן בנשברה לו חבית אבל בשכח פת בתנור גם אחרים אינן יכולים להציל יותר מג' סעודות דרדיית הפת שבות ושם בהאי דינא דשכח פת בתנור כתב להדיא דבעינן אחרים שאין להם מה יאכל וכתב הב"י ז"ל דיחידאה הוא והפוסקים לא הזכירו האי דינא. ולענ"ד הוא מילתא דפשיטא אם יש להם מה יאכל אמאי הותרו ג' סעודות וכי עדיפי אינהו מיני' דאם אכל ערבית אינו מציל אלא ב' סעודות ולא הבנתי לשון הב"י ז"ל דרמי דברי הר"ן ז"ל אהדדי מהא דכתב גבי דליקה ד' ר"י מטראני דיכולין להציל אפילו יותר

מג' סעודות ושם גופא כתב הר"ן ז"ל בעצמו לחלק בין הצלת דליקה לרדיית פת מן התנור ועיקר האי מילתא דהר"י מטראני ז"ל יש לעיין בגמרא הא דאמרינן מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי דלכאורה נראה מזה דלא כהר"י מטראני ויש לישב ודו"ק. והנה רבים מהראשונים כתבו דמלבושים יכולים להציל אפילו לחצר שאינה מעורבת כיון דבדרך מלבוש מוציאין ועי' בשה"ג שכתב דלטעמו של הרמב"ם ז"ל שכתב דמש"ה לא הוי שכר שבת משום דמלאכת היתר הוא לחצר המעורבת א"כ בהצלת מלבושים אין יכולים האחרים לעשות עמו חשבון דהא עבדו איסורא ולא הבנתי דגם בזה לא עבדו איסורא כיון דמוציאין דרך מלבוש וצ"ע יותר בזה:

דף קכ:

גמרא בפלוגתא דגרם כיבוי כתב הש"ג מסופקני בשאר מלאכות של שבת אם מותר בהם גרמא או דילמא דוקא בדליקה התירו ויש להביא ראיה דבכל מקום גרמא מותר מדפריך דרבנן אדרבנן דהכא אמרי גרמא מותר וגבי שם אמרי כורך עליה גמי ואי נימא דדוקא בדליקה התירו אם כן מאי קושיא מהא דאמרי רבנן כורך עליה גמי. ובהא דהשמיט הרי"ף ז"ל הא דרב יהודא דנותן עליו מים כתבו הראב"ד והרמב"ן ז"ל לישב הסוגיא דסוף פרק כירה וכתבו דיש לזה סמך בירושלמי ולא מצאתי שם שום סמך דו"ק היטיב ועי' בתוס' לעיל סוף פרק כירה:

נשמט מהא דלעיל בשכח פת בתנור. הר"ן ז"ל בריש מכילתין האריך שם בדעת הרי"ף ז"ל דת"ש ורדיית הפת אין בהם אפי' משום שבות והיכא דנתן הפת בהיתר בתנור מותר לו לרדות בלא שינוי והא דהכא מוקי לה שנתן לתנור באיסור שלא הי' בכדי שיקרמו פני' וצ"ע דהא הפת אסור אפילו בשכח ושהה וא"כ מה צורך היום יש בזה והרמב"ן ז"ל כתב שם דהכא איירי בהיתר והא דלא שרינן אלא ג' סעודות הוא משום חשש דאתי לכבויי אבל עיקר הדבר צ"ע דבחולין פ' כיסוי הדם משמע דת"ש יש בה משום שבות ועי' בתוספ' שם ובשאגת אריה ה' ר"ה שהאריך בזה ואין כאן מקומו ועי' בתוס' ר"ה ריש פרק י"ט ד"ה רדיית הפת:

דף קכב.

גמרא נכרי שהדליק את הנר כו'. עי' בזה ברשב"א ז"ל שהאריכו בזה הפוסקים וחלקו בזה בהדליק הנר בשבילו ובשביל ישראל ולכאורה היינו פלוגתא דאביי ורבא ועי' בירושלמי בזה ולא פניתי להאריך בזה כעת:

הדרן עלך כל כתבי

פרק כל הכלים

דף קכב:

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק כל הכלים אמר רב יהודא קורנוס של אגוזים לפצע בו אגוזים יש לדקדק מאי קמ"ל מתניתין פשיטא דמותר לטלטל דבר שמלאכתו להיתר לצורך היתר וי"ל דקמ"ל דביחוד בעלמא מע"ש סגי אפילו הי' קורנס של נפחים א"נ אתי לאשמעינן התירא דכלי שמלאכתו להיתר גופא דמתחלה נאסרו כל הכלים כדתניא בברייתא לקמן והתוס' ז"ל הקשו דרב יהודא אדרב יהודא מהא דאמר ר"י בפ' כירה שרגא דמישחא שרי לטלטולי ותירצו דהכא מלאכת היתר היא מלאכה גרועה אבל לצורך מלאכה חשובה מודה רב יהודא דשרי לטלטולי ולפ"ז הא דמקשה אביי לרבא ממדוכה ועלי צ"ל דפשיטא ליה לאביי דאין בהם צורך למלאכה חשובה וזה דוחק קצת ועוד דא"כ מאי פריך הש"ס לקמן לרבא דאמר כלי שמלאכתו לאיסור נמי שרי' לצורך גופו ומקומו מהא דעלי ומדוכה דילמא שאני עלי ומדוכה דמלאכת היתר שלהם הוי מלאכה גרועה. וזה י"ל כיון דס"ל לרבא דאפילו לצורך מקומו ג"כ מותר א"כ אמאי אין מטלטלין מדוכה ועלי לצורך מקומו ועוד דלא גרע צורך גופו דמדוכה מצורך מקומו. ובזה יש לישב הא דפריך אביי לרבא לקמן ולא פריך לנפשיה כמו שהקשה לרבה דאפשר לומר דאביי ס"ל כרב יהודא דלצורך מלאכה גרועה לא שרינן כלי שמלאכתו לאיסור וא"כ לדידי' אתי שפיר אבל לרבא דמתיר אפילו לצורך מקומו א"כ מדוכה ועלי אמאי אסור ולפי שיטתם אפ"ל הא דאמר רב יהודא לעיל שרגא דנפטא אסור היינו נמי משום דלא חזי אלא לכסויי בי' מנא והוי מלאכה גרועה אבל מ"מ פשטי' דהש"ס לא משמע כן כשיטתם ז"ל דסתמא אמרינן קסבר רב יהודא דבר שמלאכתו לאיסור אסור לצורך גופו ונראה עיקר בזה כשיטת בעהמ"א ז"ל דרב יהודא מפרש לה לסתמא דמתניתין הכי משום דמשמע ליה דת"ק פליג אר' יוסי דאמר כל הכלים ניטלין ע"כ מוקים לה רב יהודא בתלתא תנאי ת"ק דנוטל אדם קורנס ס"ל דלא שרינן אלא כלי שמלאכתו להיתר אבל כל שמלאכתו לאיסור אסור אפילו לצורך גופו ור' יוסי ס"ל כל הכלים ניטלין אפילו כלי שמלאכתו לאיסור ור"נ ס"ל דאפילו כלי שמלאכתו להיתר לא שרי אלא לתשמישו המיוחד לו אבל איהו גופיה להלכה ס"ל כר' יוסי דאפילו כלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו והיינו הא דפ' כירה ועדיין צ"ע ועיין פירש"י ז"ל לעיל גבי קיואי שפי' דלא הוי מלאכתו לאיסור משום דמיוחד נמי למלאכת היתר משמע דהכריחו לזה מימרא דרב יהודא בשמעתין דכלי שמלאכתו לאיסור הכל אסור והתם מתיר רב יהודה כלי קיואי אלא ש"מ דלא חשיבא מלאכתו לאיסור ועי' במ"מ פרק כ"ו מה' שבת מש"כ בזה.

ויש לדקדק לרב יהודא מאי אירי' לפצע בו את האגוזים היינו לצורך הא כלי שמלאכתו להיתר ניטלין אפילו שלא לצורך למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אם לא שנאמר דהא דתנן לקמן ניטלין לצורך ושלא לצורך ד' ר' יוסי הם אבל ת"ק ס"ל דאין ניטלין אלא לצורך אלא דא"כ היינו ר' נחמי' ובירושלמי פסק רב יהודא כר' נחמי' ואמרי' נמי התם דמתניתין דנוטל אדם קורנוס אתיא כר' נחמי' דאמר אין ניטלין אלא לצורך ויש לחקור עוד בזה דלכאורה לר"ש דלית ליה מוקצה אין טעם לאסור כלי שמלאכתו לאיסור וכבר הערתי בזה לעיל פ' כירה בלשון רש"י ז"ל לקמן בסוף מכילתין דמשמע מלשונו דזה תליא בפלוגתא דר"י ור"ש במוקצה אבל נראה דהכא אפילו לר"ש יש טעם לאסור דהא מתחלה נאסור טלטול כל הכלים מחמת גדר ובסוף לא התירו אלא כלי שמלאכתו להיתר אבל כלי שמלאכתו לאיסור לא התירו וה"נ צ"ל איפכא דאפילו לר"י דאית ליה מוקצה הכא בכלי שמלאכתו לאיסור אין כאן מוקצה דהא רבא ס"ל במוקצה לטלטל כר' יהודא ואפ"ה ס"ל דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו ומקומו ועי' לעיל בפ' במה מדליקין בתוס' גבי שופר וחצוצרות שהאריכו בזה וע"ש בד"ה הא ר"י מש"כ והא רב ס"ל כר"י במוקצה הי' נראה דצ"ל רבא דרב במוקצה לטלטל ס"ל כר"ש כדאיתא בפרק מפנין ועי' ברי"ף בביצה שפסק בעלי כהאי לישנא דאוקימנא מחמה לצל אבל לצורך גופו ומקומו מותר וכתב הר"ן ז"ל שם מ"ט דב"ש דאסרו הא כלי שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו היינו משום דהוי טרחא. ולפי מאי דאיתא בירושלמי ובתוספתא במכילתין דב"ש ס"ל כר' נחמי' בלא"ה אתי שפיר דאין תשמישו המיוחד לו ודו"ק היטיב:

דף קכג.

גמרא מדלענין טומאה לאו מנא עיין בתוס' שהקשו משברי כלים כו' והקשה מהרש"א ז"ל מהא דקנה של זיתים דתנן בין כך ובין כך ניטל בשבת ואין זה קושיא כ"כ דפשיטא דכל הני כלים שאינן מקבלין ולית בהו טומאה אפ"ה לענין שבת כלי הוא כיון דחזי למילתי' ותורת כלי עליו אלא דיפלא בעיני דברי הרע"ב והרא"ש ז"ל בכלים פי"א בפלוגתא דגלוסטרא שפירשו דר' יהושע ור' טרפון פליגי נמי לענין טומאה ומדלענין טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא והוא נגד תלמוד ערוך לקמן דלא מוקמינן לה אלא אי קודם התרת כלים או בחצר שאינה מעורבת אבל כלי הוי וליכא מאן דפליג וצ"ע ועיין בראש"ש ז"ל:

דף קכג:

גמרא הא דאמר אביי בשתי ידים ורבא בשני בני אדם הי' נראה דלאביי דלא התירו כלי שמלאכתו לאיסור אלא לצורך גופו ע"כ אמר בשתי ידים דאין דרך להשתמש בכלי

גדול כ"כ שצריך להנטל בשני בני אדם ורבא דאמר דמותר אפילו לצורך מקומו א"כ כל שהכלי גדול יותר הוא נצרך יותר למקומו ע"כ התירו אפי' בשני בני אדם וק"ל:

שם גמרא אמר ר"א קנים ומקלות גלוסטרא ומדוכה קודם התרת כלים נשנו. יש לדקדק אמאי לא חשיב נמי הא דעלי לשיטת התוס' לעיל דלא משני רבה דדמי לסוכי כו' אלא אעלי א"ש די"ל דר"א נמי ס"ל הכי והכל מודים בה וכן איתא בירושלמי בביצה אבל לפירש"י ז"ל דהאי שנוייא קאי נמי אמדוכה וע"כ ר"א לית ליה האי שנויא א"כ אמאי לא קא' ר"א דעלי נמי קודם התרת כלים נשנו וי"ל דבעלי לא דחיק' לי' לאוקמ' מחמ' לצל משום דהכי משמע דלאחר שקיצב עליו בשר ועשה בו צרכי גופו אסור לטלטלו להניחו על מקומו אבל במדוכה קתני אם יש בה שום מטלטלין אותו משמע דוק' אם יש בה שום אבל בלאו הכי אין שום היתר לטלטלו ע"כ אמר ר"א דקודם התרת כלים נשנו עוד י"ל דאי קודם התרת כלים נשנה הא דעלי א"כ מאי קמ"ל בזה כיון דשום כלי לא הותר אבל בכל הני איכא רבותא בקנים ומקלות דיש שבות במקדש בגלוסטרא להודיעך כחו דר"י דהיא לא נאסרה מעולם ונ"מ למש"כ הר"ן ז"ל דמה שלא נאסר מתחילה מותר לטלטל אפילו שלא לצורך כלל. ובזה מיושב נמי מה שהביא רבי פלוגתא דר"ט ור"י במתניתין אע"ג דכבר סתמא להא דהותרו כל הכלים בכמה משניות אלא דיש נ"מ בזה גם השתא ומדוכה איצטריך משום התירא דיש בה שום. ורבה דחי להא דר"א ואמר קנים ומקלות משום דאפשר בלא"ה וכתב הרשב"א ז"ל דרבה לטעמיה דאסר מחמה לצל בכלי שמלאכתו להיתר אבל לרבא לא גרע מהתירא דמחמה לצל. ולפ"ז יש לדקדק למה העתיק הרמב"ם ז"ל הך דלא סידור הקנים ועוד יש לדקדק מ"ש דבקנים החמירו חכמים ולית מאן דפליג ובמקלות מתיר ת"ק ולפי מאי דגריס הכא אמר ר"א מקלות כו' י"ל דת"ק לא פליג אבל בפסחים גרסינן ר"א אומר משמע דת"ק פליג ומתיר וכן כתב הרמב"ם ז"ל במקלות כת"ק ובקנים כסתמא דמתניתין ומ"ש בשלמא לרבה אפ"ל דת"ק ס"ל דקשה להפשיט בידו על כתף חבירו אבל לר"א דאמר קודם התרת כלים נשנו מ"ש דבקנים גזרו משום שבות ובמקלות לא גזרו. והיה נראה דבאמת לא פליגי בזה כלל ות"ק מודה לר"א בהא ומסייע לזה לישנא דהש"ס דאמר אפשר כר"א משמע דכולהו מודו בזה ועיין לשון רש"י ז"ל בפסחים שכ' י"ד שחל להיות בשבת כו' שאין יכול לתקן המקלות ואין זה מדוקדק דהא משמע הכא דאין בזה אלא משום טלטול בעלמא ועיין ברש"י במנחות ובתוס' שם ודוק היטב ועיין בתוס' סוכה ר"פ לולב וערבה ד"ה טלטול בעלמא דבר נפלא:

דף קכד.

גמרא והא דתנן אין סומכין הקדירה בבקעת כו' ומסיק הש"ס דגזירה י"ט אטו שבת וכב"ש וא"כ הוי דלא כהלכתא ויש להבין רב יוסף דמשני הא ר"א הא ר"י מה ענין מחלקותן להא דגזרינן י"ט אטו שבת והיה נראה דבאמת מצינו כמה דברים שגזרו י"ט אטו שבת כמו בריש ביצה פירות הנושרין ומשקין שזבו וכ"ע מודו בהן וה"נ הך דבקעת אלא דהמקשן פריך מהא דמשילין דלא גזרינן וסבר מדלא גזרינן בהא ה"נ לא גזרינן בעלמא ופריך ליה מי לא גזרינן והתנן אין בין אלא ע"כ צ"ל דשאני הא דמשילין דלא גזרינן משום הפסד ממון וכר"י דשרי להערים והא דאין בין כר"א אבל בעלמא גם ר"י מודה דגזרינן ודחי הש"ס להא דרב יוסף ומסיק הא ב"ש דתנן אין בין משמע דליכא שום חילוק להקל בי"ט יותר משבת בדבר שלא הותרו בו בפירוש אתיא כב"ש דמחמיר בהוצאה וא"כ אין להקל נמי בטלטול בי"ט יותר מבשבת והא דתנן משילין אתיא כב"ה ואלייהו יש לחלק אבל לאו כללא בכל מקום. דהיכא דראו חכמים לגזור י"ט אטו שבת וודאי גזרו והכא משום הפסד ממון לא גזרו וא"כ שפיר אתיא הא דבקעת אפילו כב"ה דגם אלייהו יש מקומות שגזרו חכמים ודו"ק כי נכון הוא:

דף קכד:

בגמרא פלוגתא דר"מ ור"י בשברי כלים ומסיק הש"ס דבנשברו בשבת פליגי ר"מ ס"ל דאפילו עושין מעין מלאכה מוכן הוא ושם כלי עליו ור"י אומר דהוי נולד אבל בע"ש הורם למלאכה מבע"י ואמר רבא לקמן חרס קטנה מותר לטלטלה הואיל וחזי לכסוי' בי' מנא וכתבו התוס' דבנשברו בע"ש איירי דאי בשבת הא רבא אית לי' מוקצה ויש לדקדק דילמא ס"ל לרבא כר"מ דלא בעי מעין מלאכתן ולאו נולד הוא ונראה מדבריהם דר"מ ור"י נמי בהא פליגי דר"מ לית ליה מוקצה ע"כ הא מוכן הוא ור"י אית ליה מוקצה וא"כ הא דמוקמינן לברייתא דמסיקין בשברי כלים כר"ש ה"ה דהוי מצי לאוקמי כר"מ אבל אי טעמא דר"מ משום דעושין מעין מלאכה לאו נולד הוא כלל א"כ צריך לאוקמא הא דמסיקין בשברי כלים דווקא כר"ש וכתבו התוס' לקמן גבי קרומיות של מחצלת דמפרש בה טעמא דעושין מעין מלאכתן דלרווחא דמילתא אמרו כן אבל באמת לא בעינן מעין מלאכתן מדאמר רב נחמן אמר שמואל חרס קטנה מותר לטלטל בחצר משום דחזי לכסוי' בי' מנא וכ' מהרש"א ז"ל דבנשבר מע"ש לא הוי צריכי להביא ראיה מר"נ דהא מסקינן לעיל לכ"ע לא בעינן מעין מלאכתן אלא כוונת התוס' דאפילו בנשבר בשבת נמי לא בעינן מעין מלאכתן דלשמואל דלית ליה מוקצה מיירי הא דחרס קטנה אפילו בשבת. ולא הבנתי א"כ למה הביאו ראי' מרב נחמן דאפ"ל דמיירי בנשבר מע"ש אמאי

לא הביאו מהא דשמואל ס"ל כר"ש במוקצה ונולד ועוד היכן מצינו דבעי ר"ש אפילו עושין מעין מלאכה אם לא שנאמר דהוי כצרורות דמודה ר"ש והרי"ף ז"ל הביא דעת הגאונים בזה לפסוק כר' יהודא דבעינן מעין מלאכתן וקשה ע"ז הא פסקינן במוקצה ונולד כר"ש דמותר וכן הקשה בשלטי הגבורים והיה נראה דהגאונים ז"ל מפרשי טעמא דר"י במילתא אחריתי והוא משום דלענין טומאה לאו מנא הוא באין עושין מעין מלאכתן כדאיתא בכלים פי"ד ובדברי הרמב"ם ז"ל שם לענין שבת נמי לאו מנא הוא ומש"כ התוס' לחלק דהכא מהני יחוד בעלמא צריך להבין דהא איכא נמי כמה שברי כלים דלא מהני בהו יחוד בעלמא אלא בעי תיקון ותיקון מהני נמי במחט כדתנן אם התקינה למיתוח טמאה ובפ' במה אשה פליגי אמוראי בזה אי בעינן מעין מלאכתן לטומאת מת ולא הביאו כלל ממתני' דכלים וצ"ע בזה ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ח מה' כלים שמחלק בין שברי כל"ח לשברי כל הכלים ועיין בראב"ד שם ובחרס קטנה ג"כ יש לדקדק הא לענין טומאה וודאי לאו מנא היא ואמאי לענין שבת מנא היא ועיין ביבמות דף מ"ג גבי מסרק שניטלו שיניו ודו"ק היטב:

דף קכו.

התוס' ז"ל האריכו בזה לפרש הא דנגר הנגרר משום טלטול ולא משום בונה ולפ"ז יש להבין אמאי פליגי תנאי בעירובין ביש בראשו גלוסטרא הא זה ודאי כלי גמור הוא ומותר לטלטלו כמו שאמר ר' יהושע הרי הוא ככל הכלים המטלטלים בחצר וגם צריך ליישב הך פלוגתא דר"ט ור"י עם הא דפליגי בעירובין ת"ק ור' יוסי וכבר האריכו הראשונים בזה ועדיין צ"ע:

דף קכו:

תוס' בד"ה וכי תימא סוף דבריהם בנקמז עיין בק"ע סוף עירובין שתמה מאוד על התוס' ז"ל מדברי הירושלמי ונפלאתי הלא התוס' ז"ל הביאו דברי הירושלמי בנוסחא אחרינא: **הדרן** עלך כל הכלים

פרק מפנין

דף קכז.

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק מפנין מפנין אפילו ד' וה' קופות כו' ואמר רב חסדא ד' מה' וה' מאוצר גדול ושמואל אמר כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא ופירש"י ז"ל אם יצטרך ליותר והנה לפי מאי דפשטינן לקמן אליבא דרב חסדא דהכל לפי האורחין ולאחד אמרו האי שיעורא דד' וה' קופות וא"כ היינו הא דשמואל דאי בעי אפילו טובא וצ"ל

דלשמואל אפילו בשביל אחד יכול לפנות וגם בשביל רבים אין לו שיעור כלל ולרב חסדא איכא שיעורא ויש להבין למאי דבעינן למימר דחד גברא מפנה לכולהו א"כ הא דאמרינן בביצה גבי משילין פירות כאותה ששנינו ד' וה' קופות הא גבי שבת נמי שרינן יותר והא דלא שרינן לאחד יותר מה' קופות היינו משום דאין צריך יותר אבל אי צריכין יותר יכול לפנות כמה דבעי לפי האורחין בשלמא אי נימא דגברא מפנה לנפשיה אלמא דיותר מה' קופות הוי טירחא יתירה וה"נ גבי י"ט אבל אי חד מפנה לכולהו א"כ שיעורא דה' קופות הוא משום דאין צריך ליותר ומה ענין שיעור זה לי"ט ונראה דמשום הכי לא כ' הרמב"ם ז"ל בה' י"ט הא דאמר ר"י כאותה ששנינו. ויש להסתפק אפילו למאן דס"ל דבי"ט נמי לא שרינן אלא ד' וה' קופות אי לא שרינן כלל יותר או בהרבה בני אדם שרי לכ"א ה' קופות כמו הכא בשבת אלא דלפ"ז הא דבעינן למימר התם משום הפסד ממון שרינן טפי מאי הפסד ממון איכא אפשר לעשות בכמה בני אדם ואפ"ל דלא שרינן אלא לבעל הפירות דממונו הוא אבל אחר לא אלא דהכ"מ ז"ל כתב דהכא נמי יכול אחר לפנות בשביל חבירו כשיעור ה' קופות ולאו דווקא גברא מפני לנפשיה ומד' התוס' ד"ה ולטעמיך רבי כו' לא משמע כן ודו"ק:

הדרן עלך פרק מפנין

פרק ר"א דמילה

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק ר"א דמילה

דף קל:

המהרש"א ז"ל כתב בזה בדעת רש"י ז"ל סברא מחודשת דהא דקאמר הש"ס אלא ברצון היינו אפילו בכלים ששבתו בבית התירו לענין מילה דהרואה לא יתיר לדבר הרשות משום דיאמר דילמא שבת בחצר ולא העמידו דבריהם בזה אבל לרבנן דאין היתר אפילו בכלים ששבתו בחצר העמידו דבריהם משום היתירו גם לדבר הרשות ואם היתה כן דעת רש"י ז"ל וודאי היה לו לפרש כדרכו ומלשונו שפירש אלא ברצון ר"ש שמתיר אף לדבר הרשות ולא משמע כן ולס' מהרש"א ז"ל צריך לפרש שמתיר לדבר הרשות היינו בכלים ששבתו בתוכו ודוחק. ועוד דא"כ מצינן לאוקמא נמי ברצון חכמים ובחצר שאינה מעורבת וטלטולו מבית לבית דרך חצר כ"ע מודים דמותר לטלטל בחצר כלים ששבתו בתוכו ועוד מה מועיל אם הרואה יסבור דכלים ששבתו בתוכו הוא כיון שרואה דמטלטלין אותו לבית התינוק ואפילו שבת בחצר אסור לטלטלו לבית ועוד הרי שנינו גבי תקיעת שופר דאין דוחין בשבילו שום שבות ומ"ש גבי מילה נדחה שבות בשבילו

וכ"ת דלא העמידו דבריהם במקום כרת דהא כרת לא הוי אלא כדי לעשות פסחו אבל בלא"ה אין חומר למילה משאר מצות ולא התירו בהם שום שבות ובירושלמי איתא להדיא בהאי דר' יהודא הגוזר דאירי באיזמל ותינוק ששבתו במבוי וכן משמע לישנא דהש"ס דילן ואייתוהו מהאי רישא להאי רישא משמע דלא העבירו אותו אלא דרך מבוי לבד דאל"כ מאי קמ"ל בזה ונראה דדעת רש"י ז"ל ג"כ כדעת התוס' ומה שכתב דאיזמל היה בבית שבראש האחר היינו סמוך לבית ומה שקיים סברתו מדברי הגאונים שהביא הרי"ף ז"ל הוא נכון אבל אכתי מנ"ל לדחות משום הכי הא דאיפסיק הלכתא כר"ש מהא דפסחים דילמא באמת אף לר"ש העמידו דבריהם בכלים ששבתו וכבר כתב הרי"ף ז"ל בזה על דברי הגאונים ז"ל:

תוס' בד"ה שלא כרצון ר"א כו'. קשה לרשב"א ז"ל הא אמרינן כל מקום שאפשר לקיים שניהם כו' וכן אמרינן לקמן או דאיכא אחר כו'. ונראה ליישב דהא דר"ל לא איתמר אלא היכא דהדבר הוא מחמת דיחוי וא"כ היכא דאפשר לקיים שניהם מוטב לקיים שניהם אבל לר"א דמתיר אפילו מכשירין שאפשר לעשותן מע"ש ע"כ התירא הוא ולאו דיחוי דהא במכשירין אכתי לא עביד מצוה ואמאי ידחה שבת ועוד נראה דמה"ת לר"א דאפילו בלא שכח מותר לעשות כל המכשירין בכל המצות שהתיר ר"א בשבת דלא מסתבר לומר דהתורה לא התירה אלא בשכח וא"כ כיון דהותרה מצוה זו בשבת ע"כ אין צריך לחזור אהיתירא אבל לר"ע דלא הותרו מכשירין כלל ואפילו אי אפשר לעשותן מע"ש כגון שלא נמצא ברזל מע"ש כיון דמכשיריו אין זמנן בשבת עיקר מילה ג"כ אינה אלא דחוי' ולא הותרה ומשום הכי פריך ליה ר"ע בפסחים לא אמרת במכשירין שלאחר שחיטה שכבר דחתה שחיטה את השבת אבל לר"א אין זו קושיא כיון דהתירא היא מה לי קודם שחיטה או לאחר שחיטה והשתא א"ש דלקמן פרכינן מהא דר"ל היינו אליבא דידן אבל לר"א לא שייכא הא דר"ל לכאן כלל. ובזה יש ליישב קצת קושיית התוס' לקמן אהא דבעי ר' יוחנן למימר דלר"א ילפינן כל מכשירי מצוה ממילה והקשו התוס' מה למילה שכן היא עצמה דוחה שבת אבל למש"כ ניחא כיון דלר"א התירא הוא אלמא דהותרה שבת אצל מצות אפילו באפשר לעשותן מע"ש ה"נ בכל המצות. וצ"ע בהא דאמר ר"א מקלות דקים כו' ובשבת מנידו על כתף חבירו ובפ' כל הכלים הנוסחא ר' אלעזר ועיין בפרק המוצא תפילין:

דף קלא.

גמרא מה לעומר שכן אם מצא קציר קוצר צריך לפרש דהיינו לכתחלה צריך לקצור אבל לעכב אין לנו אליבא דר"א דס"ל דמכשירין נמי דחי שבת דהא לא ילפינן לעכב

אלא מדגלי קרא בחריש ובקציר ש"מ דקצירה מעכבי דאל"כ אפשר לעשותה מע"ש כדאיתא במנחות פ' ר' ישמעאל אבל לר"א אין למילף מזה דאפילו אינה מעכבת מ"מ דחי' שבת והא דפריך הש"ס הכא היינו דעכ"פ לכתחילה מצוה לקצור בזמנה. ומכאן יש קצת סעד לשיטת הרמב"ם ז"ל שפסק דנקצר שלא כמצותו כשר ואפ"ה דחי שבת מחמת מצוה קצירה וקרא דבחריש ובקציר מפרש לתוס' שביעית כמבואר בהל' שביעית וסוגיא זו מוכחת כדבריו דע"כ לר"א מסברא ידעינן דמכשירי עומר דוחין את השבת הואיל וזמנן לכתחילה היום דאי מקרא דבחריש ובקציר א"כ אמאי לא קאמר ר' יוחנן שהרי עומר חובת היום הוא ולא למד ר"א אלא מקרא דבחריש ובקציר אלא ש"מ דבעומר לא איצטריך קרא כיון דזמן קצירה הוא ומה שהקשו התוס' ז"ל דהא גופא נילף שיהא מצוה לקצור בשתי הלחם יש להבין קושיתם דהא ע"כ ר"א לא יליף אלא לענין דחיית שבת דאי יליף נמי למצות קצירה א"כ נילף נמי שתהא ראשית לקצור חטים ולמה ליה לר"א במנחות גז"ש דאביב אביב דעומר מן השעורים ולא מן החטים בלא"ה א"א להביא עומר מן החטים דא"כ לא יהי' בכורים ראשית ועוד חדשה ל"ל ולקמן יבואר עוד מזה:

תוס' בד"ה ושוין כו' ע"ש שהקשו ל"ל טעמא דיכול להפקירן כיון דלא אשכחן קרא לרבוינהו והנה לפי מה שכתבו התוס' לקמן דמצינן למילף במה הצד אלא דטרח וכתב לה קרא אתי שפיר הא דבעי הש"ס מ"ט דנילף במה הצד ולכאורה ע"כ צ"ל הכי דהא גבי פסח נמי קאמר ר"א דמכשירי דוחין את השבת כדאיתא בפסחים ומנ"ל אלא ש"מ דיליף במה הצד מכל הני. אולם ראיתי בתוס' פסחים הקשו מנ"ל לר"א גבי פסח דמכשירי דוחין את השבת ומה שכתבו דגבי פסח עיקר המצוה הוא בלילה היינו אכילה אין זה מוכרח כ"כ דשחיטה נמי מצוה היא ואיכא מ"ד דאכילה לא מעכבא והנה עלה בדעתו לומר דילפינן פסח ממצה ואולי הוא סובר כהלל דאכילתן כאחת ולפ"ז מרור וכל מכשיריו נמי דוחין את השבת אלא דלפ"ז ל"ל במועדו גבי פסח נילף ממצה ועוד דבכל הקרבנות משמע דס"ל לר"א דמכשיריו דוחין את השבת כדאיתא במנחות ע"כ נראה דכל הני דמרבינן מבמועדו או במועדיכם ילפינן שפיר מהדדי כיון דבחד לישנא הותרו כולן בתורה ע"כ ילפינן שפיר מהדדי כל קרבנות ציבור זמ"ז דכולהו איתרבו מבמועדו כדאיתא בפ' כיצד צולין והא דאמר ר' יוחנן לא לכל אמר ר"א אתי למעוטי הנך דבעצמן אין שום דחי' אלא במכשיריו לבד והני לא איתרבו מבמועדו והא דאמרינן שתי הלחם והקרב' עמהם בפ' כיצד צולין היינו למ"ד דכבשים ולחם מעכבין זא"ז א"כ יש בעיקר מצותן ג"כ דחי' אבל למ"ד אין מעכבין ליכא למילף שתי הלחם מבמועדו ואיצטריך גז"ש דהבאה הבאה מעומר אלא דלפי מה שכתבתי דבעומר לא הוי קצירה מכשירי מצוה

אלא מצוה עצמה א"כ ליכא קרא למכשירי מצוה בכל הני דאיתרבי מבמועדו וצ"ל דלפ"ז דר"א יליף מבחריש ובקציר וכן משמע מהא דאמרינן לא ליכתב רחמנא בהנך ונילף מלולב עכ"פ לפי שיטת התוס' משמע דכל מצות שנוהגות ביום ובלילה ילפינן מסוכה לר"א דמכשיריו דוחין את השבת או למ"ש דיליף במה הצד ויש להקשות הא דאמר ר"א לר"ע בפסחים מה ראי' רשות למצוה אוכל נפש בי"ט רשות אכתי תיקשי למאי דאמר ר"א דחייב לאכול בסוכה י"ד סעודות א"כ בסוכה מצוה לאכול ואמאי אסרו בה משום שבות וכן הקשו בתוס' שם מעצרת וכבר כתבנו בחידושינו לברכות בזה וראיתי בשאג"א שהקשה ג"כ כן ותירץ כיון דמצינו באוכל נפש שהותר אף משום רשות ליכא למילף תו אפילו ממצוה ע"ש אבל לפי הנ"ל אכתי תיקשי היכא דאיכא מצוה אמאי לא הותר כל מכשיריו אפילו הנך דאפשר לעשותן מעי"ט וע"כ צריך לחלק בין מצוה לאכול לשאר מצות תדע דהא בשבת נמי הכל מודים דמצוה לאכול וחלילה לדחות שבת בשבילה והא דאמר ר"א לר"ע מאי ראי' רשות למצוה היא לרווחא דמילתא אבל באמת אפילו אם היה מצוה לאכול אין מכשירי' שאפשר לעשותן מע"ש דוחין את השבת דלא ילפינן להו משאר מצות וכן איתא בירושלמי דהרבה תשובות אחרות הי' לר"א להשיב לר"ע אך זה נראה לי אי ר"א נמי ס"ל האי חיובא דאכילת כזית בסוכה בלילה הראשון דילפינן ממצה בזה נמי מכשיריו דוחין את השבת כמו במצה וגם בזה יש לפקפק ע"פ ד' הירושלמי וכבר כתבנו בזה בברכות ואכתי יש לדקדק לשיטת התוס' הא דפריך הש"ס לקמן על ר"א דאמר אתיא אות אלא מעתה תפילין לידחי שבת ופי' התוס' שם דכל זה הוא אליבא דר"א דאיצטריך תרי קראי למילה ולמכשירי' וא"כ לר"א באמת אמאי לא ידחו תפילין את השבת למ"ד שבת זמן תפילין הוא דהא מצינן למילף מסוכה והדברים עמוקים וצריכים עיון יותר ועיין ברשב"א ז"ל מש"כ בזה ודוק היטב בכל הנ"ל:

דף קלא:

גמרא אמר קרא ביום אפילו בשבת יש לדקדק מנ"ל לרבות דדחי שבת הא איצטריך קרא לרבות לי"ט גופא דמותר לקוצרו מן המחובר ושבת מנ"ל ובאמת יש להבין להנך אמוראי דס"ל די"ט לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי לא יבא עשה דלולב וסוכה ושופר וידחה ל"ת וי"ל דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמכשירין אין בהם קיום מצוה והא דאמרינן בר"ה וי"ט עשה ול"ת ההוא לרווחא דמילתא וצ"ל דביום רבויא הוא באיזה יום שיהיה:

שם גמרא ס"ד אמינא נילף מסוכה מה להלן ימים אפי' לילות אף בלולב ימים ואפילו לילות. מכאן משמע קצת כד' הט"ז בה' ר"ה דמצות לקיחת לולב לכתחילה הוא כל

היום ושפיר ה"א למילף מסוכה אפילו לילות ואי יוצא בלקיחה פ"א א"כ אין הדבר שוה דבסוכה המצוה יום ולילה ובלולב היינו דאם נטלו בלילה נמי יצא דאין סברא לחיובי ביום ובלילה דמנ"ל הא כיון דיוצא בפ"א אבל בפרק לולב וערבה איתא להדיא דלא הוי אלא מצוה הנוהגת לשעה ונראה דמשום האי טעמא לא ניחא ליה לר"א למילף גז"ש שבעת ימים מסוכה דימים אפילו לילות עוד אפ"ל דמש"ה לא יליף מסוכה דאליביה הא דסוכה נוהגת ביום ובלילה אין אנו צריכין למילף ממילואים בגז"ש דתשבו אלא ילפינן מתשבו כעין תדורו דחייב לאכול אחת ביום ואחת בלילה וא"כ ליכא למילף לולב מסוכה דסוכה שאני דהוי כעין דירה:

שם בגמרא אלא יליף ז' ימים ז' ימים מלולב וכתבו התוס' ז"ל דשבעת הוא מופנה. וק"ק דמנין הוי ידעינן כמה ימים לשמוח בלולב ונראה דאין זה אלא גילוי מילתא בעלמא דשבעת הימים הוא בלי הפסק אפילו בשבת אלא דקשיא לי הא לולב אינו דוחה את השבת אלא ביום ראשון בלבד אבל כל ז' אינו דוחה אפי' במקדש כדאיתא בר"פ לולב וערבה וא"כ היכא ילפינן מינה לסוכה דדוחה כל ז' וכן קשה במאי דקאמר וניתי הנך ונגמר מיני' וצ"ע:

דף קלב.

משפ"י רש"י ז"ל דלר"א לא ילפינן פק"נ ממילה משום דהלכה הוא ובתוספתא איתא דר"א יליף ממילה ונראה דהכא כיון דיש מקרא מן התורה אפילו למכשירין למידין אפי' מהלכה דאין זה בכלל תורה שבע"פ:

דף קלג.

גמרא אמר רב יהודא הלכה כר"ע עיין בתוס' שהכריחו דצריכותא לא קאי אדר"ע מדלא הביא נמי הא דר"ע במנחות ולעיל כתבנו מזה והנה באמת לא מצינו בפירוש לר"א דפליג גבי מנחות אר"ע ואפשר מודה ליה בהא דלא ריבתה תורה בהן מכשירין באומר לקוץ בהרתו קמכוין עיין בזה במשל"מ בה' טומאת צרעת מש"כ בזה ויש להעיר עוד מהא דפליגי רבא ואביי באפשר ולא קמכוין אליבא דר"ש ואין פנאי כעת:

שם במשנה אם לא שחק כמון מע"ש כו'. הראשונים ז"ל נחלקו אם אי אפשר לו ללעוס בשיניו אז ידחה המילה או ידחה שבת יש מהראשונים דס"ל דמכשירין שלאחר המילה נמי אם אפשר לעשותן מע"ש ולא עשאן ידחה המילה והביא הרשב"א ז"ל ראיה לדבריהם מהא דאמרי ב"ה לא ישחוט בי"ט אלא א"כ הי' לו דקר נעוץ ואם שחט יחפור בדקר ואפ"ה לא שרינן לי' לכתחילה לשחוט וה"נ אסור למול ויש לדון בראיה זו חדא כמש"כ הר"ן ז"ל ע"ש ועוד דהתם הכיסוי הוא דבר האסור אלא בדיעבד התירו

ע"כ אסור לגרום שיבא לידי זאת אבל הכא לחלל שבת משום סכנה מותר הוא ואמאי ידחה מצות מילה משום דיצטרך לחלל שבת אח"כ ועוד התם כל עיקר מילתא מדרבנן הוא והיכא מצינן למילף מזה לדין תורה ולפום ריהטא עלה בדעתי להביא קצת ראיה לדברי הרז"ה והרשב"א ז"ל מהא דאמרינן לקמן הא דתניא ולא ספק בן ז' וס' בן ח' דוחה שבת לא נצרכה אלא לר"א למכשירי מילה אבל מילה עצמה מותר ממ"נ ואמאי לא אמרינן דאיצטריך אפילו לרבנן דאסור למולו משום דלא יוכל לחלל שבת בשביל מכשיריו שלאחר המילה אלא ש"מ דבכה"ג אפילו בוודאי נמי אסור למול אבל זה אינו דדחי' כזו היא מחמת ספק נפשות ואין ענין לערלתו דאסמכוהו רבנן עליו אבל עיקרא דהאי מילתא ראיתי בדברי הרמב"ם ז"ל דילפינן לה מהא דתנן דאין טורפין יין ושמן ואין שוחקין את הכמון וכיון דסכנה היא אמאי לא והתוס' כתבו דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן ולא ניחא להו בזה דהיכא מצינו דצריך לשנויי בסכנת נפשות ועוד אי היתירא דהכא הוא משום סכנה א"כ הא דאמרינן יין ושמן חזו בשבת לחולה תיפוק לי' דאיהו גופא חולה הוא ויש בו סכנה אלא ש"מ דכל שאפשר לעשותן מע"ש אסור לעשותן בשבת וידחה המילה ואלו הדברים כמו ללעוס בשיניו או ליתן יין ושמן על סמך זה מותר למול לכתחילה בשבת ולהכי פריך אפילו על סמך לשרוף יין ושמן נמי לישתרי לכתחילה למול דהא חזי לחולה ואכתי יש להבין מאי מהני דחזי לחולה הא עכ"פ לכתחילה אין להביא לידי שבות דהעמידו דבריהם במקום כרת וצ"ל כיון דחזי אפילו לחולה שאין בו סכנה לא החמירו בו כ"כ ופשט המשנה באמת מורה כשיטה זו אלא דקשה לפ"ז דמתניתין איירי לענין למול לכתחילה א"כ אמאי התירו להביא חלוק מחצר אחרת והרמב"ם ז"ל לא כתב להא דמביא אפילו מחצר אחרת בפסקיו ועיין בר"ן ז"ל ומש"כ שם זהו דעת הרמב"ם ז"ל צ"ל הרמב"ן ז"ל דהרמב"ם ז"ל ס"ל כשיטת הרז"ה והרשב"א ז"ל ועיין במנחות דף ע"ב ובפ' שתי הלחם דמכשירין שא"א לעשותן דוחה שבת לכ"ע אבל התם זמן המכשירין נמי בשבת הוא. ומה שיש לדבר עוד בזה היאך אפשר לומר דהכל תלוי באם אפשר לעשותן מע"ש הא במכשירין שקודם המילה אפילו א"א לעשותן מע"ש כמו הזאה או נולדה לו יבלת בשבת אפ"ה אינו דוחה את השבת וע"כ עיקר הטעם דלא התירה התורה אלא המצוה עצמה בזמנה בשבת אבל לא מכשיריו וא"כ איך מדמינן מכשירין שלאחר המילה לשל לפני המילה דבלאחר המילה מכשירין שא"א לעשותן מע"ש וודאי מותר למול כמו המציצה דלא הוי אלא מכשירי' ולא אמרינן תדחה המילה ולא נצטרך לדחות את השבת בשביל מכשירין ואלו במכשירין שלפני המילה בכה"ג דוחין את המילה וכיון דאין הדבר תלוי באפשר ולא אפשר תו

ליכא למילף מכשירין שלאחר המילה ממכשירין שלפני המילה דכיון דאמרה תורה ביום ואפילו בשבת לא חששה למה שצריך לחלל אח"כ בשביל המכשירין וא"כ ה"ה במכשירין שאפשר לעשותן מע"ש אם שכח לעשותן לא ידחה המילה וקצת ראי' לזה מהא דהשיב ר"ע לר"א מה לי אם דחו מכשירין שלאחר הפסח שכבר דחתה שחיטה ומה תשובה היא זו הלא ע"ז אני דן דלא ידחה שחיטה את השבת כדי שלא יצטרך לחלל אח"כ בשביל מכשירין אלא ש"מ דלא חיישינן לזה ואין סברא לדחות המצוה משום סופה והדברים ארוכים וצריכין עיון גדול בש"ס:

עוד אדבר קצת בהא דבעי רבה למימר בפ' א"ד בטעמא דר"א דאמר הזאה לא דחי' שבת משום דגברא לא חזי ואינו מחויב לתקן עצמו ולטהר מטומאתו ואמר רבה קטן חולה לדברי ר"א אין מחמין לו חמין להברותו כיון דלא חזי לא רמי' חיובא ורבא אמר הכל חולין אצל מילה ואפילו בריא אין מחמין לו חמין ויש לדקדק א"כ אמאי מחללין שבת במכשירין לר"א כיון דלא חזי ואינו מחוייב לתקנו לא יתקנו ולא יחלל שבת אלא ע"כ מחוייב הוא לתקנו להכשירו למילה וא"כ אמאי לא יחום לו חמין כיון דרמי' חיובא עלי' וכ"ת דלא רמי' חיובא עלי' אלא אם אין צריך לשום מלאכה אבל לעשות מלאכה אסור כ"ז שלא נראה למול א"כ מאי פריך ליה אביי מערל שלא מל ענוש כרת ומאי קושיא כיון שיש בידו למול אם לא מל ענוש כרת דרמי' חיובא עלי' לתקן עצמו ואין כאן מקומו להאריך בזה:

דף קלג:

גמרא מאן תנא פירש אינו חוזר אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא והקשה הרשב"א ז"ל הא רבנן נמי לא שרו אלא בדחזי דהוי איסורא דרבנן ע"ש ול"נ דהכא בציצין שאין מעכבין נמי לא הוי אלא איסורא דרבנן דלא חשיב תיקון כמו מילה עצמה אם לא כיון דבעינן זה אלי ואנוהו חשיב כמתקן:

דף קלד:

גמרא יש להבין דבמתניתין לא נאמר בד' ראב"ע אע"פ שאין ראי' לדבר כו' ולאוקימתא כרב יהודא ורבה ב"א ז"ל קצת דבמתניתין לא התיר ראב"ע ג"כ אלא לזלף ביד כמו שפי' מהרש"א ז"ל ע"כ שפיר הוי ראיה גמורה דנהי דיש לחלק בין קטן לגדול עכ"פ איכא למילף מינה דקטן נמי הוי חולה קצת להתיר לזלף אבל בברייתא דהתיר ראב"ע אפילו רחיצה גמורה והיינו מפני שסכנה היא לו ולזה אין מן המקרא אלא זכר לדבר משום דיש לחלק בין קטן לגדול וקטן לא הוי מסוכן ומש"כ המהרש"א ז"ל לפרש הכי משום דלפירש"י ז"ל אמאי איחלש משום דאורי כשמעתא הא בלא"ה הלכה כראב"ע י"ל דהא

דאיפסיק הלכתא כראב"ע היינו לפי מאי דתני בברייתא דאחר המילה התירו חכמים אפילו רחיצה כדרכה מחמת סכנה להכי פסקינן כראב"ע אפילו ביום הג' דג"כ מסוכן הוא אבל למאי דמפרשי רב יהודא ורבה דת"ק לא התיר רחיצה גמורה אפילו ביום ראשון והיינו משום דס"ל דלאו סכנתא הוא לדידהו אין הלכה כראב"ע ועיין בראש ור"ן ז"ל בזה:

דף קלה.

גמרא ערלתו ולא אנדרוגינוס כו' יש לדקדק למאי דאמרינן לעיל דמילה מקלקל הוא אם לא דהוי תקוני גברא א"כ אנדרוגינוס ימול וממ"נ אי בר חיובא הוא ימול כדיני' ואי לאו בר חיובא הוא הוי בכלל מקלקל ופטור ולזה י"ל דעיקר קרא אתי לנולד כשהוא מהול לגלוי' דלאו ערל הוא וכמש"כ מהרש"א ז"ל דהא דמצריך להטיף דם ברית הוא מדרבנן אבל באמת לא ידענא מנ"ל ז"ל הא דלב"ש הוא מדרבנן בעלמא ומ"ש מכל ספוקי כיון דספק ערלה כבושה היא אבל מהא דיליף ר' יהודא מכל זכר לרבות אנדרוגינוס ל"ל קרא הא איהו ס"ל מקלקל בחבורה פטור וא"כ בלא"ה מותר מן התורה וי"ל אי נימא בכל ספיקות דמחוייב הוא בחול למול מה"ת א"כ עכ"פ תיקון הוא ובכלל מלאכת מחשבת או יאמר דאצטריך דמותר למולו ולחלל שבת במכשיריו כמו מציצה ושאר מכשירין וצ"ע יותר בזה:

שם גמרא אמר רב אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לח' כו' ופירש"י ז"ל דאתי למעוטי יוצא דופן ונכרית שנתגיירה ובנה עמה משמע מפירושו דבנכרית שנתגיירה נמי איצטריך להא דרב אסי ולדידי' קשיא הא מסקינן לקמן בלקח שפחה ועוברה עמה כ"ע מודים דנימול לא' ונכרית שנתגיירה לא עדיפא מעבד מקנת כסף:

דף קלה:

גמרא יליד בית נימול לא' לת"ק כגון שלקח שפחה לעוברה פרש"י ז"ל אפילו מישראל והכריחו לזה דאי מעכו"ם א"כ מאי פריך אלא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף מאי א"ל ואי מעכו"ם לא עדיפא מלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה דשפחה לעוברה וודאי אין השפחה צריך טבילה ולאו דומיא דלכם היא ע"כ פי' אפי' לקח מישראל אלא דצריך להבין כיון דשפחת ישראל היא א"כ מחויב במילה כדין באיזו רשות שיהיה. ובדברי הרמב"ם ז"ל ראיתי שעיקר מילת ח' בעבדים תלוי' אם הוא יליד בית היינו שנולד משפחת ישראל אשר נמכרה לו כדין עבדות לקבל עלי' כל מצות עבד וכיון שנולד ברשות ישראל הרי הוא ככל הזכרים למול בח' אבל אם קנאו לוולד משנולד מחוייב למולו בשעת קנין ולקח שפחה מעוברת גם כי קנין הוולד הוא בפ"ע ולא מחמת אמו

אפ"ה חשוב הוא כיליד בית כיון שקנה אמו קודם לידתו ואין חילוק בזה אם טבלה קודם או לא עכ"פ יליד בית הוא כיון דאמו נקנית לישראל ע"ד שתטבול לשם שפחות לא איכפת לן בטבילתה אם יהיה קודם הלידה או אח"כ איך שיהי' הוא יליד ביתו והאדון מחוייב למולו. ובזה מיושב קושיית התוס' דלמא טעמא דרב חמא הוא משום דבלא טבילה לאו גיורת היא ולפי הנ"ל ניחא דהא דמחוייב למול הוולד לאו מחמת אמו הוא אלא משום דהוא יליד בית שנולד ברשותו וא"כ אפילו לא טבלה אמו עדיין כיון דסופה לטבול הרי הוא יליד בית אבל לקח שפחה לעוברה לאו יליד בית הוא כיון דאין לו חלק בשפחה הרי היא מקנת כסף ונימול לא' וכן לקח שפחה ע"מ שלא להטבילה נמי אין אמו בכלל שפחה אלא גוי' היא ואין וולדה בכלל יליד בית. אלא דיש לדקדק בדברי הרמב"ם ז"ל לפי מה שנראה מדבריו דלקח שפחה לעוברה היינו שלקחה מעכו"ם והדק"ל אפילו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי נמי נימול לא' וצ"ל דהיינו הך דאמר רב משרשיא כגון שלקח שפחה ע"מ שלא להטבילה כיון דלמ"ד ק"פ כקנין הגוף ע"כ איצטריך לטעמא דלאו שפחה היא משום דלאו בת טבילה א"כ אפילו אם לקחה ע"מ שלא להטבילה ג"כ אינו נימול לשמונה דלאו יליד בית הוא ואצ"ל דלקחה לעוברי' לבד וכתב עוד הרמב"ם ז"ל דאם טבלה שפחה זו אחר שילדה נימול לח' ולא ידענא מאין הוציא דברים אלו ועיין בכ"מ ז"ל ובט"ז בי"ד סי' רמ"ז כתב כיון שטבלה נתבטל התנאי ואין זה מוכרח ונפלאו בעיני דברי שלטי הגבורים שכתב דנכרית שנתגיירה וטבלה לאחר שילדה נימול לח' מספק ולענ"ד אין בזה ספק ונימול לאחד וכמש"כ:

והנה עוד יש להבין בזה דאכתי מנ"ל דטעמא דרב חמא הוא' משום טומאת לידה דילמא משום דקודם טבילה אין לרבה עלי' קנין הגוף כדאיתא ביבמות ובש"ע י"ד סי' רמ"ז וא"כ לא הוי יליד בית וכבר דברנו קצת בזו הלכה בחי' יבמות בפ' החולץ. ולענין הלכה אי כרב חמא אי כת"ק הדבר פשוט דמספקא ליה להרמב"ם ז"ל ע"כ פסק דנימול לח' ואין מחללין את השבת. ולא זכיתי להבין דברי הכ"מ ז"ל בזה שר"ל דהרמב"ם ז"ל פסק כת"ק ומי הכריחו לזה הא ביוצא דופן כ' ג"כ דנימול לח' ואין מחללין את השבת ומש"כ ז"ל לבאר בדברי הרמב"ם ז"ל דלאו הא בהא תליא ג"כ תמוה אמאי לא ידחה שבת אם נימול לח' וראיתי להש"ך ז"ל בסי' רס"ז שהביא בשם ר' ירוחם דמילת עבדים אינו דוחה את השבת דלא נאמרו אלא בישראל ואני תמה א"כ איכא נ"מ בין ר' יונתן לר' יאשי' במילת עבדים אי דוחה את הצרעת דלר' יאשי' דדרש מבשר אע"פ שיש שם בהרת יקוץ א"כ ה"ה מילת עבדים דדוחין את הצרעת ולר' יונתן דיליף מק"ו בשבת א"כ אין מילת עבדים דוחה את הצרעת כיון דלא דחי' שבת וכן למאן דבעי למילף דדחוי שבת מק"ו מצרעת

האי ק"ו שייך נמי בעבדים ולא מסתבר לחלק נמי בצרעת בין מילת בנים למילת עבדים אבל באמת לשון ר' ירוחם צ"ע דז"ל יליד בית ומק"כ שלא טבלה אמו ואין אמו טמאה לידה אם נימול לח' ואם מחללין עליו את השבת נחלקו בו הפוסקים משמע דהמחלוקת הוא היכא דאין אמו טמאה לידה דווקא אח"כ כתב הילכך אזלינן לחומרא ונימול לח' ואין מחללין עליו את השבת ואפילו טבלה אמו ואח"כ ילדה דלא אמרו כל שנימול בח' נימול בשבת אלא בישראל מזה משמע דפשיטא ליה האי מילתא והיה נראה קצת להגיה ואפילו טבלה אמו אחר שילדה וצריך אני לרב בזה ולשון הד"מ בסי' הנ"ל ג"כ אינו מובן ע"ש:

שם גמרא יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות כו' נראה הא דנקט להו בהדדי הוא משום דתרווייהו מהאי קרא נפקא אשה כי תזריע וילדה זכר יוצא דופן ילפינן מכי תזריע במקום שמזרעת אז וביום הח' ימול ומי שיש לו שתי ערלות דכתיב וילדה זכר ולא זכרים וכה"ג דריש רב שיזבי בפרק יש נוחלין לענין טומטום שנקרע ונמצא זכר ולפ"ז י"ל דאפילו לר"ש דאמר יוצא דופן אמו טמאה לידה היינו משום דרבי קרא ואם נקבה אבל לענין מילה שפיר דרשינן קרא דכי תזריע ורב אסי אתי לאוסופי דגם בזכר שאין לאמו טומאת לידה ג"כ לא נאמר בו וביום השמיני תדע דהא רב שרביא דאמר אין אמו טמאה לידה בטומטום שנקרע אתותב ממתני' דהמפלת ומסיק בתיובתא ועל הא דרב שיזבי מסיק בקושיא ועיין ברשב"ם ז"ל שם אבל מד' הרמב"ם ז"ל נראה דיש לחלק דאף דאמו טמאה לידה מ"מ ממילה בח' ממעטינן דלא מצינו בדברי הרמב"ם ז"ל לענין טומאת לידה מי שיש לו שתי ערלות משמע דוודאי מטמא בלידה ואפ"ה לענין מילה מספקא לי' ועיין במאור וברמב"ן ז"ל בפירקין מש"כ בהא דרב שיזבי אלא דלפ"ז הוי ליה להרמב"ם ז"ל להביא בפסקיו הא דרב שיזבי כיון דלא איתותב ולפי הנ"ל אפ"ל דרב הונא וחייא בר רב תרווייהו ס"ל כת"ק דרב חמא דאפילו אין אמו טמאה לידה נימול לח' ויוצא דופן שאני דילפינן מכי תזריע והדבר עמוק וצ"ע יותר. וצריך ליישב הא דאמרינן בפ' הערל על הא דתניא ושאר כל הנימולים לאתויי מי שיש לו שתי ערלות משמע מסתמא דהש"ס דאינו נימול לח' דאל"כ מאי צריך לאתויי כיון דהוי מילה בזמנה ואמאי לא פסקו הפוסקים כן ודוק היטב בכל הנ"ל:

דף קלז.

גמרא מ"ש מילה משום דכתיב המול לכם כל זכר י"ל בזה דר"י ורבנן לטעמייהו אזלי דפליגי בבכורות לענין שותפות עכו"ם דרבנן אמרי בכור מקצת בכור וכל בכור לרבות כולי' בכור וה"נ כל זכר משמע זכר דוקא ולא אנדרוגינוס ור"י דרש התם בכור

משמע כוליה בכור כתב רחמנא כל בכור אפילו מקצת בכור וה"נ מרבי כל זכר אפילו אנדרוגינוס ויש להעיר בזה על כל דברי התוס' בד"ה דתניא הזכר כו' ואין כאן מקומו להאריך בזה:

שם גמרא אמר ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לדחות מכאן הוכיח הרא"ש ז"ל דאם מל בז' יצא ואין צריך להטיף דם ברית בח' דאלת"ה אכתי נדחה שבת אצלו להטיף דם ברית והש"ך ז"ל בה' מילה חלק על הרא"ש ז"ל מהא דמנחות דמוכיח הש"ס דנקצר שלא כמצותו פסול מדדחי שבת וה"נ כן ומאי דאמרינן הכא לא ניתנה שבת לדחות היינו משום דהטפת דם ברית לא דחי' שבת. ולענ"ד נראין דברי הרא"ש ז"ל דמ"ש הש"ך דהטפת דם ברית לא דחי' שבת לא ידענא טעמא מאי אם הוא חשיב כאלו לא קיים המצוה וצריך הטפה פשיטא דדחיא שבת כי היכא דדחיא שבת בנולד כשהוא מהול למ"ד וודאי ערלה כבושה היא ומה שהוכיח מהא דמנחות י"ל דע"כ לא אמרינן הכא אלא במכשירי מצוה אבל במצוה עצמה אפילו אפשר לעשותה בדיעבד בע"ש אפ"ה דחי שבת ע"כ צאל"כ דהא אכתי אפשר למולו אחר השבת היינו בט' אלא ודאי דלא אמרי' כן במצוה עצמה והעיקר נראה דאין זה ענין כלל להא דמנחות דאפילו נימא דאין צריך להטיף דם ברית בח' אין זה משום דבדיעבד יצא דודאי המצוה לא קיים ואפ"ה אין צריך להטיף דם ברית כיון דכבר מלו ואין לו ערלה א"א עוד לתקן ולא גרע מנולד מהול לב"ה דלא חיישי לערלה כבושה דאין צריך להטיף ד"ב כיון דאין לו ערלה וה"נ כן והדברים ברורים שוב ראיתי בשאג"א ז"ל שכתב כן והאריך בזה הרבה ויש לי כמה הערות כדבריו ז"ל ולא רציתי להאריך. ובאמת יש להבין מנ"ל הא דלא קיים המצוה כלל קודם שמיני וי"ל כיון דלאו בר חיובא הוא כלל קודם שמיני א"כ אין כאן שום מצוה תדע דהא מסקינן דערלות שלא בזמנה לאו ערלות הוא אלמא דאין חיוב המילה מוטל עליו כלל קודם ח' ומש"ה קרי ליה הש"ס היכא דמל של אחר השבת בשבת לא עשה מצוה כיון דעדיין לא רמי' זמן חיובא עליו כלל ולדברי הש"ך ז"ל משמע דהא דקרי ליה לא עשה מצוה היינו משום דלא יצא וצריך להטיף דם ברית. ויש לדקדק לפ"ז אמאי מחייב ר"א בשכח ומל של אחר השבת בשבת משום דלא עשה מצוה הא לכ"א אין לנו הוכחה דצריך להטיף דם ברית מדכתב רחמנא ביום ואפילו בשבת דהא אליביה דר"א אפילו מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת אלא ש"מ דלא שייכא מילה כלל קודם ח' כיון דלא מטי זמן חיובא ועי' בחידושינו ביבמות שהערנו בזה בדברי הירושלמי לענין ליל שמיני אי חשיבא ערלות שלא בזמנה ע"ש אלא דלפ"ז דלאו בר חיובא הוא קודם שמיני קשה מה שהקשה השאג"א ז"ל אמאי חייב חטאת

בשכח ומל של אחר השבת בשבת הא מקלקל הוא ולר"י פטור וצ"ל כיון דראוי למול לאחר זמן לא חשיב מקלקל וכענין זה כתב השאג"א ז"ל ודו"ק. ראיתי לבאר קצת דין ב' מוהלים בשבת וד"ז הוא מחלוקת הפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל. ומקור דבר זה הוא במנחות פרק ר' ישמעאל דנחלקו שם ר"ח סגן הכהנים וחכמים ר"ח אומר דבחול נקצר בג' בני אדם ובשבת נקצר ביחיד וחכ"א דבין בחול בין בשבת נקצר בשלשה ופליגי התם נמי ר' ישמעאל וחכמים בשיעור קצירה ר"י אמר דבחול קוצרין ה' סאין דעשרון מובחר אתי מה' סאין ובשבת אין קוצרין אלא ג' סאין ומרבה בהרקדה וטוב יותר להרבות במלאכה אחת היינו בהרקדה מלהרבות לקצור עוד ב' סאין שיש בהן מלאכות הרבה לקצור ולזרות. ואמר רבה ר"י ור"ח אמרו ד"א כי היכי דר"ח אמר כיון דאפשר ביחיד לא טרחינן ה"נ לר"י היכא דאפשר להוציא עשרון מג' סאין לא טרחינן לקצור ה' סאים ודחי הש"ס ע"כ לא קאמר ר"י אלא היכא דליכא פירסומי מילתא אבל הכא דאיכא פירסומי מילתא מודה ליה לרבנן וע"כ לא קאמר ר"ח אלא היכא דאיתעביד צורך גבוה אבל היכא דלא איתעביד צורך גבוה לא אמר משום דעשרון מובחר אתי יותר מה' סאין וסברת רבה היא דתרווייהו בשיטה אחת דלא שרינן להרבות במלאכת שבת שלא לצורך ואפשר בלא"ה ובחול לא עבדינן אותה אלא למצוה מן המובחר עכ"פ שמעינן מזה דאין לעשות מלאכה שהותרה בשבת ברבים אלא לאיזה צורך אבל בלי שום צורך טוב לעשותה ביחיד וא"כ ה"ה למילה טוב למול בשבת ע"י יחיד אלא דהרמ"א ז"ל בתשובה הקיל בזה מדברי התוס' במנחות אהא דאיבעי' לן התם אמדוהו לשני גרוגרות והיו שנים שנים בשני עוקצין וג' בעוקץ אחד אי מייתינן לשנים שבב' עוקצין או לג' שבעוקץ אף דהוא יותר מכד"צ ופשיט הש"ס דג' מעוקץ אחד מייתינן דהא ממעט בקצירה וע"כ לא קאמר במתניתין למעט בשיעור היינו היכא דממעטא נמי קצירה אבל הכא טוב יותר להרבות בשיעור ולמעט בקצירה וכתבו התוס' הא דמשמע מכאן דאסור להרבות אף בלי שום טורח. ובביצה אמרו ממלא אשה קדירה אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת אלמא מותר להרבות בשיעור ותירצו די"ט קיל והקשו עוד מהא דניחום ליה אגב אמי' ותירצו דאפילו אי התירו על ישראל היינו משום דלצורך מילה היא ומילה גופה דחיא שבת ע"כ לא קאמרו בה רבנן להחמיר. שמעינן מדברי התוס' דלענין מילה מותר להרבות בשיעור וא"כ ה"ה להרבות בגברי דהא מדמי הש"ס הא דר"י דמשום ריבוי שיעורא הוא להא דר"ח דמשום ריבוי גברי וכיון דבמילה מותר לרבות בשיעור ה"ה דמותר לרבות בגברי וכבר כתב השאג"א ז"ל ע"ז דאין ראיה מדברי התוס' דהם לא כתבו אלא דלצורך מילה התירו שבות זה להרבות בשיעור אבל שלא לצורך ודאי מילה ועומר שוין הם. ובאמת

על דברי התוס' ז"ל יש לדקדק דהא העמידו חכמים דבריהם במקום ואפילו מפני שבות נדחית המילה ואין כאן מקומו בזה אלא דהשאג"א ז"ל כתב בזה להקל מהא דכתב הר"ן ז"ל בביצה בטעמא דהאי מילתא דממלא אשה משום דאוכל נפש בי"ט הותרה ע"כ אין בתוס' גם כן איסור אבל לענין חולה דדיחוי הוא תוספת איסור ומילה בי"ט ג"כ התירא הוא וא"כ בי"ט מותר לרבות בגברי כמו לרבות בשיעור ואין בין י"ט לשבת כו' וע"כ רבנן דשרו לרבות בגברי לאו משום פירסומי מילתא הוא ומותר אף בשבת ומתני' דאין בין אתיא כרבנן. ונוראות נפלאתי על דבריו ז"ל מש"כ בדעת הר"ן ז"ל דלענין מילה ועומר מודה הר"ן ז"ל דריבוי שיעורא אין איסורו אלא מדרבנן ולא ידעתי מ"ש בפיקוח נפש בשבת לעומר ומילה או כל אלו הותר הם בשבת או כולם שווין דחויה היא והאמת דהכל דחוי' היא מדאסרינן מכשירין שאפשר לעשותן מע"ש ודוקא א"נ בי"ט התירא היא ולא נאסר מעולם וא"כ בין בי"ט בין בשבת לדעת הר"ן ז"ל אסור להרבות בשיעור מה"ת לשיטתו ולרבות במלאכה ובגברי כגוונא דר"י ור"ח אסור מדרבנן וצ"ע בהא דאמרו ז"ל ביומא דשבת הותרה אצל עבודה וכבר הערנו בזה במק"א אבל בעיקר דברי הר"ן ז"ל שכתב דלרבות בשיעור יש איסור מה"ת צריך אני לדבר בזה קצת ועיקר ראיתו הוא מהא דאיבעי' לן מאי מייתינן אי ג' בעוקץ אחד או שנים מב' עוקצין ואי בג' מעוקץ אחד ליכא איסורא כלל מאי קמיבעי' ליה פשיטא דג' מייתינן ואלו אמדוהו לגרוגרות א' ומייתי ב' מב' עוקצין חייב חטאת ואי מייתי ג' מעוקץ אחד מותר וא"כ פשיטא דמייתי ג' מעוקץ אחד אלא ש"מ דאיכא איסורא דאורייי' בתוספות וצריך להבין דע"כ היכא דאין לפניו אלא ג' בעוקץ אחד ודאי מותר לקוצרו אפילו אמדוהו לגרוגרות אחת ואין מקום לומר דאיכא איסורא דאורייתא אלא היכא שיש לפניו א' בעוקץ אחד ג"כ אז אסור להרבות בחנם וא"כ אכתי תיקשי מאי קמיבעי' ליה הא ג' בעוקץ אחד הותר אפילו לגרוגרות א' היכא דא"א בע"א ובב' עוקצין חייב חטאת אלא ע"כ כיון דאמדוהו לב' גרוגרות מה"ת הותרה לו אפי' מב' עוקצין ואפילו יש לפניו ב' בעוקץ אחד אלא דלכתחלה הוא דאמרינן ליה להביא ב' מעוקץ אחד וא"כ הכא דיש ג' בעוקץ אחד ואיכא בזה נמי איסורא דרבנן להרבות בשיעור קמיבעיא ליה להש"ס איזה מהן יעשה ולא ידענא היכן מצינו באיסור שבת איסור מה"ת ולית ביה חיוב חטאת ואיזה איסור יש בזה כיון דלא הוסיף במלאכתו כלום בשלמא בב' בשני עוקצין ובב' בעוקץ אחד י"ל בזה איסורא דכל מקום שאתה יכול כו' ואסור להרבות במלאכות בחנם אבל הכא דאינו מרבה במלאכה כלל איזה איסור יש בזה והא לא דמיא אלא לשוחט לחולה דמותר לבריא אף דיש לחלק וכן אמרו הפורס מצודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק פטור ומשמע ככל פטורי דשבת דפטור אבל

אסור מדרבנן ודברים אלו עמוקים ורחבים המה מני ים וצריך לדקדק בהן הרבה אבל להרבות בבישול נראין לי דברי הר"ן ז"ל וחוששני אפילו מחטאת כיון דמרבה בידים ואי צריך אומד כמה צריך לבשל לחולה כגון דלא צריך ליה אלא חתיכה אחת והוא מוסיף בידים עוד כמה חתיכות אמאי לא יתחייב עליהם משום בישול אם הוא מרבה בכוונה לצרכו ולא מיבעי' להוסיף אחר שהוא עומד אצל האש פשיטא דחייב חטאת וביי"ט התירו גם את זה משום דהתבשיל משובח כדאיתא בש"ע אלא אפילו ליתן הכל ביחד ולהעמידו אצל האש ג"כ מסתבר לאסור כיון דברצונו הוא מרבה ואין ההיתר מכריחו לזה א"כ הוא עושה מלאכה שלא לצורך כלל. והנה רבה ורבא דפליגי בנתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק איכא התם תרי לישני לחד לישנא לא פטר רבא אלא היכא דדעתיה אתינוק ג"כ. ולפי זה משמע דרבה מחייב אפילו דעתיה נמי אתינוק כיון דמכוין נמי אדגים אזלינן בתר מחשבתו וא"כ כש"כ הכא כשהוא מרבה בשבילו שהוא מוסיף במלאכה דודאי חייב אלא דלפ"ז תיקשי לנוסחא דילן במנחות בהאי פלוגתא דרבא מחייב א"כ היכי אמר רבא בההוא ינוקא ליחם ליה אגב אמיה אפילו ע"י נכרי כיון דבישראל איכא איסורא דאוריי' אבל הראב"ד ז"ל העתיק דרבא פוטר ע"ש. והנה הר"ן ז"ל בפרק האורג הביא דברי הרשב"א ז"ל בצבי שנכנס לבית דיכול לנעול את ביתו אף דהצבי ניצוד ג"כ והביא ראיה לזה מדברי הירושלמי והר"ן ז"ל השיג עליו מטעם פסיק רישי' ועי' בש"ג שכ' ישוב לד' הרשב"א ז"ל דפסיק ראשי' אינו אסור אלא כשאינו עושה מלאכתו היתר וסברא זו צ"ע בכמה מקומות בש"ס עכ"פ בזה מסכים גם הר"ן ז"ל לדברי הרשב"א דבמקום מצוה כמו פיקוח נפש מותר לכוין להעלות דגים עם התינוק כמבואר בדברי הראשונים שם וכתב הר"ן ז"ל ע"ז וכיוצא בזה אמרו בש"ס דילן ביומא ואני תמה הא מבואר במנחות דאפילו רבא לא קאמר בנתכוין להעלות דגים אלא דפטור אבל מודה דאסור וביומא לא אמרי דמותר אלא בלא כוונה ועוד קשיא לי בדברי הר"ן ז"ל דידיה אדידיה כיון דהוא ז"ל דעתו דלהרבות לצרכו איכא איסורא דאורייתא א"כ אמאי התירו לו לכוין למלאכת הרשות ולעבור על איסור תורה אם לא שנאמר כיון דבלא כוונה ג"כ הוא פסיק ראשי' ע"כ גם אם מכוין מותר ומחשבתו לא מעלה ולא מוריד וע"כ לא ס"ל לר"ן ז"ל דאיכא איסור תורה אלא היכא דאפשר בלא"ה עכ"פ מהא דמנחות מוכח דאסור לכוין לדבר הרשות אלא די"ל דלאיכא דאמרי התם דרבה ורבא פליגי בלא שמע שנפל התינוק י"ל דבשמע לכ"ע מותר אבל באמת לא נראה כן אלא דלאיכא דאמרי פליגי נמי בלא שמע אבל בשמע ג"כ פליגי והכי נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' שבת ומהא דאמר רבא ליחום לי' אגב אמיה נראה ראיה ברורה דגרסינן

במנחות רבא אמר פטור וסיוע לפסק הרמב"ם ז"ל כי אין נראה לחלק בין לבשל לצורך מצוה ולצורכו לפורס מצודה להעלות דגים ותינוק אחר כל הנ"ל נחזור לר"ד דאין שום מקום לומר דלצורך מצוה ולצורך הרשות יותר לכתחלה, וא"כ אין ראיה ג"כ להתיר לריבוי גברי וע"כ לא קשרו רבנן אלא בעומר דליכא פירסומי מילתא אבל בעלמא לא הא פשיטא לו דליכא דריבוי גברי איסורא דאוריית' אלא אפילו איסורא דרבנן מספקא לי אם יש בזה. ולענ"ד נראה דליכא בזה אלא טירחא יתירה וכן בהאי דינא דר"י ג"כ ליכא איסורא אלא לכתחלה מורינן ליה למעט בקצירה אף דמן הדין מותר לקצר ה' סאין דהכא שביחא מילתא מפני כיון דאין צורך גדול בזה מוטב יותר למעט בקצירה עכ"פ לכתחלה ודאי נראה דטוב יותר למול ביחיד כמו בעומר. והי' נראה לחלק דדוקא גבי עומר טוב לעשות ביחיד מבג' כיון דעיקר מעלת הג' הוא שיהי' כל הג' קוצרים בב"א בג' מגלות ובג' קופות כדאיתא בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל וא"כ מיחזי הדבר לחילול יותר שג' קוצרים ביחד אבל גבי מילה שעושים בזה אחר זה לא מיתחזי החילול יותר בג' מביחיד כיון דכ"א עושה פעולה אחרת אבל אין זה מוכרח. והנה הפוסקים דקדקו מל' רש"י ז"ל גבי אנא עבדי פלגא דמצוה איכא איסורא לראשון שלא גמר המצוה והשאג"א ז"ל החמיר בזה עוד לאסור גם השני ע"פ מש"א ז"ל אם לא פירש חוזר גם על ציצין שאין מעכבים דכוליה חד חילול הוא ואם פירש אינו חוזר אלמא דכל שהוא עושה בב"א לחד חילול יחשב וכשפירש בנתיים הוי ב' חילולין וא"כ אסור למול בב' דלא התירה התורה אלא חילול אחד ולא ב' חילולין ודעתו ז"ל שם דאפילו איסור דאורייתא יש בזה ומדקדק התם מהא דהתירו בעומר ע"פ ג' ותי' דביחיד נמי א"א לעשות מלאכתו בב"א ע"ש בדבריו ז"ל ואני לא מצאתי הכרח לזה אטו בכל מלאכת מצוה שהותרה בשבת מחויב הוא לעשותן בבת אחת ואם אמדוהו לב' גרוגרות מחויב הוא לקוצרן ממקום אחד ולא מב' מקומות גם זה לא מצינו וע"כ לא אמרו ז"ל אלא היכא דמפיש בקצירה אלא ודאי כל שהוא מעכב את המצוה יכול לעשות אפילו בזאח"ז ובב"א לא מהני אלא לענין דבר שאין מעכב כמו להפשיט את כולו וכן ציצין שאין מעכבין ועכ"פ קצת צורך בהן מה"ת אז בשעה שהוא עוסק הכל הותר שגם זה בכלל המצוה אבל כשפירש וכבר נגמרה המצוה בשביל זה לחוד אין לחלל את השבת וכן נראה מהא דמפסיק בהפשט הפסח ואי איסורא דאורייתא איכא בזה יפשיט את כולו בב"א ואח"כ יוציא האימורים אלא ש"מ דכל שניתן רשות לדחות את השבת בשבילה לא איכפת לן אם הוא מפסיק בינתיים ורבנן ס"ל דמותר לדחות את השבת כדי שלא יהא קדשי שמים מוטלין כנבילה אלא דלפ"ז מק' הש"ס לעיל דפירש אינו חוזר אתיא כר"י בב"ש ריב"ב אפילו כרבנן

נמי מצי אתיא ודוקא התם הוא דשרו וי"ל דה"נ הוי מצי הש"ס למימר וכן דחי הש"ס במנחות על מה שאמרו ר"י ור"י בנו של ריב"ב אמרו ד"א ע"ש וע"כ צריך לומר כן לדברי הרמב"ם ז"ל דפסק כרבנן דמפשיט את כולו כמו שכ' הכ"מ בפ"א מה' ק"פ ואפ"ה כ' דציצין שאין מעכבין פירש אינו חוזר אלא דמלשון הרמב"ם ז"ל נראה דהי' מפשיט את כולו בלי שום הפסק ואח"כ מוציא האימורין וא"כ צריך להבין מאי דאמרינן מ"ת פי' אינו חוזר ר"י היא הא לא פי' התם כלל אבל אין זו קושיא דהכא גבי מילה שאני דכל שלא פירש מילתא דפשיטא היא דמותר לחזור אפילו על ציצין שאין מעכבין דהכל בכלל המצוה היא לגומרה כתיקונה ואין זה נחשב לחילול כלל אבל בשאר מילי אין חילוק בין פירש אי לא ואפילו לא פירש הרי הוא מחלל שבת שלא לצורך גמור ושפיר קאמר הש"ס מאן תנא דאסור לחלל שבת בשביל דבר שאינו מעכב ר"י היא ולמסקנא מסיק הש"ס דרבנן דר' יוסי הוא אבל לר' יוסי אפילו פירש אינו חשיב חילול כיון דצריך לעשות המצוה כתקונה שוב ראיתי בדברי הרמב"ם ז"ל דאפי' בחול א"צ לחזור ע"צ שאין מעכבין וא"כ בלא"ה א"ש הא דפסק כחכמים לענין הפשט ואדרבה מחמת זה פסק כן דאפילו בחול א"צ לחזור דאל"ה אפילו בשבת הי' מותר לחזור כיון דקיימא לן כחכמים דר"י ועי' בשאג"א סי' נ' מה שכתב בזה וגם נ"א האריך בדברי הרמב"ם ז"ל שהבאתי ולפי מש"כ אין צורך לכל האריכות ופשיטא לי מילתא לדברי הרמב"ם ז"ל דבשאר מילי אין חילוק בין פירש או לא הכל חילול הוא. ותבנא לדידן מעתה אין ראיה דבדברים המעכבין אם פירש יחשב לשני חילולין ואין הכרח לחומר של שאג"א ז"ל ואפילו לדעתו ז"ל נראה דלמצוץ ודאי מותר אפילו אחר דהוא מחמת פיקוח נפש ומוטל ע"כ מי שירצה אבל עיקר כח החומר הוא מהא דמנחות וא"כ אפילו במציצה נראה להחמיר וכבר נהגו העם להקל. ועל דברי הרשב"א ז"ל בהא דמתיר לנעול ביתו יש לסמוך זה בפלוגתא דלא אפשר וקמכוין. וכן יש להעיר בפלוגתא דרבה ורבא במתכוין להעלות דגים ותינוק והביאור בזה רחב מני ים:

הדרן עלך ר"א דמילה

פרק תולין

דף קלז:

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק תולין במתניתין פליגי ר"א וחכמים בשימור יין בשבת ר"א מתיר לכתחלה דס"ל דלית ביה משום בורר או מרקד ורבנן מחייבי חטאת משום בורר או מרקד אבל בי"ט מודו רבנן דמותר. והקשו התוס' מהא דאמרינן בפ' ר"א אין מסננין

החרדל ותירצו דהתם אינו מתקלקל אם עשאוהו מאתמול ע"כ אסור אפילו בחרדל דליכא אלא איסורא דרבנן דמיחזי כבורר אבל הכא מתקלקל להכי מותר אפילו מלאכה גמורה. ויש להבין מ"ש דלענין בורר קטניות התירו בי"ט כל שאין בו אלא איסור שבות בשבת כמו קנון ותמחוי וגבי חרדל דליכא בזה בשבת אלא משום שבות אסרו בי"ט אף דבררית קטניות אפשר מע"ט וצ"ל דגבי בורר הא גופא הוי שינוי כיון דאין דרכו לברור בקנון ותמחוי אלא בנפה וכברה אבל בחרדל כיון דדרכו הכי הוא אפילו בי"ט אסור אף אם אין בו אלא איסור דרבנן אלא דהרב המגיד ז"ל כתב בפ"ג מה' י"ט דאפי' בורר שיש בו חיוב חטאת נמי התירו בי"ט דפסולת מתוך אוכל אפי' ביד יש בו חיוב חטאת ולא אסרו נפה וכברה אלא משום דמיחזי כבורר לימים רבים א"כ אמאי אסרו חרדל והה"מ ז"ל הביא דברי הרשב"א ז"ל דלא התירו בי"ט אלא דבר שהוא משום שבות בשבת. ונראה דהוא ס"ל כשיטת רש"י ז"ל לעיל בפ' כלל גדול דליכא חיוב חטאת אלא בנפה וכברה אבל ביד או בקנון ותמחוי ליכא חיוב חטאת אפילו לבו ביום או אפילו פסולת מתוך אוכל. ולזה כתב דלא התירו אלא דבר שהוא משום שבות וא"ש הא דחרדל וכן נראה מהא דהביא הר"ן ז"ל שם בשם הרשב"א ז"ל היתר לפרר פירורים לאכול לאלתר מהא דמתיר אביי בורר לאלתר ואי בנפה וכברה אסור אפילו לאלתר וביד הוא דפטור משום דאין דרך ברירה בכך א"כ מאי ראיה לפרר פירורין התם דרכו לפרר ביד אלא ש"מ דאפילו בנפה וכברה מותר לאכול לאלתר ושפיר איכא למילף למיפטר וביד מותר בכל גווני וכן בקנון ותמחוי וכן פסולת מתוך אוכל אין בו חיוב חטאת אלא בנפה וכברה ובהא מודה הרשב"א ז"ל היכא דא"א לעשות מאתמול מותר בי"ט אפילו דבר שחייב חטאת בשבת כמו משמר. והנה לקמן תנינן במתני' מסננין את היין בסודרין וכ' הרשב"א והר"ן ז"ל דהיינו בעכור קצת דאין בו חיוב חטאת אפילו במשמרת ע"כ מותר ע"י שינוי אפי' בשבת ויין צלול מותר אפילו במשמרת. ולפ"ז יש לדקדק מאי פריך הש"ס הכא מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א מתיר אפילו לכתחלה דילמא ר"א ורבנן פליגי בהאי גוונא דהתירו חכמים ע"י שינוי ובזה מתיר ר"א אף לכתחלה וי"ל דלא ניחא ליה להש"ס לפ' כן דמשמע דר"א מתיר בשבת כי היכא דרבנן מתירין בי"ט ובי"ט מותר אף עכור ממש כיון דמתקלקל אי עביד מאתמול ודרך הרמב"ם ז"ל בזה נפלאה היא דהוא ז"ל כתב בפ"ח ובפ' כ"א דאף בסודרין לא הותר אלא צלול ולא כתב להא דזעירי כלל וכתב הלח"מ דהוא ז"ל פי' משמרת דזעירי היינו סודרין דאלת"ה אלא משמרת ממש א"כ מאי פריך מרשב"ג דמתיר אפילו בעכורין היכי ס"ד אמר כן הא ברישא אסרינן ליתן למשמרת בשבת אלא ש"מ דמשמרת היינו סודרין ולפ"ז א"כ

מאי קמ"ל זעירי הא מתניתי הוא מסננין את היין בסודרין וא"ל דאיסור עכורין קמ"ל דלא משמע כן לעיל בפ' ח' שרצים גבי שריקא טוי'. והנה לשיטת הרשב"א ז"ל דפי' הא דמסננין את היין בעכור קצת קשיא טובא הא דפריך מרשב"ג דאפילו עכורים מותר הא ממתניתין משמע דלא הותר אלא בסודרין. ונראה לומר דהמקשה ס"ל דמשמר אין בו אלא משום שבות כרב ששת וא"כ יש לפרש הא דמסננין בסודרין בעכורין לגמרי אבל עכורין קצת מותר אפילו במשמרת להכי פריך מהא דרשב"ג. ועפ"ז יש לישב קצת שיטת הרמב"ם ז"ל דהוא ז"ל לא ניחא ליה לעשות ג' חלוקים בדבר ואין בזה אלא ב' עכורים וצלולים וא"כ זעירי דמתיר צלולים במשמרת ע"כ ס"ל כרב ששת דעכורים נמי אין בהם אלא שבות ובסודרין מותר אפילו עכורים אבל לרב כהנא דעכורים ממש איכא חיוב חטאת א"כ ע"כ התירא דסודרין היינו בצלולין ובמשמרת אפילו צלולין אסור ולא קי"ל כזעירי אלא כרב חייא בר אשי בפ' שמונה שרצים וזה נכון מאד אלא דהדק"ל מאי פריך מרשב"ג וכי ס"ד להתיר עכורין במשמרת וע"כ צריך לחלק בין עכורין לפי מאי דס"ד דרשב"ג מתיר להא דאסרו במתניתין ואפשר דמאי דס"ד דרשב"ג מתיר בעכורין היינו בכה"ג דצלולים שרוצה שיצא הכל דרך המשמרת היין והשמרים ואינו אלא לסנן מעט ועדיין צ"ע ובתוספתא ראיתי דגרסינן רשב"ג אמר טורף אדם חבית יינה ושמרי וליתן לתלוי' בי"ט ע"ש. ועי' בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ח שכתב וכן החרדל צ"ל דמתיר לסנן חרדל בסודרין וצ"ע מנ"ל הא וראיתי בירוש' בפרקין שהכריעו שם דמשמר משום בורר הוא ולהכי מותר בי"ט דהותר מכלל בורר בי"ט כי היכי דאמרי ב"ה בורר כדרכו אבל אי משום מרקד הוא הא לא הותר מכלל מרקד בי"ט משמע מזה דהותר מכלל בורר בי"ט אפילו מה שחייב חטאת בשבת וכן משמע בירושלמי ביצה ע"ש וגם נראה דלא ס"ל להירושלמי סברת התוס' דשימור מתקלקל אם הי' עושיהו מאתמול. והרשב"א ז"ל נשאר בצ"ע לפי שיטתו מ"ש דאסרינן בורר דאית ביה חיוב חטאת וליתן לתלוי' שרינן עי' בחידושיו וכתב עוד ז"ל בטעמא דר"א דס"ל דמותר לשמר בשבת משום דאינו עושה בגדים אלא השימור נעשה מאליו וצ"ע מ"ש מטוחן ברחים של מים שהוא נותן החטים והם נטחנים מאליו והמ"א סי' רנ"ב דעתו באמת דפטור ברחים של מים אבל זה עדיף מרחים של מים דברחים של מים עושים המים הפעולה אבל השימור נעשה ממילא ועוד דהא זורה ברוח חייב אף דהרוח מסייעתו וזורה ובורר ומרקד הכל אחד הם ודברים אלו צריכין לפלס ומשקל אמת וצדק לעמוד על שרשן. ובסי' שי"ט הביא הרמ"א ז"ל דברי הירושלמי הריקן ברוח והרוח מפזרתן חייב משום זורה ויש להבין מה זרייה שייך ברוק דהא עיקר זרייה הוא משום בורר:

דף קלח.
גמרא אלא אמר אביי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול עי' ברשב"א ז"ל בזה לשון הרמב"ם ז"ל אינו מובן קצת דבה' שבת כתב דהאיסור הוא בתלוי' שמא יבא לשמר עי' בפרק כ"א ולפ"ז בי"ט אמאי אסור לתלות ובה' י"ט כתב סתמא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:

דף קלט.
תוס' בד"ה ולישלח להו הא לא פריך כו'. ונראה קצת דאפילו לר' יאשי' מודה דאסור לכתחלה אפילו ב' מינים לחוד ועיין ברמב"ם ז"ל ובכ"מ פ"ד מה' כלאים מש"כ בזה ומש"כ התוס' דהם לא שאלו אלא היכא שעשו כדין קשה דאם כן בלא"ה אסור משום כלאי זרעים וי"ל דלא גזרו אכלאי זרעים בח"ל וצריך להבין לשון התוספתא בפ"ג מכלאים שאמר ר"ט לחכמים אם כלאים בכרם יהי' כלאים בזרעים ואם אינו כלאים בזרעים לא יהי' כלאים בכרם משמע דלר"ט אין כלאים לא בזרעים ולא בכרם ואולי הטעם משום דאינו יונק מן הקרקע. ובזה מיושב למאן דאסר כלאי זרעים בח"ל כדאיתא בקידושין דף ל"ט היכי אמרינן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל ולענין כלאי זרעים יהי' לו דין ירק וא"כ הוי תרי קולי דסתרי אהדדי אבל למש"כ ניחא וצ"ע יותר בזה:

דף קמ:
מתניתין דלא כראב"י דאמר אין משגיחין בכברה כל עיקר. נראה דטעמא דראב"י הוא משום גזירה אבל לא משום ד"ר דבר שא"מ אסור ובמתני' דשרינן לתת בכברה י"ל דגם ר' יהודא מודה בזה דלאו דרך ברירה הוא ועי' רש"י ז"ל במתניתין וכן נראה דלא אשכחן סתמא כר"ש אלא משנה דנזיר חופף ומפספס לעיל במכילתין אבל בלא"ה יש לדקדק דהא איכא נמי בביצה סתמא כר"י גבי עגלה ואין נגררת אלא על הכלים ואין כאן מקומו בזה:

דף קמא:
אמר רב חסדא לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור וכתב הבעה"מ ז"ל דרב חסדא אזיל בשיטתיה דרב גבי נתינת מים למיחם דאסר שיעור לצרף דס"ל כר"י בדבר שאינו מתכוין אבל לדידן דקי"ל כשמואל דאפי' שיעור לצרף מותר כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ה"נ מותר אפילו שיעור לעבד ונ"ל להביא ראיה לדעת הרי"ף ז"ל מהא דא"ר חסדא בפרק המוציא (בפרק) מקנחין בחרס בשבת אלמא דס"ל לרב חסדא כר"ש בדבר שאינו מתכוין דהא איכא משום השרת נימין כדאי' התם וע"כ הא דאסר הכא שיעור לעבד לכ"ע אסור אם לא שנאמר דרבא הוי בעי למימר הכי דאיכא

בחרס משום השרת נימין אבל למסקנא לא קאי הכי ואין בה משום השרת נימין כלל ולא משמע כן:
הדרן עלך פרק תולין

פרק נוטל

דף קמב.

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק נוטל א"ה מאי איריא אבן אפילו דינר נמי. עי' בדברי התוספ' ז"ל. והנה לפי שיטת הירושלמי דלא אמרינן דהוי טפילה לו אלא דבר הצריך לעיקר כמו מטה לחי או תותים שצריכין לכלי עיין בפי"ח מה' שבת אפ"ל דהיינו טעמא דרבא דאמר דכיס לא בטיל לתינוק משום דאין צריך להכיס וא"כ פריך הא תנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו אלמא דהאבן בטל לתינוק אף שאין צריך לו ומשני דבאמת לא בטל לגבי תינוק ואפ"ה מותר דמיירי בתינוק שיש לו געגועים על אביו וכ"ת נשדיי' לאבן מיד התינוק כבר כתבו התוס' ז"ל דהתינוק מצחק בו ואפ"ה לא בטל לגביה כמו כיס דאף דהתינוק משחק בו מ"מ לא בטל לגביה דאין זה חשיב צורך והשתא פריך שפיר א"ה אפי' דינר בשלמא אי נימא דטעמא דמתניתין משום דבטל הוא לגבי תינוק א"ש דדינר לא מבטל ליה אבל לדידך דאפילו אבן נמי לא בטיל ואפ"ה מותר א"כ אפילו דינר נמי אלא דלפ"ז אמאי לא ניחא ליה לחלק נמי בין כיס לאבן ורבא נמי מודה דאפילו דבר שאין צריך לו בטל אבל כיס דחשיב הוא לא מבטל כי היכא דניחא ליה בדינר ועוד דמהא דתינוק מת פטור אף על הכיס לפירש"י ז"ל מוכח דאפילו אם אין צריך לכיס כיון דמבטל ליה פטור ולזה רמז הכ"מ דמשמע הכי בפרק נוטל וכ"נ מהא דתני' לעיל פ' המצניע המוציא אוכלין בכלי פטור על הכלי ואם הי' כלי צריך לו לדבר אחר חייב גם על הכלי ואמאי לא קאמר רבותא טפי דאפי' אין צריך לכלי אלא דאינה נצרך גם לדבר המטלטל בהם חייב אלא ש"מ דכל שלא צריך לכלי לאיזה צורך אחר הרי הוא טפילה לעיקר ולא חשיבא הוצאה אחריתי ונראה דהירושלמי נמי לא פליג בזה והא בהא תלי' דכיון דאין דבר המיטלטל נצרך לכלי מסתמא מה שהוציא הכלי הוא לאיזה צורך אחר. ויש עוד לחלק בין מטה לכיס דהמטה היא לצורך ההוצאה דבזה הוא מוציא החי ע"כ הוי טפילה אבל הכיס לתינוק לאו צורך הוצאה הוא שפיר חשיבא הוצאה אחריתי אבל מלשון הש"ס נראה דעיקר תלי' בחשיבות דכל שהיא מבטל ליה פטור עליו. והנה התוס' ז"ל כתבו בתינוק מת הוי הכיס מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דאין צריך לכיס ופטור שלא הוציא כדרך המוציאין ופי' מהרש"א ז"ל דלצורך התינוק הוי מלאכה

שאצ"ל לצרכו הוי שלא כדרך המוציאין וצ"ע אם זה חשיב שלא כדרך המוציאין א"כ אפילו בתינוק חי ליפטר וכי משום דהוא צורך לתינוק הוי דרך הוצאה אלא וודאי זה חשיב דרך הוצאה. ע"כ נראה כוונת התוס' ז"ל דלהכי הוי שלא כדרך המוציאין כיון דעיקר המלאכה אצ"ל ואין ל' התוס' ז"ל ברור אצלי כעת. שוב ראיתי ברשב"א ז"ל שפי' טעמא דרבא דלאו משום חשיבות היא אלא דכל מידי דלאו לצורך כ"כ לא מבטל ליה ע"ש. והנה מלשון הרמב"ם ז"ל בפכ"ה מה' שבת למדתי דהא דא"ר ינאי בתינוק שיש לו געגועים לאו משום שמא יחלה כמו שפירש"י ז"ל אלא משום דיש לו געגועים עליו עיקר צרכו הוא לטלטל התינוק ולזה מותר לטלטל גם האבן דזה חשיב טלטול מן הצד כיון דאין כוונתו לטלטל האבן וז"ל ז"ל שני דברים א' אסור וא' מותר והם סמוכים זה לזה או זה על גבי זה או זה בזה מותר לטלטלו אם הוא צריך לדבר המותר כו' כיצד פגה שטמנה בתבן כו' ובש"ס קרי לה טלטול מן הצד אלא ש"מ דהכל אחד. וכללא דמילתא כל היכא דאפשר לשנות בטלטול האיסור כמו לנער את החבית צריך לנער ואל יטלטל בידים ואם א"א לנער כמו בין החבית מותר לטלטל בידים החבית עם האבן כיון דעיקר צרכו לחבית שהוא היתר חשיב כטלטול מן הצד ולהכי בעינן הכא שיש לו געגועים דאל"ה לא יטלטל התינוק והטלטול הוא צורך ועי' ברשב"א ז"ל בזה גבי כלכלה והאבן ומאי דפריך הש"ס ותיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור ודו"ק ועיין בתוספ' לעיל דף קכ"ג:

גמרא תניא כוותיה דרבא המוציא אדם וכליו עליו פטור בידיו חייב. הנה התוס' לעיל בפרק המצניע כתבו בהא דחי נושא את עצמו דאין לומר דפטור מחמת דהוי שנים שעשאוהו דהא הוי זה יכול וזה אינו יכול ולכאורה מכאן נמי משמע דלאו משום האי טעמא דא"כ אמאי חייב על מה שבידיו הא בזה ג"כ מסייע ליה אדם הנושא אבל לענ"ד אפשר לקיים סברא זו דאין זה דומה לזה יכול וזה אינו יכול כיון דבשום בע"ח א"א לעשות כל המלאכה בלי סיוע הנישא ע"כ אין זו בכלל העושה את כולה ול"ד לזי"כ וזאי"כ דהתם היכול ביכולתו לעשות כל המלאכה ולהכי על החפץ שבידו חייב כי בחפץ הוי זי"כ וז"א יכול ונראה דאינו חייב הנושא אלא היכא שהנישא הי' בידו החפץ כבר והוא נטלו והוציאו עם החפץ אבל אם בשעה שנושאו לקח הנישא חפץ והוציאו הנישא חייב ולא מצאתי דין זה מבואר ויש לדקדק בפטור דרישא אם הי' מלובש בהן דמשמע אבל אסור ויש מזה קצת סעד לפירש"י ז"ל לעיל בפ' במה אשה בהא דוחילופיהן באיש דקאי נמי אפטור אבל אסור היינו ביש עליה חותם ומש"ה תני הכא פטור משום דעל טבעותיו לא מצי למיתני התירא וק"ל:

דף קמג.
גמרא בש"א מעבירין כו' ורב נחמן מפיק למתניתין ולפ"מ שהבאתי לעיל בפ' כל הכלים דב"ש ס"ל כר' נחמיה דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש תיקשי היאך מותר לסלק הטבלה ולנערה וי"ל דהוי כמו קערות וכוסות דמותר לטלטל לר' נחמי' משום דהוי כגרף של רעי ומש"ה נראה דמפיק לה רב נחמן דשמעינן לב"ש דס"ל כר' נחמי' וא"כ פשיטא דאסור לטלטל עצמות וקליפין:
הדרן עלך פרק נוטל

פרק חבית

דף קמג:
ובעז"ה נתחיל לפרש פרק חבית סוגיא דמשקין שזבו ע"ב במתני' פליגי רבנן ור' יהודא בהכניסן לאוכלין ויצאו משקין רבנן סברי דגזרינן נמי בהו משום שמא יסחוט אף דלא ניחא לי' בזה ור' יהודא סובר כיון דהכניסן לאוכלין לא גזרינן שמא יסחוט כיון דלא ניחא ליה בהכי ופליגי אמוראי בגמרא במאי פליגי ר"י ורבנן שמואל אמר דר"י מודה בזיתים וענבים כיון דלסחיטה נינהו יהיב דעתו וניחא לי' בהכי וגזרינן שמא יסחוט ורב אמר דר"י פליג נמי בזיתים וענבים ולא גזר כלל בהכניסן לאוכלין. ויש לדקדק בזה מ"ט דר"י דלא גזר אי משום דכיון דהכניסן לאוכלין לא גזרינן בזה שמא יסחוט כיון דלא בעי לה לסחיטה או דילמא משום דלאו משקה היא כלל והוי אוכלא דאפרת. והיה נראה דלשמואל דאמר דר"י מודה בזיתים וענבים אלמא דטעמא משום דלא גזרינן וא"כ בזיתים וענבים איכא למיגזר דיהיב דעתיה ולרב דאמר חלוק היה ר"י אף בזיתים כו' טעמיה דר"י משום דהוי אוכלא דאפרת ואפי' בזיתי' וענבים לאו משקה הוא היכא דלא ניחא ליה ונ"מ לענין ביצה אי נימא דטעמא משום גזירה א"כ דווקא בהכניסן לאוכלין לא גזר ר"י כיון דלא ניחא ביציאה זו אבל ביצה דניחא לי' ביציאתה שפיר הוי דומיא דמשקין שזבו אבל למ"ד דר"י חולק אפילו בזיתים וענבים כיון דאוכלא הוא אין זה בכלל משקין שזבו א"כ ה"ה בביצה ליכא למיגזר ור' יוחנן אמר דר"י פליג אף בזיתים וענבים אלא דאין הלכה כמותו בזיתים וענבים ולכאורה מנ"ל לר' יוחנן הא ולפמש"כ ניחא דסתמא דמתניתין דביצה מוכח דגזרינן אפילו באוכלא דאפרת וע"כ בזיתים וענבים אין הלכה כמותו ומש"ה פריך ר' יוחנן דר"י אדר"י בריש ביצה דהוא לטעמיה דר"י חולק אפילו בזיתים וענבים משום דלאו משקה היא וא"כ ה"ה בביצה לא גזרינן אבל למ"ד דמודה ר"י בזיתים וענבים אלא דגזרינן אפילו באוכל שפיר גזרינן נמי בביצה כיון דניחא ליה

ביציאתה כמו משקין שזבו ורבה אמר רב יהודא דמודה ר"י לחכמים בזיתים וענבים ומודים חכמים לר"י בשאר פירות כי פליגי בתותים ורמונים דתניא זיתים שמשך מהן שמן כו' וכתבו התוס' דר' יוחנן מתרץ לה דווקא במשך מהן תחילה מודה ר"י משמע מדברי התוס' דאפילו לר' יוחנן טעמא דר' יהודא משום דליכא למגזר שמא יסחוט אבל משך מהן שמן גזרינן אף דאוכלא הוא וא"כ מאי פריך ר' יוחנן דר"י אדר"י דילמא דוקא בהכניסן לאוכלים הוא דמתיר ר' יהודא דלא ניחא ליה בהא דמשקין יוצאין אבל ביצה דניחא ליה ביציאתה שפיר הוי דומיא דמשקין שזבו. והנה בהא דאמר ר' יוחנן הלכה כר"י בשאר פירות נראה מדברי הרי"ף והרא"ש ז"ל דקאי אתותים ורמונים אבל שאר פירות ס"ל כהאי ברייתא דסוחטין לכתחלה ולענ"ד יש לדון בדבר דא"כ דלא גזרו בשאר פירות אפילו אם הכניסן למשקין א"כ פשיטא דלא גזרינן בביצה דהוי אוכל גמור אלא נראה דלר"י פליגי בכל הפירות ורבנן ס"ל דאפילו שאר פירות אסורין משום גזירה דזיתים וענבים ולר"י בכל גוונא מותר אם הכניסן לאוכלין דלא גזרי אלא על משקין שזבו והכניסן לאוכלין לאו משקה הוא ע"כ פריך שפיר דר"י אדר"י ומברייתא דתותים דמשמע דמודה ר"י בזיתים וענבים לא תיקשי דהא ר"י בלא"ה אמר בביצה דמוחלפת השיטה ואם נפרש דר' יהודה החליף שיטתו בהא דאסר ביצה א"כ א"ש דהך ברייתא נמי אזלי בהאי שיטה ומודה ר"י בזיתים וענבים והאי ברייתא דמתיר לכתחילה לסחוט בשאר פירות הם דברי ר' יהודא דמתניתין דמתיר אפילו בזיתים וענבים אם הכניסן לאוכלין וע"כ הרי"ף ז"ל דפסק כר' יהודא בתותים ורמונים מהא דאמר ר' יוחנן הלכה כר"י בשאר פירות לא ס"ל כפירש"י ז"ל בהא דמוחלפת השיטה דמיפך דברי ר"י לחכמים דאי כפירש"י ז"ל דילמא מש"ה פסיק הלכה כר"י משום דבלשון חכמים מתני לה ובמש"כ לעיל דלר"י מאן דמתיר בכל גוונא בהכניסן לאוכלין לשון הש"ס דביצה מסייע לי דאמרינן התם אלמא כל לאוכלין אוכלא דאפרת הוא אבל משיטת התוס' לא נראה כן ורב יהודא אמר שמואל אמר דלא פליגי אלא בתותים ורמונים מברייתא דזיתים שמשך מהם שמן. והיה אפשר לומר דהא דתניא שמשך מהן שמן הוא לרבותא דאף שכבר משך מהן יין ושמן אפ"ה אסור המשקה היוצא מהן ובתוספתא פ"ד איתא עביט של זיתים וענבים שמשכו מהם יין ושמן ע"ש עכ"פ מוכח מהאי ברייתא דר"י מודה בזיתים וענבים ופליגי בתותים ורמונים שדרכן קצת לסחוט ע"כ פליגי ר"י וחכמים בהכניסן לאוכלין אי גזרינן בהו כמו בזיתים וענבים אבל סתם מודה ר"י דהוי כהכניסן למשקין ופריך הש"ס עלה מהא דסלי זיתים וענבים שאינן מטמאין אלא לרצון אבל סתמא הוי שלא לרצון. ולכאורה קשה מאי פריך דילמא הכא טעמא משום גזירה כי היכא דגזר בזיתים וענבים אם הכניסן לאוכלין

וצ"ל דאי סתם דעתו לאוכלין הוי כהכניסן בפירוש לאוכלין ולא גזרינן אלא ש"מ דסתמא ניחא לי' למשקין והשתא פריך ומה זיתים וענבים בעינן גילוי דעת בפירוש דניחא ליה אבל סתמא הוי שלא לרצון תותים ורמונים לכש"כ ולפי מסקנת הש"ס הכא סתם הוי כמפרש למשקין ולא ראיתי דבר זה מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל אבל העיקר נראה בדעת הרמב"ם ז"ל דסתמא הוי לאוכלין וכמסקנת הש"ס בכריתות וכן נראה מפסקיו בה' טומאת אוכלין ואי תיקשי מהא דתניא הכא דסתם אסור כמו למשקין הא לא קשיא דע"כ לא דייקינן הכי אלא לשמואל דלא ס"ל לחלק בין משך ממנו יין או לא ובריייתא בכל גוונא איירי אבל לר' יוחנן דצ"ל אליבי' דהכא דווקא מודה ר"י משום דמשך מהם יין א"כ אין ראיה ג"כ מסתם דמש"ה אסור כיון דמעיקרא ניחא לי' והכניסן בסתם מסתמא על דעתו הראשונה הכניסן ולא הוצרך הרמב"ם ז"ל לבאר זאת דמילתא דפשיטא היא אלא דצ"ע בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' טומאת אוכלין שכתב להא דאשה שנטף חלב מדדי' התנור טמא בלא הכשר והוא דלא כר"י דאמר דאיתכשר בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד ועיין בתוס' בכריתות שם והדברים ארוכים בזה ואין כאן מקומו:

דף קמד:

גמ' אר"נ הלכה כשל בית מנשי' בר מנחם לפי מאי דמסיק רב חסדא דהותר סחיטה לכתחילה בשאר פירות היינו למתק א"ש דפסיק כמנשי' דברמונים אפילו למתק אסור אבל לפי מאי דס"ד דלסחיטה למשקין פסיק כוותי' קשה הא שמעינן לה מברייתא דלעיל דלכ"ע תותים ורמונים אסור לסחוט לכתחילה והרי"ף ז"ל פסק דמותר לסחוט שאר פירות אפילו למשקין ולפי פי' רש"י ז"ל ותוס' שם מסקנת הש"ס אליבא דרב נחמן דלא שרי לכתחלה אלא למתק אבל לא למשקין וצ"ל דהרי"ף ז"ל דייק מהא דקאמר הש"ס לעיל דמש"ה דייקינן דאפילו רבנן מודו בזה משום דשרינן אפילו לכתחילה וא"כ אין חילוק בזה בין ר"י לרבנן ובשלמא אם נפרש דאפילו סחיטה ממש מותר שפיר אין לחלק בזה בין ר"י לרבנן אבל אם נאמר דלא שרי אלא סחיטה למתק א"כ הדק"ל דילמא ר"י הוא ולא גזר לסחוט למתק כי היכא דלא גזר ביצאו מעצמן אלא ש"מ דמפרשינן דסוחטין לכתחילה אפילו למשקין ועוד דלמתק נראה דמותר אפילו בענבים כמו בכבשים ושלקות דלגופן מותר ולמימיהם חייב חטאת ועיין לעיל בפ' במה טומנין דף נ' ובחי' שם:

שם גמרא אמר ר"י א"ש סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה דמשקה הבא לאוכל כאוכל הוא ואין זה מפרק וכו' הרי"ף ז"ל הביא ד' ר"ח ז"ל דמדחי להא מהלכה ופסיק כר' יוחנן דאמר סתמא למימיהם אסור ואפילו לתוך הקדירה וכבר האריך הרי"ף

ז"ל בזה דהא שמואל נמי אמר בהאי לישנא כבשים ושלקות למימיהם אסור וע"כ מיירי לתוך הקדירה כי היכי דלא תיקשי דידי' א"כ ר"י נמי הכי קאמר ויש לדקדק א"כ אמאי לא אשמעינן כל הני אמוראי רבותא טפי דאפילו למימיהם מותר לתוך הקדירה והם לא אמרו אלא לגופן מותר וי"ל דרב אפשר דס"ל דמשקה הבא לאוכל משקה הוא כר' יהודא בהא דמחליק בענבים וליכא התירא אליביה אלא לגופן בלבד ואהא קאמר שמואל דבשלקות נמי למימיהן אסור ולא זכיתי להבין דברי הרי"ף ז"ל שכתב דמסקינן דכ"ע ס"ל משקה הבא לאוכל כאוכל דמי ובהדיא אמרו איפכא דכ"ע לאו אוכל וכן מוכרח כמש"כ התוס' וכן פירשו המפרשים במס' מעשרות דבעומד לצחצחו פליגי אם לא שנאמר דהרי"ף ז"ל דעתו דבעומד לצחצחו פליגי וא"כ לא חשיב בא לאוכל ומתחילה הוי סבור דמחליק בענבים כדי ליתן טעם בככרות והוי בא לאוכל ולבסוף מסיק בעומד לצחצחו מיירי ולא חשיב כבא לאוכל וכ"ע ס"ל דהבא לאוכל כאוכל דמי ובאמת יש להבין לפי מאי דס"ד דפליגי במשקה הבא לאוכל א"כ מאי טעמא דת"ק בפ"א דמעשרות דשרי להחליק בתאנים של טבל נהי דהוי אוכל מ"מ יהא אסור משום טבל אבל לפי מאי דמסיק דלא בא אלא לצחצח אתי שפיר דלא חשיבא הנאה כלל והר"ח ז"ל הביא יש מהראשונים שפירשו דהא דשמואל מתיר לסחוט לתוך הקדירה איירי בי"ט והיינו משום דבי"ט ליכא איסורא דאורייתא בחליבה ע"כ התירו לתוך הקדירה והשיג עליהם דאסור אפילו לינק בפיו בי"ט וכתב הרי"ף ז"ל ע"ז דלינק בפיו עדיף מלחלוב לתוך הקדירה ולפי מאי דאמרינן בכריתות הביאו התוס' לעיל דחלב שבפי התינוק לאו משקה הוא אלא אוכל הוא א"כ שפיר כ' הר"ח ז"ל למילף מינה לחולב לתוך הקדירה אלא דקרי לה הש"ס מפרק כלאחר יד משמע דהוי משקה ודברים אלו צריכים ביאור יותר. ובהך פלוגתא דכבשים ושלקות אי חייב חטאת או פטור אבל אסור הכריע הרי"ף ז"ל מהא דתני דבי מנשה דדבר תורה אינו חייב אלא אזיתים וענבים ואין זה מוכרח דלא אתי למעוטי אלא שאר פירות ומודה ר"י בהו כדמוכח בריש פירקין אבל כבשים ושלקות לאו בכלל זה וע"כ יש כמה דברים שחייב עליהם משום סחיטה כדאשכחן לעיל וכמו שהביאו התוס' מהא דרבא ובהא דמסקינן הכא דלר"י אפילו דג לצירן חייב משום סחיטה צריך להבין הא קי"ל דאין דישה אלא בגידולי קרקע ועיין מ"א לענין שום ומלילות והדברים ארוכים אלא מצאתי מבואר בזיתים וענבים התירא דלגופן ועיין מש"כ לעיל בהא דסוחטין בפרישנן וצ"ע בפוסקים בזה ועיין בדברי האחרונים בסי' ש"ך מש"כ בהלכה זו:

הדרן עלך פרק חבית

פרק השואל

ובעז"ה נתחיל לפרש פרק שואל

דף קמח:

גמרא בשבת הוא דאסור כו' לימא דלא כהלל כו' קצת נראה דהאי דוקיא לא אתיא אלא אליבא דמ"ד דניתנה ליתבע אבל למ"ד לא ניתנה ליתבע א"כ ליכא בזה משום ריבית כיון דאינו מחויב לשלם לו ואיצטריך לאשמעינן דאסור בשבת משום דילמא אתי למיכתב ועיין בדברי הרשב"א ז"ל אלא די"ל דהא דאמרינן לא ניתנה ליתבע היינו בב"ד אבל איהו מחוייב לשלם ומש"ה אינו מותר בי"ט אלא בלשון שאלה שהוא לזמן מועט ולא אתי למיכתב שמא ישכח אבל אכתי איכא למיחש שמא יכתוב כדי שלא יכפרנו ולהעמידו בדין ע"כ אמרו דלא ניתנה ליתבע בדין אבל מהא דפריך הש"ס אי לא ניתנה ליתבע מאי משמט משמע דאינו מחויב לשלם כמו בשמיטה ועוד נראה דאפילו אם אינו מחויב מ"מ כי משלם לי' אסור ליתן לו ריבית וכ' הר"ן ז"ל בשם הרשב"א די"ט שני לכ"ע ניתנה ליתבע והוא ז"ל כתב כיון דעבדינן לי' קודש מתקנתא דרבנן לאו ספק הוא ולפ"ז בי"ט של גליות בזמן המקדש בכל י"ט ניתן ליתבע דשניהם הוי ספק אבל נראה דאדרבה מש"ה לא ניתנה ליתבע בשניהם ודווקא הכא בר"ה דביום שני איגלאי מילתא דהראשון חול הוא:

דף קמט:

גמרא אבל לא על המנות של חול בי"ט מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שהוא מפרש מנות של חולין וכן פירש להדיא בפי' המשניות וצ"ע לפ"ז מאי קאמר מהו דתימא הואיל וכתיב ועמך כמריבי כהן ואפ"ל דקאי על החולין שאוכלין עם הקדשים ועיין בלח"מ ז"ל ובפרי"ג מהל' שבת בד' הרמב"ם ז"ל:

הדרן עלך מסכת שבת